

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBA**

TVIRTINU
Direktorius

**DIDMENINĖS CENTRINĖS PRIEIGOS FIKSUOTOJE VIETOJE MASINĖS RINKOS
PRODUKTAMS TYRIMO ATASKAITA**

2015 m. _____ d. Nr. (43.4) LD-

Vilnius

Turinys

1.	Įvadas	3
1.1.	Elektroninių ryšių rinkų tyrimų teisinis pagrindas Lietuvos Respublikoje	3
1.2.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo apžvalga.....	4
1.3.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo proceso etapai	6
2.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas.....	8
2.1.	Vertikaliai susijusių mažmeninių viešųjų elektroninių ryšių paslaugų apžvalga	8
2.2.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas iki geografinės apimtys vertinimo ...	19
2.2.1.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos pradinės paslaugos apibrėžimas	19
2.2.2.	Didmeninės centrinės prieigos techninio realizavimo būdai	22
2.3.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas iki Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimo.....	26
2.3.1.	Didmeninės centrinės prieigos pakeičiamumas paklausos atžvilgiu	26
2.3.2.	Didmeninės centrinės prieigos pakeičiamumas pasiūlos atžvilgiu.....	30
2.4.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimas.....	33
2.5.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas	34
3.	Tyrimas, ar konkurencija Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra veiksminga, ir konkurencijos problemų nustatymas	35
3.1.	Tyrimas, ar konkurencija yra veiksminga, atsižvelgiant į nustatytus kriterijus	35
3.1.1.	Rinkos struktūra.....	35
3.1.2.	Vertikaliai susijusios paslaugos	38
3.1.3.	Įėjimo į rinką barjerai	42
3.1.4.	Pirkėjo derybinė galia	44
3.1.5.	Potenciali konkurencija	45
3.2.	Didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintis ūkio subjektas	45
4.	Įpareigojimų didelę įtaką rinkoje turinčiam ūkio subjektui nustatymas	47
4.1.	Ūkio subjektui TEO LT, AB esami nustatyti įpareigojimai	48
4.2.	Ūkio subjektui TEO LT, AB anksčiau nustatytų įpareigojimų nustatymas, keitimas ir (ar) naikinimas.....	50
1 priedas.	Anketos respondentų sąrašas	57
2 priedas.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos struktūra pagal faktiškai teikiamų vietinių linijų skaičių.....	60
3 priedas.	Didmeninės centrinės prieigos rinkos struktūra pagal valdomų vietinių linijų skaičių	61
4 priedas.	TEO LT, AB ir susiję asmenys	62
5 priedas.	Ūkio subjekto ir susijusių ūkio subjektų grupės sąvokos	63

1. Įvadas

1.1. Elektroninių ryšių rinkų tyrimų teisinis pagrindas Lietuvos Respublikoje

2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas (toliau – Įstatymas) perkėlė Europos Sąjungos reguliavimo sistemos (angl. *New Regulatory Framework*) nuostatas į nacionalinę teisę.

Pagal Įstatymo 14 straipsnio 1 dalį, konkurencijos priežiūros elektroninių ryšių srityje Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (toliau – Tarnyba) siekia, kad būtų sudarytos sąlygos veiksmingos konkurencijos elektroninių ryšių srityje egzistavimui ir plėtrai bei sąlygos, užkertančios kelią ūkio subjektams piktnaudžiauti savo įtaka rinkoje.

Įstatymo 16 straipsnio 1 dalis numato, kad Tarnybos atliekamo rinkos tyrimo tikslas – siekti, kad elektroninių ryšių srityje būtų užtikrinta veiksminga konkurencija, o didelę įtaką turintiems ūkio subjektams būtų užkirstas kelias piktnaudžiauti savo įtaka rinkoje. To paties straipsnio 20 dalis nustato, kad atlikdama rinkos tyrimą, kurio metu sprendžia, ar ūkio subjektas turi didelę įtaką atitinkamoje rinkoje, ir nustatydamą įpareigojimus didelę įtaką rinkoje turintiems ūkio subjektams, Tarnyba atsižvelgia į atitinkamas tarptautinių sutarčių ir (arba) susitarimų nuostatas ir pagal kompetenciją užtikrina šių sutarčių bei (arba) susitarimų laikymąsi ir įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje.

Įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje yra nurodyta, kad Tarnyba nustato rinkos tyrimo taisykles. Rinkos tyrimo taisyklės yra patvirtintos Tarnybos direktoriaus 2004 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1V-297 „Dėl Rinkos tyrimo taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės).

Tarnyba atlieka Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos (toliau – Didmeninės centrinės prieigos rinka) tyrimą vadovaudamasi:

1. 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (Pagrindų direktyva) (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 29 tomas, p. 349) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/140/EB (OL 2009 L 337, p. 37) (toliau – Pagrindų direktyva);

2. Įstatymu;

3. Taisyklėmis;

4. Tarnybos direktoriaus 2014 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1608 „Dėl Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo“ (toliau – 2014 m. lapkričio 21 d. įsakymas Nr. 1V-1608);

ir atsižvelgdama į:

1. 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/19/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir susijusių priemonių sujungimo ir prieigos prie jų (Prieigos direktyva) (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 29 tomas, p. 323) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/140/EB (OL 2009 L 337, p. 37) (toliau – Prieigos direktyva);

2. 2014 m. spalio 9 d. Komisijos rekomendaciją dėl elektroninių ryšių sektoriaus atitinkamų produktų ir paslaugų rinkų, kurioms gali būti taikomas *ex-ante* reguliavimas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (OL 2014 L 295, p. 79) (toliau – Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacija);

3. 2002 m. Komisijos gairės dėl rinkos tyrimo ir didelės įtakos vertinimo rinkoje pagal Bendrijos elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo sistemą (toliau – Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairės);

4. 2008 m. spalio 15 d. Komisijos rekomendaciją 2008/850/EB dėl Europos Parlamento ir Tarnybos direktyvos 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo

sistemos 7 straipsnyje numatytų pranešimų, terminų ir konsultacijų (OL 2008 L 301, p. 23) (toliau – Pranešimų rekomendacija);

5. Europos Reguliuotojų Grupės (angl. *European Regulatory Group*, ERG) elektroninių ryšių tinklams ir paslaugoms bendrą poziciją dėl požiūrio į tinkamas priemones naujoje reguliavimo sistemoje (EGR (03) 30 rev1 bei EGR (06) 33) (toliau – Bendra pozicija dėl priemonių);

6. Europos elektroninių ryšių reguliavimo institucijos (angl. *Body of European Regulators for Electronic Communications*, BEREC) (toliau – BEREC) bendrąją poziciją dėl gerosios praktikos nustatant įpareigojimus didelę įtaką Didmeninės (fizinės) tinklo infrastruktūros prieigos (įskaitant iš dalies arba visiškai atsietą prieigą) fiksuotoje vietoje rinkoje turintiems ūkio subjektams (BoR (12) 127) (angl. *Common Position on Best Practice in Remedies on the Market for Wholesale Physical Network Infrastructure Access Including Shared or Fully Unbundled Access at a Fixed Location Imposed as a Consequence of a Position of Significant Market Power in the Relevant Market*);

7. 2014 m. spalio 9 d. Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacijos aiškinamąjį memorandumą (toliau – Aiškinamasis memorandumas);

8. 2010 m. rugsėjo 20 d. Komisijos rekomendaciją 2010/572/ES dėl naujos kartos prieigos (NKP) tinklų prieigos reguliavimo (OL 2010 L 251, p. 35) (toliau – NKP rekomendacija);

9. 2013 m. rugsėjo 11 d. Komisijos rekomendaciją 2013/466/ES dėl nuoseklaus nediskriminavimo įpareigojimų ir sąnaudų apskaičiavimo metodikų, skirtų konkurencijai skatinti ir geresnei investicijų į plačiajuostį ryšį aplinkai sukurti, taikymo (OL 2013 L 251, p. 13) (toliau – Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacija).

Pagal Įstatymo 16 straipsnio 3 dalį, Tarnyba atlieka rinkos tyrimą Europos Komisijai priėmus rekomendaciją, nustatančią atitinkamas produktų ir paslaugų rinkas, arba sprendimą, nustatantį Europos Sąjungos rinką, arba pakeitus šiuos teisės aktus.

Įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad rinkos tyrimo procedūrą sudaro šie etapai:

1) atitinkamos rinkos (produktų (paslaugų) ir geografinės), kurios charakteristikos gali pateisinti įpareigojimų, nurodytų Įstatymo 17 straipsnyje, taikymą, apibrėžimas;

2) tyrimas, ar konkurencija atitinkamoje rinkoje yra veiksminga, ir, jeigu konkurencija nėra veiksminga, didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turinčių ūkio subjektų įvardijimas;

3) Įstatymo 17 straipsnyje nurodytų įpareigojimų nustatymas, pakeitimas ir (arba) panaikinimas didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems ūkio subjektams.

1.2. Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo apžvalga

Laikotarpiu nuo 2011 m. liepos 25 d. iki 2012 m. lapkričio 21 d. buvo atliekamas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos tyrimas (tiriamasis laikotarpis: 2007 m. sausio 1 d. – 2011 m. birželio 30 d.) (toliau – 2012 m. rinkos tyrimas). 2012 m. rinkos tyrimas buvo pradėtas Tarnybos direktoriaus 2011 m. liepos 25 d. įsakymu Nr. 1V-724 „Dėl Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos tyrimo“. Jo metu buvo nustatyta, kad konkurencija Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje nėra veiksminga, nes:

1. „Išanalizavus pagrindinius konkurencijos veiksmingumo vertinimo kriterijus (rinkos struktūrą, vertikaliai susijusias paslaugas, įėjimo į rinką barjerus, pirkėjo derybinę galią (kompensuojančią pirkimo galią) ir potencialią konkurenciją), kuriais vadovaujantis sprendžiama, ar konkurencija Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje yra veiksminga, nustatyta, kad:

1.1. TEO LT, AB 2010 birželio 30 d. užėmė 58,3 proc. Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos (matuojant pagal abonentų skaičių) Lietuvos Respublikos teritorijoje.

1.2. TEO LT, AB teikiamos Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugos yra vertikaliai susijusios su didmeninės visiškai ir (arba) iš dalies atsietos prieigos prie vietinės metalinės vytos poros linijos, didmeninės visiškai atsietos prieigos prie vietinės šviesolaidinės ryšio linijos, didmeninės visiškai atsietos prieigos prie UTP ir (arba) STP linijos paslaugomis (toliau –

Atsietos prieigos paslaugos), prieigos prie ryšių kabelių kanalų sistemos paslauga ir prieigos prie nenaudojamos fizinės šviesolaidinių linijų skaidulos paslauga.

1.3. Įėjimo į Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinką barjerai yra aukšti.

1.4. Esami arba potencialūs TEO LT, AB teikiamų Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų gavėjai TEO LT, AB atžvilgiu derybinės galio neturi.

1.5. Potencialios konkurencijos Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje nėra.

2. Atlikus konkurencijos veiksmingumo Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje analizę <...> nustatytos šios konkurencijos problemos:

2.1. TEO LT, AB turi motyvų siūlyti ir galimybes nesiūlyti ir nesuteikti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų, arba nutraukti šių paslaugų teikimą.

2.2. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes riboti informacijos teikimą apie Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugas.

2.3. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti skirtingas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas bei kitas šių paslaugų teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui.

2.4. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti nepagrįstai aukštas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas ir kryžminį subsidijavimą. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti grobuoniškas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas ir kainų spaudimą.“

Tarnyba, atsižvelgdama į aukščiau paminėtus faktus, Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB, turinčio didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje“ (toliau – 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymas Nr. 1V-1718), ūkio subjektą TEO LT, AB pripažino turinčiu didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje ir jam nustatė toliau nurodytus įpareigojimus:

1. įpareigojimą suteikti prieigą (Įstatymo 21 straipsnis);
2. nediskriminavimo įpareigojimą (Įstatymo 19 straipsnis);
3. skaidrumo įpareigojimą (Įstatymo 18 straipsnis);
4. kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimą (Įstatymo 23 straipsnis);
5. apskaitos atskyrimo įpareigojimą (Įstatymo 20 straipsnis).

Didmeninės centrinės prieigos rinkos¹ tyrimas pradėtas vadovaujantis 2014 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1608. Pagrindinės aplinkybės, lėmusios sprendimą atlikti Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimą, yra šios:

1. 2014 m. spalio 9 d. buvo priimta Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacija, o pagal Įstatymo 16 straipsnio 3 dalį „*Ryšių reguliavimo tarnyba atlieka rinkos tyrimą Europos Komisijai priėmus rekomendaciją, nustatančią atitinkamas produktų ir paslaugų rinkas, arba sprendimą, nustatantį Europos Sąjungos rinką, arba pakeitus šiuos teisės aktus.*“

2. 2013 m. rugsėjo 11 d. įsigaliojo Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacija, kuria siekiama taikyti griežtesnes nediskriminavimo taisykles ir taip užtikrinti vienodas sąlygas, nustatyti nuspėjamas ir stabilias reguliuojamas didmeninės visiškai ir (arba) iš dalies atsietos prieigos prie metalinės vytos poros linijos paslaugų kainas, taip pat aiškiau nustatyti aplinkybes, dėl kurių nenustatoma reguliuojamų naujos kartos prieigos (toliau – NKP) paslaugų didmeninės prieigos kainų. Rekomendacijoje pateiktai sąnaudų apskaičiavimo metodikai įgyvendinti yra nustatytas pereinamasis laikotarpis iki 2016 m. gruodžio 31 d. Tarnyba Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacijos dar nėra įgyvendinusi.

¹ Aiškinamojo memorandumo 5 skyriuje nurodyta, kad Didmeninės centrinės prieigos rinka, apibrėžta Atitinkamų rinkų rekomendacijos priedo 3 pastraipos b) punkte, visa apimtimi atitinka 2007 m. atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacijos priedo 5 punkte apibrėžtą Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinką. Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu Didmeninės centrinės prieigos rinka ir Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinka yra laikomos tapačiomis.

1.3. Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo proceso etapai

Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo tiriamasis laikotarpis yra 2011 m. sausio 1 d. – 2014 m. gruodžio 31 d. (toliau – tiriamasis laikotarpis).

Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimas susidės iš šių etapų:

1. Didmeninės centrinės prieigos rinkos, kurios charakteristikos gali pateisinti įpareigojimų, nurodytų Įstatymo 17 straipsnyje, taikymą, apibrėžimo;
2. tyrimo, ar konkurencija Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra veiksminga, ir, jeigu konkurencija nėra veiksminga, didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turinčių ūkio subjektų įvardijimo;
3. Įstatymo 17 straipsnyje nurodytų įpareigojimų nustatymo, pakeitimo ir (arba) panaikinimo didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintiems ūkio subjektams.

Pirmajame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo etape yra apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinka apibūdinant ją sudarančius produktus (paslaugas) ir įvertinant minėtos rinkos geografinę aprėptį, atsižvelgiant į pradinis produktus (paslaugas) ir pradinę geografinę teritoriją. Didmeninės centrinės prieigos rinką sudarys visi produktai (paslaugos), kurie yra pakankamai pakeičiami tarpusavyje, atsižvelgiant į jų objektyvias charakteristikas, kainas ir (arba) paskirtį, taip pat į konkurencijos sąlygas ir paklausos bei pasiūlos struktūrą tiriamoje rinkoje. Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė aprėptis yra geografinė teritorija, kurioje atitinkami ūkio subjektai dalyvauja atitinkamų produktų (paslaugų) pasiūloje bei paklausoje, kurioje konkurencijos sąlygos yra panašios ar pakankamai homogeniškos ir kuri gali būti atskirta nuo kaimyninių teritorijų, kuriose vyraujančios konkurencijos sąlygos yra pastebimai skirtingos. Atsižvelgiant į tai, kad Didmeninės centrinės prieigos rinka Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacijoje yra nurodyta kaip rinka, kurioje yra pateisinamas įpareigojimų, nurodytų Įstatymo 17 straipsnyje, taikymas (arba kitaip *ex ante* reguliavimas), papildomai nėra atliekamas trijų kriterijų testas, nurodytas Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendacijos 2 punkte ir Taisyklių 16 punkte.

Atsižvelgiant į anksčiau pateiktą informaciją, pirmajame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo etape bus atliekami tokie veiksmai:

1. apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinka iki Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimo;
2. vertinama Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė aprėptis;
3. apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinka.

Antrajame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo etape yra vertinama, ar konkurencija apibrėžtoje Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra veiksminga, ir, jeigu konkurencija nėra veiksminga, yra įvardijami didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintys ūkio subjektai. Įstatymo 3 straipsnio 70 dalyje nurodyta, kad veiksminga konkurencija yra situacija atitinkamoje rinkoje, kai nėra didelę įtaką toje rinkoje turinčių ūkio subjektų. Įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad ūkio subjektas laikomas turinčiu didelę įtaką atitinkamoje rinkoje, jei jis vienas ar kartu su kitais ūkio subjektais užima padėtį, prilygintą dominuojančiai, t. y. tokią ekonominės galios padėtį, kuri suteikia jam galią elgtis pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų, klientų ir, galiausiai, vartotojų. Konkurencijos veiksmingumas Didmeninės centrinės prieigos rinkoje vertinamas atsižvelgiant į Didelės įtakos rinkoje nustatymo gaires ir Atitinkamų rinkų apibrėžimo rekomendaciją.

Trečiajame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo etape didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintiems ūkio subjektams yra nustatomi, keičiami arba naikinami Įstatymo 17 straipsnyje nurodyti įpareigojimai.

Tarnyba, siekdama surinkti Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimui reikalingą informaciją, 2014 m. gruodžio 29 d. raštu Nr. 1B-4543 „Dėl rinkų tyrimų anketos“ informavo esamus ir potencialius didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams

(toliau – didmeninė centrinė prieiga) teikėjus ir esamus bei potencialius didmeninės centrinės prieigos gavėjus ir kitus suinteresuotus asmenis, galinčius pateikti Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimui svarbią informaciją, (toliau – respondentai) apie Tarnybos interneto svetainėje skelbiamą Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ir Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo anketą (toliau – anketa). Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu buvo apklausti 97 respondentai (žr. 1 priedą). Anketoje Tarnyba pateikė klausimus, kuriais siekta surinkti duomenis, padėsiančius apibrėžti Didmeninės centrinės prieigos rinką, nustatyti didmeninės centrinės prieigos teikėjus ir gavėjus, Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalyvių tarpusavio sąsajas, taip pat kitą informaciją, kuri padės įvertinti konkurencijos sąlygas Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

Pagal Taisyklių 10 punktą, *„Tarnyba, atlikdama rinkos tyrimą, gali naudotis bet kuria turima ar prieinama informacija apie atitinkamą rinką ir (ar) ūkio subjektus, taip pat ir kitų rinkos tyrimų metu surinkta informacija, ūkio subjektų pareikštais vertinimais“*. Atsižvelgiant į tai, šiam Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimui atlikti naudojama anketa, kitų Tarnybos atliktų rinkų tyrimų metu surinkta informacija (įskaitant 2012 m. rinkos tyrimą), Bendrųjų vertimosi elektroninių ryšių veikla sąlygų aprašo, patvirtinto Tarnybos direktoriaus 2005 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 1V-340 „Dėl Bendrųjų vertimosi elektroninių ryšių veikla sąlygų aprašo patvirtinimo“, nustatyta tvarka ir sąlygomis asmenų pateikta informacija, taip pat kita Tarnybos turima ar viešai paskelbta informacija.

Atsižvelgiant į išdėstytą, Tarnybos parengtoje Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo ataskaitoje (toliau – ataskaita) pateikiama anksčiau nurodytų Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo procedūros etapų analizė. Ataskaita parengta remiantis atsakymais į anketas, Tarnybos disponuojama informacija, kitų Tarnybos atliktų rinkų tyrimų bei kita viešai prieinama informacija.

2. Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas

Įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad pirmasis Tarnybos atliekamos rinkos tyrimo procedūros etapas yra atitinkamos rinkos (produktų (paslaugų) ir geografinės), kurios charakteristikos gali pateisinti Įstatymo 17 straipsnyje nurodytų įpareigojimų taikymą, apibrėžimas. Aiškinamojo memorandumo 2.6 skyriuje nurodyta, kad apibrėžiant bet kurią didmeninę rinką ir tiriant jos konkurencijos sąlygas privalu apžvelgti ir su šia didmenine rinka susijusias mažmenines rinkas bei nustatyti, visas jose teikiamas mažmenines paslaugas, tame tarpe ir jų tarpusavio pakeičiamumą. Atsižvelgiant į tai, o taip pat į ataskaitos 1.3 skyriuje aprašytas Tarnybos atliekamo atitinkamo rinkos tyrimo procedūras, Didmeninės centrinės prieigos rinka apibrėžiama tokiais etapais:

1. apžvelgiamos vertikaliai susijusios mažmeninės viešosios elektroninių ryšių paslaugos;
2. apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinka iki Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimo;
3. vertinama Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė aprėptis;
4. apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinka.

Atsižvelgiant į anksčiau aprašytas procedūras, toliau šiame ataskaitos skyriuje Tarnyba apibrėš Didmeninės centrinės prieigos rinką.

2.1. Vertikaliai susijusių mažmeninių viešųjų elektroninių ryšių paslaugų apžvalga

Atsižvelgiant į tai, kad didmeninė centrinė prieiga yra naudojama teikti viešosioms elektroninių ryšių paslaugoms, teikiamoms viešuoju fiksuotojo ryšio tinklu galutiniams paslaugų gavėjams (toliau – mažmeninės paslaugos), tikslinga įvertinti ir su Didmeninės centrinės prieigos rinka vertikaliai susijusiose mažmeninių paslaugų rinkose tiriamuoju laikotarpiu vyravusią situaciją. Mažmeninių paslaugų analizė leis įvertinti tendencijas teikiant mažmenines paslaugas ir rinkos struktūrą, o taip pat leis nustatyti paslaugas, galinčias patekti į Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimą.

Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime mažmeninės paslaugos apima interneto prieigos paslaugas, teikiamas viešuoju fiksuotojo ryšio tinklu (toliau – interneto prieigos paslaugos), interneto protokolo (angl. *Internet Protocol*, toliau – IP) technologijomis grįstas viešasis fiksuotojo telefono ryšio paslaugas (angl. *Voice over IP*, toliau – VoIP), televizijos paslaugas (toliau – IPTV) ir kitas paslaugas.

Šiame ataskaitos skyriuje bus nagrinėjamos minėtųjų mažmeninių paslaugų naudojimo tendencijos, jų technologinis pakeičiamumas ir pakeičiamumo su atitinkamomis viešosiomis elektroninių ryšių paslaugomis, teikiamomis viešuoju judriojo ryšio tinklu, galimybės iš galutinių paslaugų gavėjų perspektyvos.

Interneto prieigos paslaugos

Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos Respublikoje interneto prieigos paslaugos buvo teikiamos šiomis vietinėmis linijomis:

1. vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis naudojant xDSL (angl. *Digital Subscriber Line*) technologiją;
2. vietinėmis belaidžio ryšio linijomis naudojant WiMAX (angl. *Worldwide Interoperability for Microwave Access*), WiFi (angl. *Wireless Fidelity*) ir kitas belaidžio ryšio technologijas;
3. vietinėmis bendraašio kabelio linijomis naudojant kabelinės televizijos (toliau – KTV) tinklus;
4. vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis iki gavėjo (angl. *Fiber to the Home*, FTTH) (toliau – vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju);

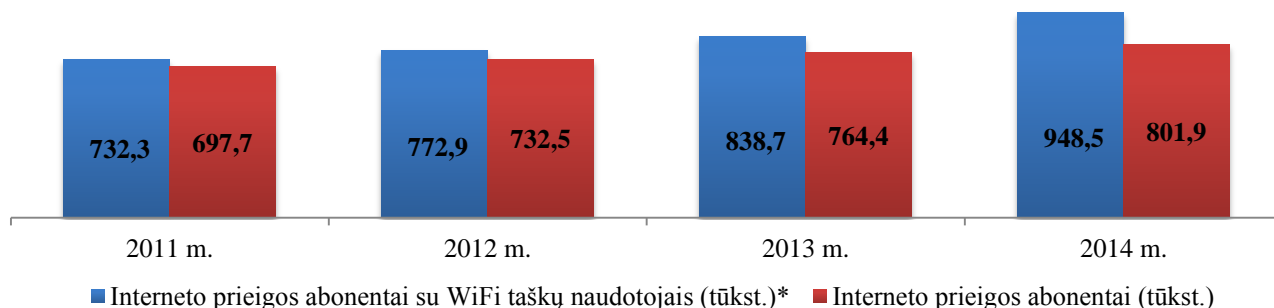

5. vietinėmis neekranuotomis vytos poros linijomis (angl. *Unshielded Twisted Pair*, UTP) ir vietinėmis ekranuotomis vytos poros linijomis (angl. *Shielded Twisted Pair*, STP) (toliau abi kartu – UTP ir STP linijos) šviesolaidinių ryšio linijų iki pastato (angl. *Fiber to the Building*, toliau – FTTB) tinklų atveju;

6. vietinėmis UTP ir STP linijomis vietinių tinklų (angl. *Local Area Network*, toliau – LAN) atveju;

7. skirtąja linija.

Interneto prieigos paslaugų abonentų skaičius visu tiriamuoju laikotarpiu tendencingai didėjo (žr. 1 pav.). Nuo 2011 m. pradžios iki 2014 m. pabaigos abonentų skaičius išaugo nuo 697,7 tūkst. iki 801,9 tūkst., t. y. 14,9 proc. Minėtajam augimui daugiausia įtakos padarė fiziniai asmenys, dėl kurių interneto prieigos paslaugų paklausa pastoviai didėja. Tai pasireiškia dėl to, kad interneto prieigos paslaugas naudojančių juridinių asmenų skaičius yra bent 10 kartų mažesnis nei fizinių asmenų ir dėl to, kad interneto prieigos paslaugas gaunančių fizinių asmenų skaičiaus augimas yra didesnis nei juridinių asmenų skaičiaus augimas. Per tiriamąjį laikotarpį interneto prieigą gaunančių fizinių asmenų skaičius išaugo 16,1 proc. (nuo 645,2 tūkst. tiriamojo laikotarpio pradžioje iki 749,3 tūkst. tiriamojo laikotarpio pabaigoje), o juridinių – tik 0,2 proc. (nuo 52,5 tūkst. tiriamojo laikotarpio pradžioje iki 52,6 tūkst. tiriamojo laikotarpio pabaigoje).

* įskaitant ir abonentus, kurie turėjo galimybę naudotis WiFi taškais, kaip papildoma paslauga, teikiama interneto prieigos abonentams, pasirinkusiems atitinkamas interneto prieigos paslaugas.

1 paveikslas. Interneto prieigos paslaugų abonentų skaičiaus dinamika, 2011–2014 m.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 1 paveiksle pavaizduota interneto prieigos abonentų skaičiaus dinamika įtraukiant ir abonentus, kurie WiFi paslaugą gauna kaip paslaugų rinkinio dalį kartu su kita interneto prieigos paslauga, bei abonentus, kurie gauna galimybę pasinaudoti WiFi paslauga kaip jau naudojamos interneto prieigos paslaugos papildoma savybė (toliau abu kartu – papildomą WiFi paslaugą gaunantis abonentas). Papildomą WiFi paslaugą gaunančio abonto pavyzdžiu gali būti interneto prieigos abonentas, kuris naudojasi konkrečiais teikėjo teikiamomis interneto prieigos paslaugomis, teikiamomis vietinė šviesolaidine ryšio linija FTTH tinklų atveju, ir kuriam interneto prieigos teikėjas sudaro galimybę pasinaudoti interneto prieigos paslaugomis paslaugų teikėjo valdomuose WiFi prieigos taškuose (angl. *Hotspot*). Įtraukiant minėtuosius papildomą WiFi paslaugą gaunančius abonentus į bendrą interneto prieigos abonentų skaičių tendencija išlieka gana panaši, t. y. tiriamuoju laikotarpiu interneto prieigos abonentų skaičius augo. Šis augimas buvo 14,6 procentiniais punktais didesnis ir siekė 29,5 proc. Spartesnis augimas pasireiškė dėl 323,7 proc. (nuo 34,6 tūkst. iki 146,6 tūkst.) išaugusio papildomą WiFi paslaugą gaunančių abonentų skaičiaus. Šiame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime nagrinėjant mažmenines paslaugas papildomą WiFi paslaugą gaunantys abonentai nėra įtraukiami. Įtraukiant minėtuosius abonentus informacijos apie interneto prieigos rinką reprezentatyvumas yra ribotas. Taip yra dėl to, kad papildomą WiFi paslaugą gaunantys abonentai turėtų būti traktuojami tik kaip potencialūs interneto prieigos, teikiamos vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, naudotojai, kurie perka interneto prieigos, teikiamos kitomis vietinėmis linijomis, paslaugas ne todėl, kad jiems būtų

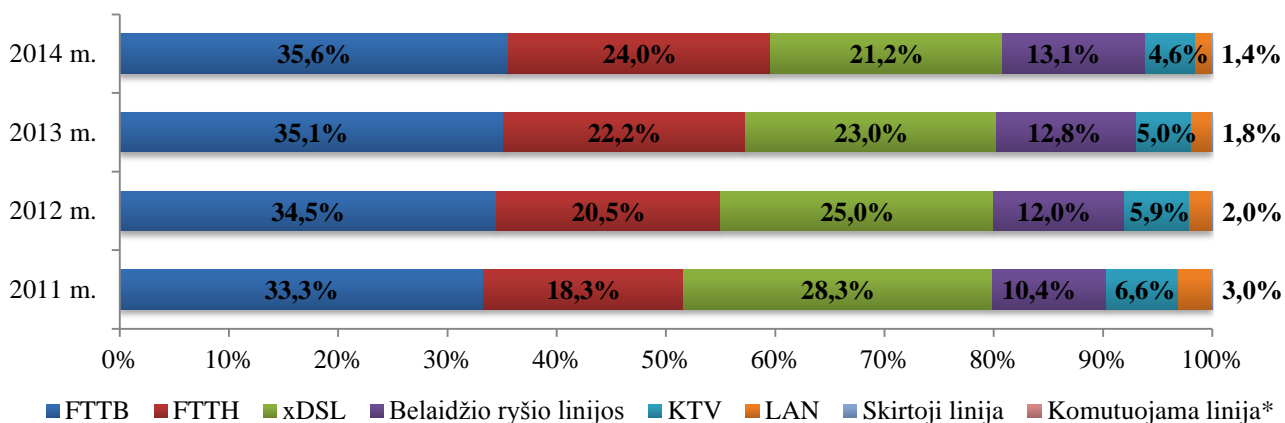
suteikta galimybė naudotis papildoma WiFi paslauga. Be to, įtraukiant papildomą WiFi paslaugą gaunančius abonentus į mažmeninių paslaugų analizę nepagrįstai išaugtų interneto prieigos abonentų skaičius ir kiti su juo susiję rodikliai, o tai iškreiptų realią mažmeninių paslaugų rinkos situaciją.

Vis dar augant interneto prieigos paslaugų paklausai ir šias paslaugas teikiant įvairiomis technologijomis, svarbu įvertinti, kokius išteklius – savo ar kitų operatorių – naudoja mažmeninių paslaugų teikėjai. Interneto prieigos paslaugų abonentų skaičiaus, kai operatorius teikia interneto prieigos paslaugas naudodamasis kitų operatorių tinklais, dinamika pavaizduota 1 lentelėje. Iš jos matyti, kad nuo tiriamojo laikotarpio pradžios šis dydis sumenko 8,1 proc. nuo 1 944 tiriamojo laikotarpio pradžioje iki 1 786 tiriamojo laikotarpio pabaigoje. Didžiajai daliai interneto prieigos paslaugų abonentų, kuriems interneto prieiga buvo teikiama kitų operatorių tinklais, interneto prieiga buvo teikiama naudojant didmeninę centrinę prieigą: tiriamojo laikotarpio pradžioje – 61,4 proc., tiriamojo laikotarpio pabaigoje – 86,1 proc. Tai pasireiškė dėl to, kad didmeninės centrinės prieigos paklausa tiriamuoju laikotarpiu išliko sąlyginai stabili, tuo tarpu kai visiškai atsietos prieigos (angl. *local loop unbundled*, LLU) ir iš dalies atsietos prieigos (angl. *sub-loop unbundled*, SLU) paklausa ženkliai sumažėjo. Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitų operatorių tinklais teikiamos interneto prieigos paslaugos tiriamuoju laikotarpiu sudarė tik labai mažą dalį visos interneto prieigos paslaugų teikimo rinkos. Tiriamojo laikotarpio pradžioje 99,6 proc. interneto prieigos paslaugas gaunantiems interneto prieigos paslaugų gavėjams jos buvo teikiamos nuosavu tinklu, o tiriamojo laikotarpio pabaigoje – 99,8 proc. Tai leidžia daryti išvadą, kad interneto prieigos paslaugų teikimo rinkoje infrastruktūra paremtos konkurencijos lygis yra aukštas.

1 lentelė. Interneto prieigos paslaugų abonentų skaičius, teikiant interneto prieigos paslaugas kitų operatorių tinklais, 2011–2014 m.

Naudojant:	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
LLU	623	443	406	213
SLU	127	76	53	35
Didmeninę centrinę prieigą	1 194	1 257	1 567	1 538
Iš viso	1 944	1 776	2 026	1 786

Vertinant interneto prieigos paslaugų abonentų pasiskirstymą pagal technologijas, kuriomis yra teikiamos interneto prieigos paslaugos, matyti, kad didžiausia paklausa yra interneto prieigos paslaugoms, teikiamoms vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis naudojant xDSL technologiją ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis. 2014 m. pabaigoje šiais būdais interneto prieigą gavo atitinkamai 35,6 proc., 24 proc., 21,2 proc. ir 13,1 proc. interneto prieigos paslaugų abonentų (žr. 2 pav.). Pastaroji tendencija, t. y. minėtųjų keturių vietinių linijų naudojimas interneto prieigos paslaugoms gauti, pasireiškė visu tiriamuoju laikotarpiu.

* Komutuojama linija interneto prieigos paslaugos tiriamuoju laikotarpiu teiktos 2011–2012 m.

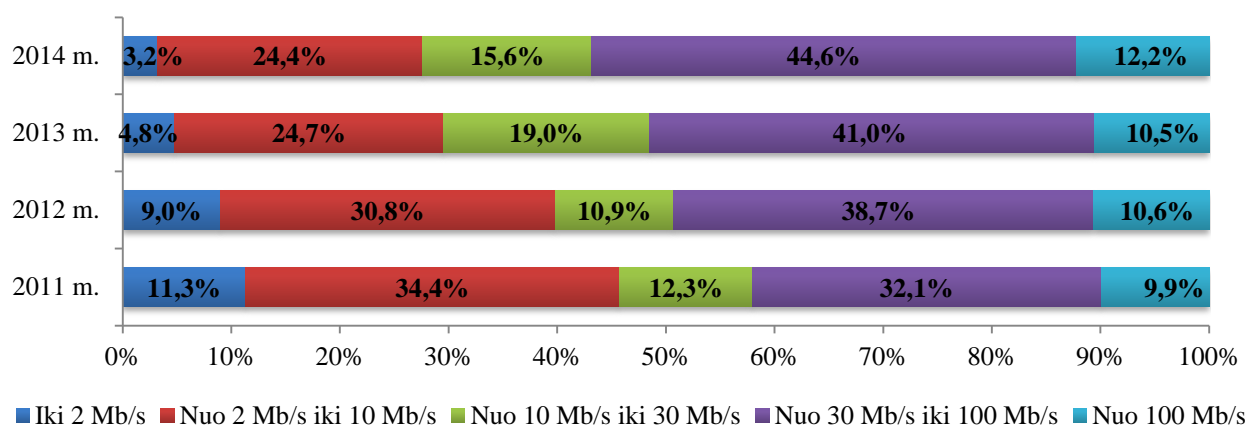
2 paveikslas. Interneto prieigos paslaugų abonentų pasiskirstymo pagal technologijas dinamika 2011–2014 m.

Vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju besinaudojančių interneto prieigos abonentų dalis buvo pakankamai stabili – nuo 2011 m. iki 2014 m. pabaigos ji išaugo 2,3 procentiniais punktais nuo 33,3 proc. iki 35,6 proc. Vis dėlto absoliutus abonentų prieaugis šioje kategorijoje buvo pakankamai ženklaus, t. y. per tiriamąjį laikotarpį interneto prieigos paslaugas, teikiamas vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju, gaunančių abonentų skaičius išaugo 62,6 tūkst. Vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju, vietinių metalinių vytos poros linijų ir vietinių belaidžio ryšio linijų atveju santykiniai pokyčiai buvo kur kas ženklesni. Nuo tiriamojo laikotarpio pradžios iki tiriamojo laikotarpio pabaigos:

- interneto prieigos, teikiamos naudojant vietines šviesolaidines ryšio linijas FTTH tinklų atveju, abonentų dalis padidėjo nuo 18,3 proc. iki 24 proc., t. y. 5,7 procentiniais punktais arba 91,8 tūkst. abonentų;
- interneto prieigos, teikiamos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, abonentų dalis sumažėjo nuo 28,3 proc. iki 21,2 proc., t. y. 7,1 procentiniu punktu arba 39,2 tūkst. abonentų;
- interneto prieigos, teikiamos naudojant vietines belaidžio ryšio linijas, abonentų dalis padidėjo nuo 10,4 proc. iki 13,1 proc., t. y. 2,7 procentiniais punktais arba 43,4 tūkst.

Minėtiesiems pokyčiams daugiausia įtakos turėjo augantys naudotojų poreikiai turėti interneto prieigą, interneto naudotojų pirmenybė didesnę greitaveiką užtikrinančioms paslaugoms ir operatorių investicijos į NKP tinklus. Vis daugiau vartotojų renkasi interneto prieigą, teikiamą vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis. Pastarųjų vietinių linijų paklausos augimas gali būti sietinas su geografiškai atokiose vietovėse gyvenančiais vartotojais, kuriems operatoriai dėl ekonominio nepagrįstumo tiesti NKP tinklus suteikia interneto prieigą vietinėmis belaidžio ryšio linijomis. Vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis teikiamos interneto prieigos, kaip ir interneto prieigos, teikiamos naudojant KTV tinklus, vietines UTP ir STP linijas LAN atveju ir skirtąją liniją, populiarumas mažėja, t. y. nauji interneto prieigos abonentai jų nebesirenka, o senieji jas pakeičia interneto prieiga, teikiama anksčiau minėtomis technologijomis.

Interneto prieigos abonentų preferencijų pokyčius atspindi 3 paveiksle pavaizduotas interneto prieigos abonentų pasiskirstymas pagal duomenų priėmimo iš interneto spartą. Beveik visą tiriamąjį laikotarpį, t. y. nuo 2012 m. populiariausia interneto prieigos sparta buvo nuo 30 Mb/s iki 100 Mb/s., o mažiausiai populiarūs – iki 2 Mb/s. Per tiriamąjį laikotarpį interneto prieigą, kurios sparta siekia iki 10 Mb/s, pasirinkusių abonentų dalis sumažėjo nuo 45,7 proc. iki 27,6 proc. Tam daugiausia įtakos darė tai, kad interneto prieigos abonentai rinkosi didesnės spartos interneto prieigą, kurią operatoriai siūlė vis mažesnėmis ir labiau prieinamomis kainomis. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje interneto prieigą, kurios sparta siekia nuo 30 Mb/s iki 100 Mb/s, buvo pasirinkę 44,6 proc. visų interneto prieigos abonentų, o interneto prieigą, kurios sparta siekia 100 Mb/s ir daugiau, pasirinko 12,2 proc. abonentų.

3 paveikslas. Interneto prieigos paslaugų abonentų pasiskirstymo pagal duomenų priėmimo iš interneto spartą 2011–2014 m.

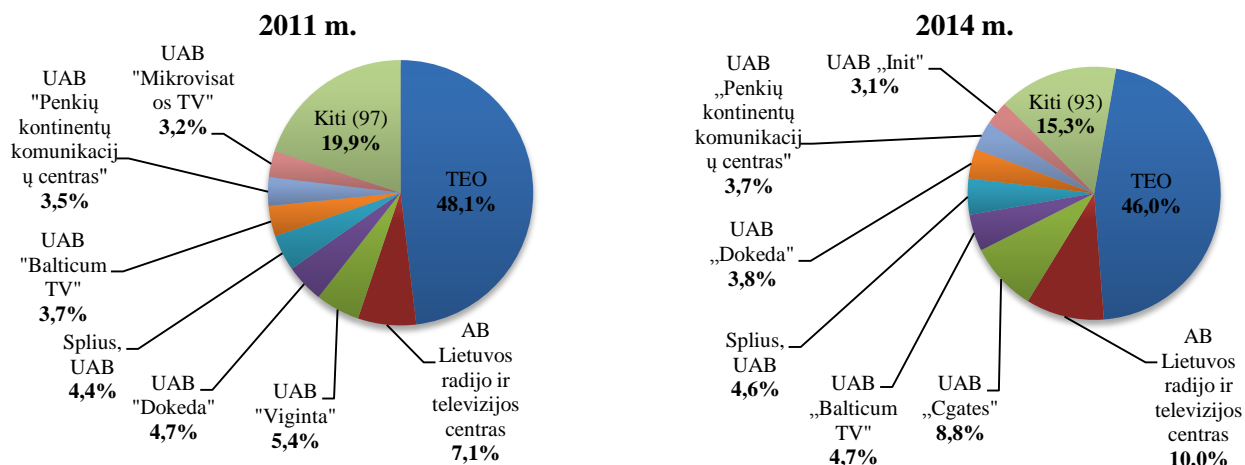
Vertinant interneto prieigos paslaugų teikimo tendencijas taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į vidutines pajamas gaunamas iš vieno abonto per mėnesį (angl. *Average Revenues per User*, toliau – ARPU). 2 lentelėje pateiktas tiriamojo laikotarpio pradžioje (2011 m.) ir tiriamojo laikotarpio pabaigoje (2014 m.) operatorių gautas ARPU. Matyti, kad beveik visomis technologijomis teiktų interneto prieigos paslaugų ARPU sumažėjo. Didžiausias santykinis sumažėjimas buvo užfiksuotas KTV, belaidžio ryšio linijos ir skirtųjų linijų atveju. Jis atitinkamai siekė 18,6 proc., 18,8 proc. ir 19,6 proc. ARPU padidėjo tik interneto prieigos paslaugoms, teikiamoms vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju. Jis padidėjo nuo 9,2 eurų 2011 m. iki 12,2 eurų 2014 m., arba 32,6 proc. ARPU augimas gali būti siejamas su tuo, kad pajamų, gautų už interneto prieigos paslaugas, teikiamas vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, augimas buvo ženklesnis nei šias paslaugas užsisakiusių abonentų skaičiaus prieaugis. Iš interneto prieigos paslaugų, teikiamų vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, abonentų perspektyvos tai reiškia, kad jie buvo linkę mokėti didesnę kainą už šias didelės greitaveikos interneto prieigos paslaugas. Priešinga tendencija pastebima vertinant kitomis technologijomis teikiamų interneto prieigos paslaugų abonentų ir už jas gaunamų pajamų dinamiką, t. y. abonentų skaičius auga greičiau nei pajamos arba abonentų skaičiui mažėjant greičiau mažėja pajamos.

2 lentelė. Interneto prieigos paslaugų, teikiamų skirtingomis technologijomis, ARPU (eurais) 2011 m. ir 2014 m.

Technologija	2011 m.	2014 m.	Absoliutus pokytis, eurai	Santykinis pokytis
Viešajame fiksuotojo ryšio tinkle:	10,3	9,7	-0,6	-5,8%
xDSL	12,3	10,9	-1,4	-11,4%
Belaidžio ryšio linija:	11,7	9,5	-2,2	-18,8%
KTV	7	5,7	-1,3	-18,6%
FTTB	8,8	7,7	-1,1	-12,5%
FTTH	9,2	12,2	3	32,6%
LAN	9,4	7,8	-1,6	-17%
Skirtoji linija	239,3	192,4	-46,9	-19,6%

Interneto prieigos paslaugų rinkos struktūra pagal aptarnaujamų abonentų skaičių tiriamojo laikotarpio pradžioje ir pabaigoje pateikta 4 paveiksle. Interneto prieigos paslaugų teikėjų skaičius visu duotuoju laikotarpiu kito nežymiai. 2011 m. jis siekė 105 ir mažėjo iki 2012 m., o 2013 m. ėmė augti ir 2014 m. Lietuvos Respublikoje buvo 101 operatorius, teikiantis mažmenines interneto prieigos paslaugas. Tam daugiausiai įtakos darė įmonių susijungimai ir naujų teikėjų atėjimas į

rinką. Teo LT, AB (toliau – TEO), kuris Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo pripažintas didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje turinčiu ūkio subjektu, interneto prieigos paslaugų rinkos dalis per tiriamąjį laikotarpį sumažėjo 2,1 procentiniu punktu iki 46 proc., tačiau išliko didžiausią rinkos dalį užimančiu operatoriumi interneto prieigos rinkoje vertinant pagal abonentų skaičių. Vis dėlto pastebėtina, kad artimiausi TEO konkurentai palaipsniui didina savo įtaką rinkoje – 7 didžiausių alternatyvių operatorių interneto prieigos paslaugų teikimo rinkos dalis tiriamojo laikotarpio pabaigoje išaugo iki 38,7 proc., o tai yra 6,7 procentiniais punktais daugiau nei tiriamojo laikotarpio pradžioje.

4 paveikslas. Interneto prieigos paslaugų teikėjų rinkos dalys pagal interneto prieigos paslaugų abonentus 2011 m. ir 2014 m.

TEO užimama interneto prieigos paslaugų teikimo rinkos dalis daugiausia priklauso nuo kelių technologijų, kuriomis yra teikiamos interneto prieigos paslaugos. Tiriamuoju laikotarpiu TEO užėmė dideles rinkos dalis teikdamas interneto prieigos paslaugas keliais būdais, t. y. vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis naudojant xDSL technologiją ir vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju. Jos paslaugomis naudojosi atitinkamai 99,2 proc. ir 96,7 proc. visų minėtomis vietinėmis linijomis interneto prieigos paslaugas gaunančių abonentų. TEO taip pat užėmė 5,4 proc. interneto prieigos paslaugų, teikiamų vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju, rinkos ir 2 proc. interneto prieigos paslaugų, teikiamų skirtąja linija, rinkos.

Be to, TEO pateiktoje anketoje nurodė, kad tiriamojo laikotarpio pabaigoje faktiškai valdė:

1. [konfidenciali informacija] vietinių metalinių vytos poros linijų, iš kurių [konfidenciali informacija] linijų buvo nenaudojama;
2. [konfidenciali informacija] vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju, iš kurių [konfidenciali informacija] linijų buvo nenaudojama;
3. [konfidenciali informacija] vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju, iš kurių [konfidenciali informacija] buvo nenaudojama.

Tuo tarpu alternatyvūs operatoriai užėmė dideles rinkos dalis teikdami interneto prieigos paslaugas kitomis technologijomis. Taigi, visa tai leidžia teigti, kad konkurencija teikiant interneto prieigos paslaugas palaipsniui auga, nes alternatyvūs operatoriai užima vis didesnę rinkos dalį, o teikiant interneto prieigos paslaugas tam tikromis technologijomis – užima didžiausias rinkos dalis. Tai taip pat patvirtina ir tolygiai gerėjantis Herfindalio-Hiršmano indeksas (angl. *Herfindahl-Hirschman Index*, toliau – HHI)²: tiriamojo laikotarpio pradžioje jis siekė 2 489,2, tiriamojo laikotarpio pabaigoje – 2 386,8. Vis dėlto, remiantis HHI, koncentracija interneto prieigos paslaugų

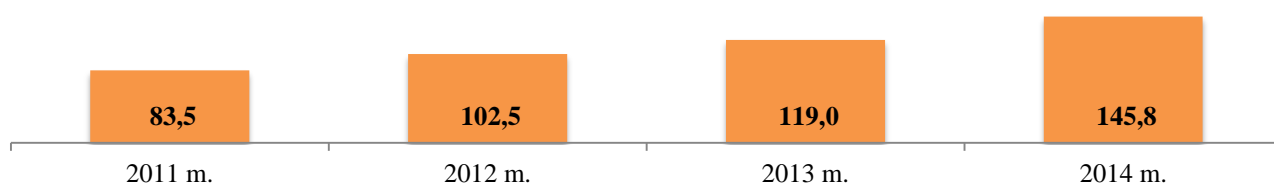
² Rinkos koncentracijos rodiklis, apskaičiuojamas kaip atitinkamoje rinkoje veikiančių ūkio subjektų rinkos dalių kvadratų suma. Šis indeksas svyruoja nuo 0 iki 10 000: mažiau nei 1 000 – žema koncentracija, 1 000–1 800 – nuosaiki koncentracija; 1 800 – aukštos koncentracijos rinka.

teikimo rinkoje kol kas yra aukšta, t. y. šalyje yra nepakankamai tarpusavyje konkuruojančių interneto prieigos paslaugų teikėjų arba rinkos dalyvių užimamos rinkos dalys yra per mažos.

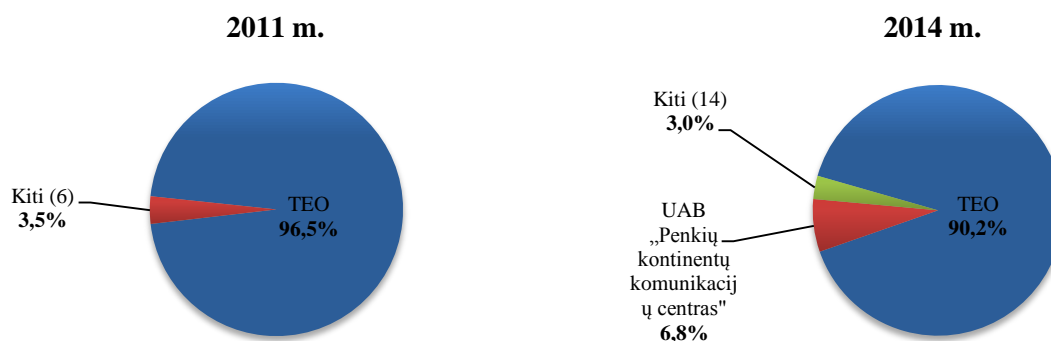
IPTV paslaugos

Skyriaus pradžioje minėta, kad prie mažmeninių paslaugų, kurioms teikti yra naudojama didmeninė centrinė prieiga, yra priskiriamos ir IPTV paslaugos. Šių paslaugų paklausa šalyje tiriamuoju laikotarpiu nuosekliai augo. Tiriamojo laikotarpio pradžioje IPTV paslaugos buvo teikiamos 83,5 tūkst. abonentų, o tiriamojo laikotarpio pabaigoje – 145,8 tūkst. (žr. 5 pav.). Tai reiškia, kad per visą tiriamąjį laikotarpį IPTV paslaugomis besinaudojančių abonentų padaugėjo 74,6 proc. IPTV paslaugų paklausos išaugimą galima susieti su interneto prieigos paslaugų abonentų skaičiaus augimu, nes operatoriai, teikiantys interneto prieigą, turi galimybes teikti ir IPTV paslaugas.

5 paveikslas. IPTV paslaugų abonentų skaičiaus (tūkst.) dinamika, 2011–2014 m.

Vertinant IPTV paslaugų teikimo rinką, atkreiptinas dėmesys į tai, kad TEO visu tiriamuoju laikotarpiu užėmė didžiausią rinkos dalį. Vis dėlto pastebėtina, kad tiriamojo laikotarpio pabaigos jo užimama IPTV paslaugų teikimo rinkos dalis kiek sumažėjo, palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia: 2011 m. TEO užimama rinkos dalis siekė 96,5 proc., o 2014 m. – 90,2 proc. (žr. 6 pav.). Alternatyvių operatorių teikiamų IPTV paslaugų abonentų skaičius per tiriamąjį laikotarpį išaugo daugiau nei 5,5 kartus arba 11,7 tūkst., o TEO – beveik 1,9 kartus arba 60,7 tūkst.

6 paveikslas. IPTV paslaugų teikėjų rinkos dalys pagal IPTV paslaugų abonentus 2011 m. ir 2014 m.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad IPTV paslaugos buvo teikiamos tik savo nuosavu tinklu. IPTV paslaugos nėra vienintelės mokamos televizijos paslaugos, teikiamos Lietuvoje. Be IPTV paslaugų, tiriamojo laikotarpio pabaigoje buvo teikiamos KTV paslaugos, koduotos ir nekoduotos skaitmeninės antžeminės televizijos transliacijos, palydovinės televizijos paslaugos. KTV paslaugomis besinaudojančių abonentų skaičius didėjo iki pat 2013 m.: nuo tiriamojo laikotarpio pradžios iki 2013 m. šis skaičius išaugo 5,3 proc. ir siekė 428,1 tūkst. (žr. 3 lentelę). Tiriamojo laikotarpio pabaigoje KTV paslaugų abonentų skaičius kiek sumažėjo ir siekė 414,2 tūkst. arba 3,2 proc. mažiau nei 2013 m. Vis dėlto KTV paslaugos, kurias teikia tik alternatyvūs operatoriai, išliko populiariausiomis mokamos televizijos rinkoje. Antroje vietoje išliko IPTV paslaugos, kuriomis besinaudojančių abonentų skaičius, kaip jau buvo minėta anksčiau, per tiriamąjį laikotarpį išaugo daugiau nei 1,7 kartus. Atsižvelgiant į visą tai galima daryti išvadą, kad mokamos televizijos

rinkoje vyrauja infrastruktūra paremta konkurencija, o TEO teikiamoms IPTV paslaugoms didžiausią konkurencinį spaudimą sudaro KTV paslaugų teikėjai.

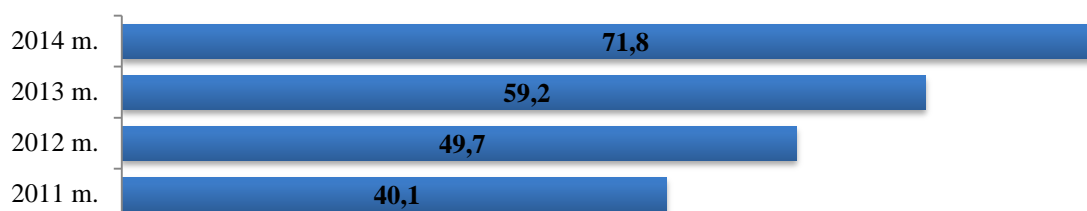
3 lentelė. Mokamos televizijos abonentų dinamika, 2011–2014 m.

Technologijos	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
KTV	406.389	426.975	428.073	414.244
IPTV	83.485	102.463	118.961	145.800
Kita*	174.251	194.188	182.875	162.920
Viso	664.125	723.626	729.909	722.964

* mikrobangų daugiakanalė televizija (MDTV), skaitmeninė antžeminė televizija (DVB-T), palydovinė televizija.

VoIP paslaugos

2015 m. rugpjūčio 25 d. Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 1V-999 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB turinčio didelę įtaką Vartotojams teikiamos prieigos prie viešojo ryšių tinklo fiksuotoje vietoje rinkoje“ ir 2015 m. rugpjūčio 25 d. Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 1V-1000 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB turinčio didelę įtaką Paslaugų gavėjams, išskyrus vartojus, teikiamos prieigos prie viešojo ryšių tinklo fiksuotoje vietoje rinkoje“ užbaigtame Vartotojams ir paslaugų gavėjams, išskyrus vartotojus, teikiamos prieigos prie viešojo ryšių tinklo fiksuotoje vietoje rinkų tyrime nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje VoIP paslaugos yra teikiamos vietinėmis metalinės vytos poros linijomis, vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, vietinėmis UTP ir STP linijomis ir belaidžio ryšio linijomis. 7 paveiksle pateikta VoIP paslaugų abonentų skaičiaus dinamika. Iš paveikslo matyti, kad VoIP paslaugų abonentų skaičius per tiriamąjį laikotarpį išaugo beveik 79,1 proc. nuo 40,1 tūkst. iki 71,8 tūkst.

* Įskaitant ir abonentus, kuriems VoIP paslaugos yra teikiamos naudojant kitų operatorių prieigą.

7 paveikslas. VoIP* paslaugų abonentų skaičiaus (tūkst.) dinamika, 2011–2014 m.

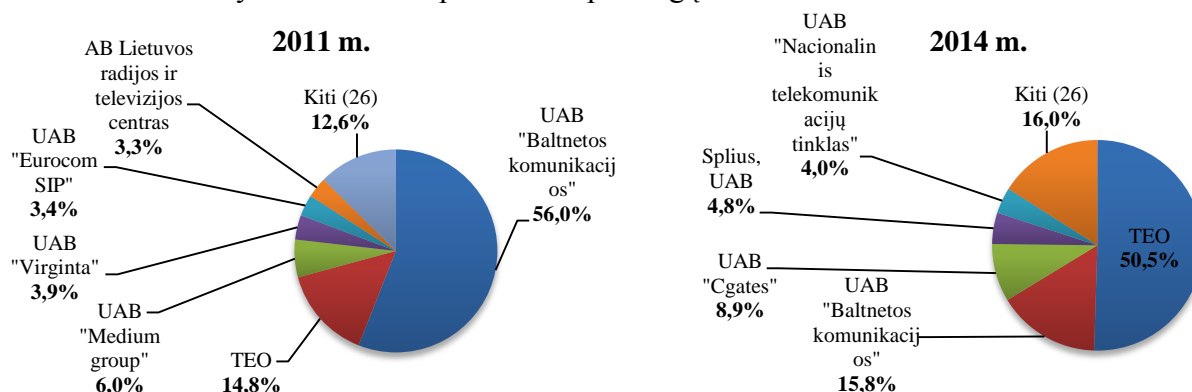
Kaip ir interneto prieigos paslaugų teikimo atveju, taip ir VoIP paslaugų teikimo atveju operatoriai didžia dalimi naudojami nuosavu tinklu teikiant šias mažmenines paslaugas (žr. 4 lentelę) ir nuosavos infrastruktūros naudojimas vis didėja. 2011 m. kitų operatorių tinklu VoIP paslaugos buvo teiktos 12,8 proc. visų VoIP paslaugų abonentų, o 2014 m. ši dalis sumažėjo iki 9,9 proc.

4 lentelė. VoIP paslaugų abonentų skaičiaus dinamika teikiant VoIP paslaugas nuosavu tinklu ir kitų operatorių tinklais

	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Nuosavu tinklu	34 995	43 570	54 331	64 626
Kitų tinklu	5 148	6 134	4 832	7 129

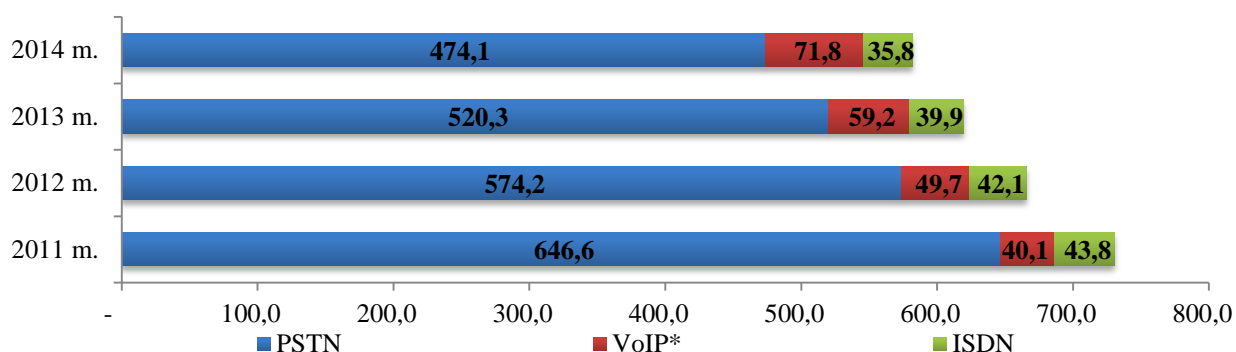
Vertinant VoIP paslaugų rinką pagal operatorių užimamas rinkos dalis, matyti, kad TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje turėjo daugiausia abonentų, t. y. 50,5 proc., besinaudojančių VoIP paslaugomis (žr. 8 pav.). Tiriamojo laikotarpio pradžioje situacija buvo kiek kitokia – TEO užimama VoIP paslaugų teikimo rinkos dalis siekė 14,8 proc. Daugiausia VoIP paslaugų abonentų

2011 m. pradžioje turėjo UAB „Baltnetos komunikacijos“, t. y. 56 proc. visų VoIP paslaugų naudotojų. Minėtojo operatoriaus VoIP paslaugų teikimo rinkos dalis tiriamojo laikotarpio pabaigoje sumažėjo iki 15,8 proc. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje dar trys operatoriai užėmė daugiau nei 4 proc. VoIP paslaugų teikimo rinkos dalies: UAB „Cgates“ (8,9 proc.), Splus, UAB (4,8 proc.) ir UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“ (4 proc.). Likę 26 VoIP paslaugų teikimo rinkos dalyviai užėmė 16 proc. VoIP paslaugų teikimo rinkos.

8 paveikslas. VoIP paslaugų teikėjų rinkos dalys pagal VoIP paslaugų abonentus 2011 m. ir 2014 m.

Tačiau pastebėtina, kad viešojo fiksotojo telefono ryšio paslaugos dažniausiai yra teikiamos naudojant grandinių komutaciją PSTN (angl. *Public Switched Telephone Network*) ir ISDN (angl. *Integrated Services Digital Network*) technologijomis (žr. 9 pav.).

* Įskaitant ir abonentus, kuriems VoIP paslaugos yra teikiamos naudojant kitų operatorių prieigą.

9 paveikslas. Viešųjų fiksotojo telefono ryšio paslaugų abonentų skaičiaus (tūkst.) dinamika, 2011–2014 m.

Viešosios elektroninių ryšių paslaugos, teikiamos viešuoju judriojo ryšio tinklu

Atsižvelgiant į tai, kad judriojo ryšiu pagrįstos technologijos vis labiau evoliucionuoja, svarbu įvertinti mažmeninių paslaugų, teikiamų viešaisiais judriojo ryšio tinklais, pakeičiamumą su mažmeninėmis paslaugomis, tiekiamomis viešaisiais fiksotojo ryšio tinklais, galimybes. Pakeičiamumas bus nagrinėjamas tik iš interneto prieigos paslaugų perspektyvos. IPTV ir VoIP paslaugų pakeičiamumas atitinkamomis mažmeninėmis paslaugomis, teikiamomis viešuoju judriojo ryšio tinklu, nebus nagrinėjamas dėl šių priežasčių:

1. IPTV paslaugos dėl savo teikimo specifikos negali būti teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais. Taip yra dėl to, kad IPTV paslaugoms yra reikalinga pastovi, didelės spartos interneto prieiga, kuri nebūtų apribota parsisiųstų duomenų srautu. Lietuvos Respublikoje visas minėtąsias sąlygas atitinka tik interneto prieiga, teikiama viešaisiais fiksotojo ryšio tinklais, todėl IPTV paslaugų, teikiamų viešaisiais fiksotojo ryšio tinklais, pakeičiamumas IPTV paslaugomis, teikiamomis viešaisiais judriojo ryšio tinklais, nėra realizuojamas.

2. Remiantis 2014 m. spalio 8 d. užbaigtu Skambučių inicijavimo viešajame ryšių tinkle, teikiamame fiksuotoje vietoje, rinkos tyrimu, VoIP paslaugas gali pakeisti viešosios judriojo telefono ryšio paslaugos, tačiau šių paslaugų pakeičiamumas nėra abipusis. Be to, techninis minėtųjų paslaugų realizavimas nėra vienodas, todėl Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime jų pakeičiamumas nėra aktualus.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad potencialiai interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugos gali būti pakeičiamos tik interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugomis, orientuotomis į naudojamąsi nešiojamuose įrenginiuose, tokiuose kaip nešiojamieji kompiuteriai, planšetiniai kompiuteriai ir kiti įrenginiai, kurie turi integruotą modemą arba prie kurių gali būti prijungtas modemas. Tai reiškia, kad interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugos nėra pakeičiamos interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugomis, skirtomis tradiciniams ir išmaniesiems mobiliesiems telefonams. Tokia išvada daroma dėl to, kad galinių įrenginių, kuriuose yra naudojamos pastarosios dvi paslaugos, funkcionalumas nėra visiškai tapatus, t. y. galiniai įrenginiai yra orientuoti į naudojamąsi skirtingiems tikslams.

Kaip jau buvo minėta, potencialiai interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugos gali būti pakeičiamos interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugomis. Pastarųjų paklausos augimas tiriamuoju laikotarpiu buvo beveik tris kartus spartesnis nei interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų paklausos augimas. Tai yra nuo tiriamojo laikotarpio pradžios iki tiriamojo laikotarpio pabaigos interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų abonentų skaičius išaugo 50,5 proc. nuo 205,1 tūkst. iki 308,7 tūkst. Vis dėlto minėtųjų paslaugų pakeičiamumo potencialo negalima vertinti remiantis vien tik abonentų skaičiaus kitimu. Taip yra dėl to, kad interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų abonentų skaičius taip pat auga ir nėra indikacijų, kad greitai metu tai pasikeis (augimas gali tik lėtėti dėl rinkos prisotinimo, t. y. visiško paklausos patenkinimo), kas neleidžia daryti prielaidos, kad interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugos yra pakaitalai interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugoms. Siekiant patvirtinti arba paneigti šią prielaidą, toliau yra lyginami interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų ir interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų pasiūlymai bei paslaugų teikimo sąlygos.

Pagrindinis skirtumas tarp interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų ir interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų yra jų funkcionalumas. Interneto prieigos, teikiamos judriojo ryšio tinklais, paslaugos vartotojams suteikia mobilumą ir galimybę naudotis interneto prieiga tiek mobiliajame telefone, tiek kompiuteryje bet kur, tuo tarpu interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugos suteikia didesnę greitaveiką ir užtikrina nepertraukiamą paslaugų kokybę. Atkreipiant dėmesį į interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų ir interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų teikimo sąlygas matyti, kad jos skiriasi priklausomai nuo paslaugų teikimo būdo. Visų pirma, interneto prieigą teikiant viešaisiais judriojo ryšio tinklais abonentai yra apriboti parsisiunčiamų duomenų kiekiu. Visi trys pagrindiniai judriojo ryšio operatoriai siūlo interneto prieigą, kurios parsisiunčiamų duomenų kiekio apribojimai prasideda nuo 1 GB/mėn. iki neriboto naudojimosi. UAB „Omnitel“ ir UAB „Tele2“ atveju neribotas duomenų kiekis yra sąlyginis, nes parsisiuntus 30 GB ir 15 GB duomenų, interneto sparta atitinkamai sumažėja iki 120 Kb/s ir 512 Kb/s. Interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų kainos prasideda nuo 2,61–3,48 eurų per mėnesį su PVM. Neribotą duomenų kiekį suteikiančių interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų kainos yra kur kas didesnės – jos svyruoja nuo 13,61 euro per mėnesį su PVM iki 19,98 eurų per mėnesį su PVM. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad visi didieji operatoriai – UAB „Omnitel“, UAB „Tele2“ ir UAB „Bitė Lietuva“ siūlo 4G LTE internetą, kurio greitis teoriškai siekia iki 80 Mb/s, tačiau skiriasi minėtųjų operatorių 4G LTE interneto prieigai teikti naudojamų viešųjų judriojo ryšio tinklų

geografinė aprėptis. Viešaisiais judriojo ryšio tinklais teikiamų interneto prieigos paslaugų technologinė specifika (prie atitinkamos viešojo judriojo ryšio tinklo stoties prisijungusių įrenginių skaičius, atstumas tarp galinio įrenginio ir bazinės viešojo judriojo ryšio tinklo stoties, iš kurios yra siunčiami arba perduodami duomenys, signalo stiprumas vietoje, kur naudojamas modemų, ir kitų priežasčių) nulemia, kad interneto greیتaveika yra pakankamai kintantis rodiklis.

Kalbant apie viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais teikiamas interneto prieigos paslaugas, manytina, kad operatorių, teikiančių interneto prieigos paslaugas naudojant viešuosius judriojo ryšio tinklus, interneto prieigos paslaugų kainas pakanka vertinti su TEO siūlomomis kainomis, nes kiti fiksuotojo ryšio operatoriai nuo TEO teikiamų paslaugų kainų beveik nenukrypsta. Taigi, interneto prieigos, teikiamos vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, paslaugų kainos svyruoja priklausomai ne nuo parsisiunčiamų duomenų kiekio, kaip judriojo ryšio atveju, o nuo greیتaveikos. TEO siūlo dvi greیتaveikas – iki 100 Mb/s ir iki 600 Mb/s, kurių kainos svyruoja nuo 9,9 eurų per mėnesį su PVM iki 23,14 eurų per mėnesį su PVM. Plačiąjuosčio interneto, kurį TEO teikia naudodamas xDSL technologija, siūlomos spartos siekia nuo 4 iki 12 Mb/s, o jų kaina nuo 10,9 eurų per mėnesį su PVM iki 20,24 eurų per mėnesį su PVM. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad TEO teikiamos interneto prieigos kainos priklauso ir nuo papildomų paslaugų, tokių kaip TEO WiFi, interneto apsauga, duomenų saugykla (300 GB) bei laiko kontrolė. Kaip matyti, mažiausios interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugų kainos yra kiek mažesnės nei interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų kainos, o didžiausios spartos – ganėtinai panašios. Tačiau, viešaisiais judriojo ryšio tinklais ir viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais teikiamų interneto prieigos paslaugų teikimo sąlygos parodo, kad šios paslaugos yra skirtingos. Pavyzdžiui, viešaisiais judriojo ryšio tinklais teikiamos interneto prieigos paslaugos kol kas neužtikrina tokios greیتaveikos ir paslaugų kokybės kaip viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais teikiamos interneto prieigos paslaugos. Atsižvelgiant į anksčiau išdėstytą, o taip pat į tai, kad didėjant viešaisiais judriojo ryšio tinklais teikiamų interneto prieigos paslaugų paklausai viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais teikiamų interneto prieigos paslaugų paklausa taip pat auga, darytina išvada, kad iš vartotojų perspektyvos interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugos nėra pakaitalas interneto prieigos, teikiamos fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugoms. Minėtosios interneto prieigos paslaugos gali būti laikomos papildomomis paslaugomis, t. y. interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų abonentai naudojami interneto prieigos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, paslaugomis siekdami mobilumo, tačiau neatsisakydami interneto prieigos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, paslaugų.

Viešųjų fiksuotojo ryšio tinklų plėtros tendencijos

Aukščiau pateikta informacija rodo, kad Lietuvoje mažmeninės paslaugos pagrinde yra teikiamos nuosavais tinklais, kurie steigiami naudojant kitų operatorių ir savo fizinę infrastruktūrą, t. y. Lietuvoje vyrauja infrastruktūra paremta konkurencija. Tai taip pat patvirtina ir Europos Komisijos 2014 m. liepos 14 d. dokumentas dėl Europos Sąjungos elektroninių ryšių pagrindų įgyvendinimo (angl. *Implementation of the EU regulatory framework for electronic communications*)³, kuriame pabrėžiama, kad didžioji dalis fiksuoto plačiąjuosčio ryšio linijų yra vietinės šviesolaidinės ryšio linijos, kuriomis pasireiškia infrastruktūra paremta konkurencija. Be to, buvo konstatuota, kad mažmeninių paslaugų teikimo rinkoje konkurencinė situacija palaipsniui gerėja. Manytina, kad ši tendencija išsilaikys ir ateityje. Tokia išvada daroma išanalizavus anketos respondentų pateiktą informaciją apie potencialias investicijas per 2015–2017 m. (žr. 5 lentelę). Iš žemiau pateiktų duomenų matyti, kad didžioji dalis investicijų bus nukreipta į vietinių šviesolaidinių linijų vystymą, t. y. į vietinės šviesolaidinės ryšio linijas FTTH tinklų atveju, vietinės UTP ir STP linijas FTTB tinklų atveju ir nenaudojamas fizinės šviesolaidinių linijų skaidulas (angl.

³ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/2014-report-implementation-eu-regulatory-framework-electronic-communications>

Dark fiber) (toliau – šviesolaidinių linijų skaidulos). Bendras planuojamų išvystyti šių linijų skaičius yra 261,8 tūkst., iš kurių [konfidenciali informacija] proc. planuoja nutiesti alternatyvūs operatoriai. Taip pat Tarnybos surinkti duomenys rodo, kad alternatyvūs operatoriai taip pat ketina nutiesti 40,6 tūkst. KTV linijų ir tik 3,5 tūkst. LAN linijų bei 62 vietines metalines vytos poros linijas. TEO nurodė, kad per 2015–2017 m. neketina investuoti į vietines metalines vytos poros linijas, KTV linijas ir LAN linijas. Galiausiai, respondentai nurodė, kad bendras planuojamas išvystyti ryšių kabelių kanalų sistemos (toliau – RKKS) dydis sieks 314 km per ateinančius 3 metus, iš kurių [konfidenciali informacija] proc. investicijų sugeneruos alternatyvūs operatoriai.

5 lentelė. Anketos respondentų pateikta informacija apie potencialias investicijas (linijų skaičiumi) per 2015–2017 m.

	TEO	Alternatyvūs operatoriai	Viso
Vietinės metalinės vytos poros linijos	[konfidenciali informacija]		62
FTTH linijos			172.176
FTTB linijos			53.246
KTV linijos			40.640
LAN linijos			3.530
RKKS (km)			314
Šviesolaidinių linijų skaidulos			36.426

Išvados:

1. Interneto prieigos, IPTV ir VoIP paslaugos gali būti teikiamos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju ir vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju. Be to, interneto prieigos ir viešosios fiksuotojo telefono ryšio paslaugos gali būti teikiamos vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, o interneto prieigos paslaugos ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis.

2. Interneto prieigos paslaugos, teikiamos viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais ir viešaisiais judriojo ryšio tinklais, nėra pakaitalai, tačiau interneto prieigos paslaugos, teikiamos viešaisiais judriojo ryšio tinklais, gali būti laikomos paslaugomis, papildančiomis interneto prieigos paslaugas, teikiamas viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais.

3. VoIP paslaugos ir viešosios judriojo telefono ryšio paslaugos nėra viena kitą pakeičiančios paslaugos, tačiau viešosios judriojo telefono ryšio paslaugos gali pakeisti VoIP paslaugas.

4. Rinkos koncentracija teikiant interneto prieigos, IPTV ir VoIP paslaugas yra didelė, o TEO, teikdamas mažmenines paslaugas, užima dideles atitinkamų mažmeninių paslaugų teikimo rinkų dalis.

5. Lietuvoje viešosios fiksuotojo ryšio paslaugos, interneto prieigos paslaugos, mokamos televizijos paslaugos yra teikiamos naudojant savo tinklus, kurie yra steigiami naudojant kitų operatorių ir savo fizinę infrastruktūrą.

6. Mažmeninių paslaugų teikimo rinkos pasižymi konkurencingumu, tačiau mažai tikėtina, kad ši situacija išliktų nepakitusi nesant reguliavimo.

2.2. Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas iki geografinės apimties vertinimo

2.2.1. Didmeninės centrinės prieigos rinkos pradinės paslaugos apibrėžimas

Tarnyba Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos, kurią atitinka Didmeninės centrinės prieigos rinka, tyrime, užbaigtame 2012 m., Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugą apibrėžė kaip paslaugą, kai „operatorius, teikiantis viešąjį ryšių tinklą, kurio galiniai taškai yra fiksuoti erdvėje, suteikia nefizinę ar virtualiąją tinklo prieigą, įskaitant prieigą prie

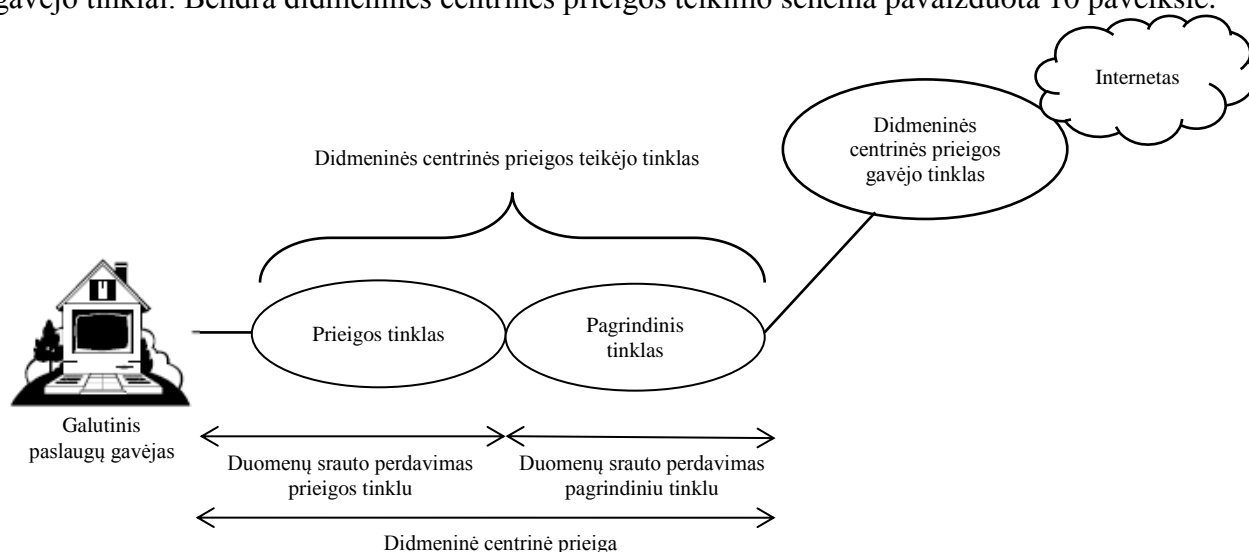
skaitmeninio duomenų srauto (angl. *bit-stream access*), mažmeninėms plačiajuosčio ryšio paslaugoms ir (ar) telefono ryšio paslaugoms teikti“. Atsižvelgiant į tai, kad Didmeninės centrinės prieigos rinka atitinka Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinką, laikoma, kad pradinė didmeninės centrinės prieigos paslauga (arba tiesiog didmeninė centrinė prieiga) – didmeninė paslauga, kai operatorius, teikiantis viešąjį fiksuotojo ryšio tinklą, ūkio subjektui suteikia nefizinę ar virtualią tinklo prieigą, įskaitant prieigą prie skaitmeninio duomenų srauto (angl. *bit-stream access*), mažmeninėms paslaugoms teikti. Mažmeninės paslaugos šio Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo kontekste apima interneto prieigos, IPTV ir VoIP paslaugas. Atsižvelgiant į tai, kad šis Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimas yra orientuotas tik į masinės rinkos produktus, masinės rinkos produktai šiame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo kontekste yra suprantami kaip mažmeninės paslaugos, teikiamos fiziniams arba juridiniams asmenims ir neatitinkančios aukštos kokybės paslaugoms keliamų reikalavimų, tokių kaip aukštas garantuotas pateikiamumas, garantuota mažiausia greitaveika, parsisiuntimo (angl. *download*) ir išsiuntimo (angl. *upload*) greitaveikos simetriškumas, nepertraukiamai veikiantis klientų aptarnavimas, greitas gedimų šalinimas ir kt.

Pradinė Didmeninės centrinės prieigos rinkos paslauga pasižymi šiomis savybėmis:

1. Didmeninė centrinė prieiga apima: skaitmeninio duomenų srauto perdavimą abiem kryptimis (parsisiuntimą ir išsiuntimą) vietinėmis linijomis (prieigos tinklu) naudojant tam tikrą technologiją; skaitmeninio duomenų srauto perdavimą abiem kryptimis (parsisiuntimą ir išsiuntimą) pagrindiniu tinklu naudojant tam tikrą technologiją; susijusias priemones, reikalingas skaitmeniniam duomenų srautui perduoti abiem kryptimis prieigos tinklu ir pagrindiniu tinklu.

2. Didmeninė centrinė prieiga suteikia didmeninės centrinės prieigos gavėjui galimybę pasiekti didmeninės centrinės prieigos teikėjo viešojo fiksuotojo ryšio tinklo galinius taškus ir teikti mažmenines paslaugas, sukuriant joms pridėtinę vertę ir diferencijuojant jas, palyginti su didmeninės centrinės prieigos teikėjo teikiamomis mažmeninėmis paslaugomis, keičiant jų technines charakteristikas ir (arba) naudojant savo nuosavą viešąjį ryšių tinklą.

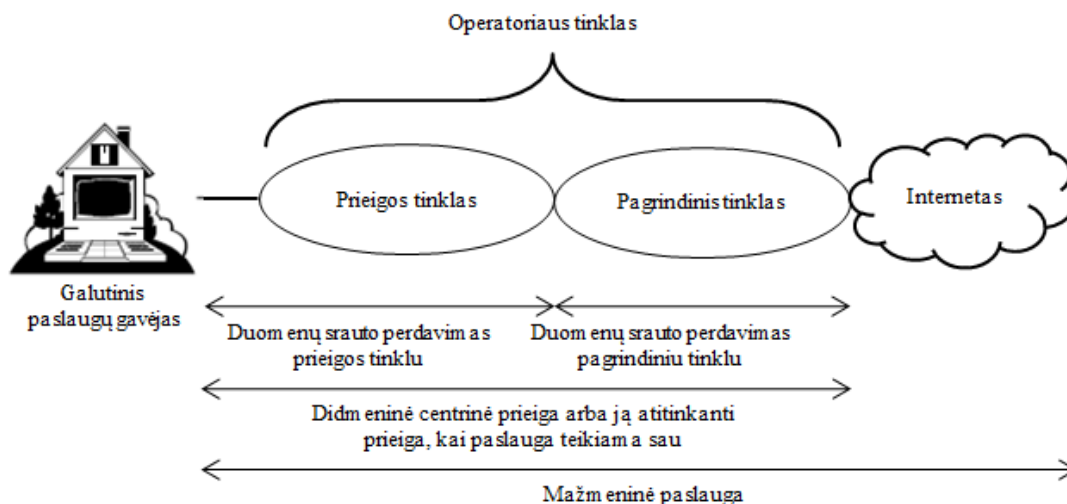
Duomenų srauto perdavimas prieigos tinklu šiame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime suprantamas kaip duomenų perdavimas nuo galutinio paslaugų gavėjo taško prieigos tinklo linijomis iki skirstomųjų įrenginių, įskatinant artimiausią aktyvų skirstomąjį įrenginį, esantį prie galutinio paslaugų gavėjo. Duomenų srauto perdavimas pagrindiniu tinklu šiame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime suprantamas kaip didmeninės centrinės prieigos gavėjo vartotojų sugeneruoto duomenų srauto perdavimas didmeninės centrinės prieigos teikėjo pagrindiniu tinklu nuo skirstomųjų įrenginių iki taško, kuriame sujungiami didmeninės centrinės prieigos teikėjo ir gavėjo tinklai. Bendra didmeninės centrinės prieigos teikimo schema pavaizduota 10 paveiksle.

10 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos teikimo bendroji schema

Mažmeninės paslaugos galutiniams paslaugų gavėjams teikiamos pagal 11 paveiksle pateiktą schemą. Atkreiptinas dėmesys, kad pavaizduota schema apima ne tik tuos atvejus, kai mažmeninių paslaugų teikėjas perka didmeninę centrinę prieigą iš kito operatoriaus, bet ir tuos atvejus, kai didmeninė centrinė prieiga nėra perkama iš kito operatoriaus kaip didmeninė paslauga, tačiau mažmeninių paslaugų teikėjas teikia ją pats sau. Iš schemos matyti, kad didmeninė centrinė prieiga taip pat naudojama mažmeninėms paslaugoms teikti, t. y. šios paslaugos yra vertikaliai susijusios.

11 paveikslas. Operatoriaus teikiamų mažmeninių paslaugų bendroji schema

Didmeninės centrinės prieigos suteikimo fizinis taškas tinkle priklauso nuo operatoriaus tinklo struktūros, tačiau nepriklausomai nuo didmeninės centrinės prieigos suteikimo fizinio taško vietos tinklo struktūroje, didmeninės centrinės prieigos gavėjui turi būti sudaroma galimybė diferencijuoti savo paslaugas, t. y. teikti skirtingas paslaugas, palyginti su didmeninės centrinės prieigos teikėjo teikiamomis mažmeninėmis paslaugomis, ir pasiūlyti galutiniam paslaugų gavėjui skirtingų charakteristikų (pavyzdžiui, spartos, pateikiamumo, kokybės, perduodamų televizijos kanalų skaičiaus) mažmenines paslaugas.

Didmeninės centrinės prieigos naudotojas, siekdamas teikti mažmenines elektorinių ryšių paslaugas, turės savo viešąjį ryšių tinklą sujungti su didmeninės centrinės prieigos teikėjo tinklu. Taigi, didmeninės centrinės prieigos gavėjui bus reikalingos su didmenine centrine prieiga susijusios priemonės, kurios užtikrins galimybę suteikti mažmenines elektroninių ryšių paslaugas. Pagal Įstatymo 3 straipsnio 60 dalį susijusios priemonės yra suprantamos kaip „susijusios paslaugos, elektroninių ryšių infrastruktūra, kitos su elektroninių ryšių tinklu ir (arba) elektroninių ryšių paslauga susijusios priemonės arba susiję elementai, kurie sudaro galimybę teikti elektroninių ryšių paslaugas naudojantis šiuo tinklu ir (arba) paslauga ir (ar) palengvina tokį teikimą arba sudarytų tokią galimybę, jei būtų naudojami.“ Dažniausiai susijusias priemones suteikia didmeninės centrinės prieigos teikėjas. Atskirais atvejais susijusias priemones gali teikti pats didmeninės centrinės prieigos gavėjas arba trečioji šalis.

Išvados:

1. Pradinė Didmeninės centrinės prieigos rinkos paslauga – didmeninė paslauga, kai operatorius, teikiantis viešąjį fiksuotojo ryšio tinklą, ūkio subjektui suteikia nefizinę ar virtualią tinklo prieigą, įskaitant prieigą prie skaitmeninio duomenų srauto (angl. *bit-stream access*), mažmeninėms paslaugoms teikti.

2. Masinės rinkos produktai – mažmeninės paslaugos, teikiamos fiziniams arba juridiniams asmenims ir neatitinkančios aukštos kokybės paslaugoms keliamų reikalavimų, tokių

kaip aukštas garantuotas pateikiamumas, garantuota mažiausia greیتaveika, parsіuntimo (angl. *download*) ir išsiuntimo (angl. *upload*) greیتaveikos simetriškumas, nepertraukiamai veikiantis klientų aptarnavimas, greitas gedimų šalinimas ir kt.

3. Didmeninės centrinės prieigos teikimui yra būtinos susijusios priemonės.

2.2.2. Didmeninės centrinės prieigos techninio realizavimo būdai

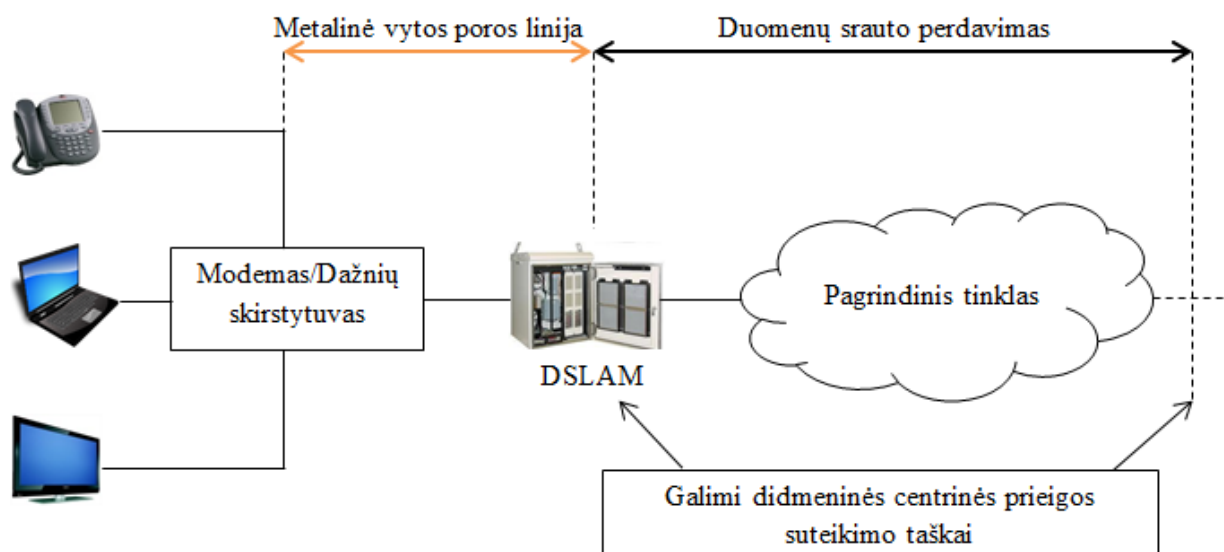
Ataskaitos 2.2.1 skyriuje nustatyta, kad pradinė Didmeninės centrinės prieigos rinkos paslauga yra didmeninė paslauga, kai operatorius, teikiantis viešąjį fiksuotojo ryšio tinklą, ūkio subjektui suteikia nefizinę ar virtualią tinklo prieigą, įskaitant prieigą prie skaitmeninio duomenų srauto (angl. *bit-stream access*), mažmeninėms paslaugoms teikti. Kaip buvo nurodyta ataskaitos 2.1 skyriuje mažmeninės paslaugos Lietuvos Respublikoje yra teikiamos šiomis vietinėmis linijomis:

1. vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis;
2. vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju;
3. vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju;
4. vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju;
5. vietinėmis bendraašio kabelio linijomis arba KTV tinklais;
6. vietinėmis belaidžio ryšio linijomis.

Atsižvelgiant į anksčiau nurodytas prieigos tinklo vietines linijas, kuriomis Lietuvos Respublikoje yra teikiamos mažmeninės paslaugos, šiame ataskaitos skyriuje bus nagrinėjami didmeninės centrinės prieigos techninio realizavimo būdai ir galimybės minėta fizine infrastruktūra teikti didmeninę centrinę prieigą. Duomenų perdavimo pagrindiniu tinklu dalis visais atvejais yra labai panašios struktūros, ir susideda iš IP pagrindu veikiančių pagrindinio tinklo elementų (maršrutizatorių, komutatorių).

Vietinės metalinės vytos poros linijos

Teikiant duomenų perdavimo paslaugas vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis naudojama xDSL technologija. Balsas gali būti perduodamas kartu su duomenimis naudojant VoIP technologijas arba dažnių skirstytuvų pagalba atskiriant balsui skirtus dažnius nuo duomenų perdavimui skirtų dažnių. Prieigos tinklų linijos komutuojamos DSLAM (angl. *Digital Subscriber Line Access Multiplexer*) įrenginiuose, iš kurių sutankintas duomenų srautas Pagrindiniu tinklu perduodamas iki prieigos taško. Naudojantis didmenine centrine prieiga, teikiama naudojant vietines metalines vytos poros linijas, didmeninės centrinės prieigos gavėjai gali teikti mažmenines paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams per TEO vietinių metalinių vytos poros linijų prieigos tinklą. Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines metalines vytos poros linijas, teikimo schema su būtinosiomis sudedamosiomis dalimis pavaizduota 12 paveiksle.

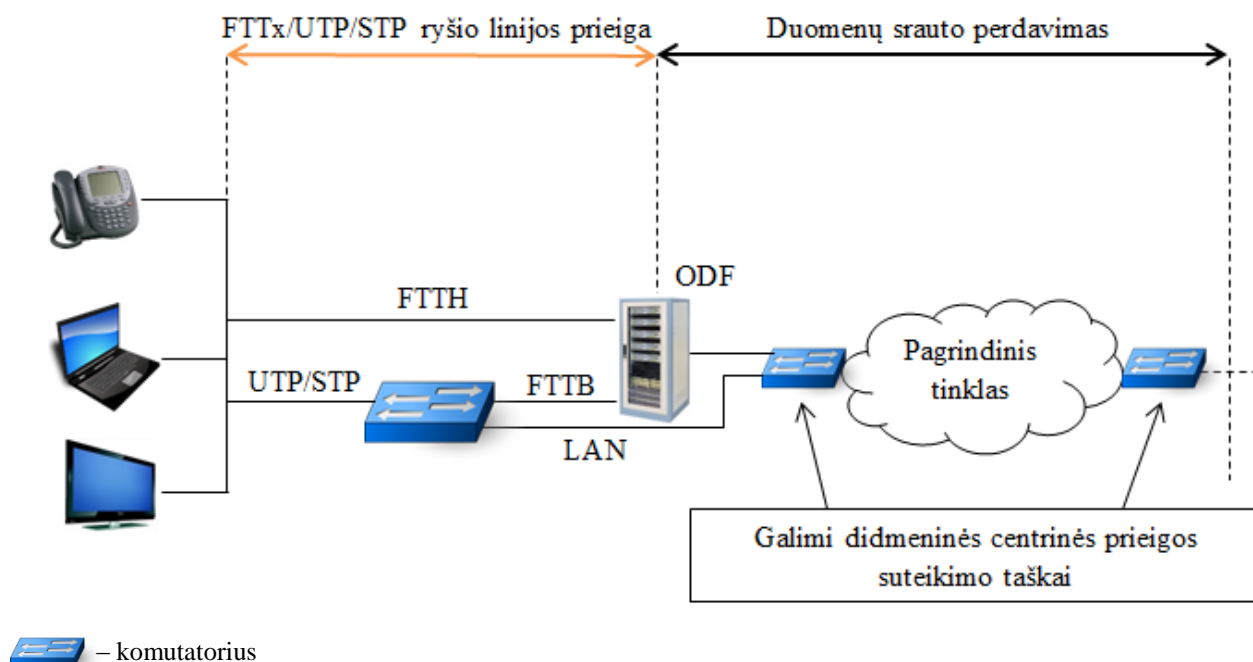

12 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines metalines vytos poros linijas, teikimo schema

Iš schemos matyti, kad galimi didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant metalines vytos poros linijas, suteikimo taškai yra prieigos tinklo lygmenyje (DSLAM) ir pagrindinio tinklo lygmenyje. Tiriamuoju laikotarpiu didmeninė centrinė prieiga, teikiama naudojant vietines metalines vytos poros linijas, buvo teikiama Lietuvos Respublikoje. Šią paslaugą teikė vienas operatorius – TEO, kuris standartinį pasiūlymą didmeninei centrinei prieigai. Tiriamuoju laikotarpiu didmeninę centrinę prieigą Lietuvos Respublikoje gavo 10 asmenų. Apibendrinant darytina išvada, kad techninis didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines metalines vytos poros linijas, realizavimas yra įmanomas ir praktiškai yra įgyvendinamas.

Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos FTTH tinklų atveju, vietinės UTP ir STP linijos FTTB tinklų atveju ir vietinės UTP ir STP linijos LAN atveju

Duomenų perdavimas vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, t. y. FTTx linijomis (vietinės šviesolaidinės ryšio linijos FTTH tinklų atveju ir vietinės UTP ir STP linijos FTTB tinklų atveju) ir vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju yra teikiamas naudojant Ethernet technologiją. Duomenys, perduodami šviesolaidinėmis FTTx ryšio linijomis, kaip ir LAN linijomis, yra agreguojami arčiausiai vartotojo esančiuose komutatoriuose, iš kurių sutankintas duomenų srautas pagrindiniu tinklu perduodamas iki prieigos taško. 13 paveiksle pavaizduota FTTx ir LAN linijomis teikiama didmeninė centrinė prieiga.

ODF – optinis skirstomasis įrenginys (angl. *Optical Distribution Frame*)

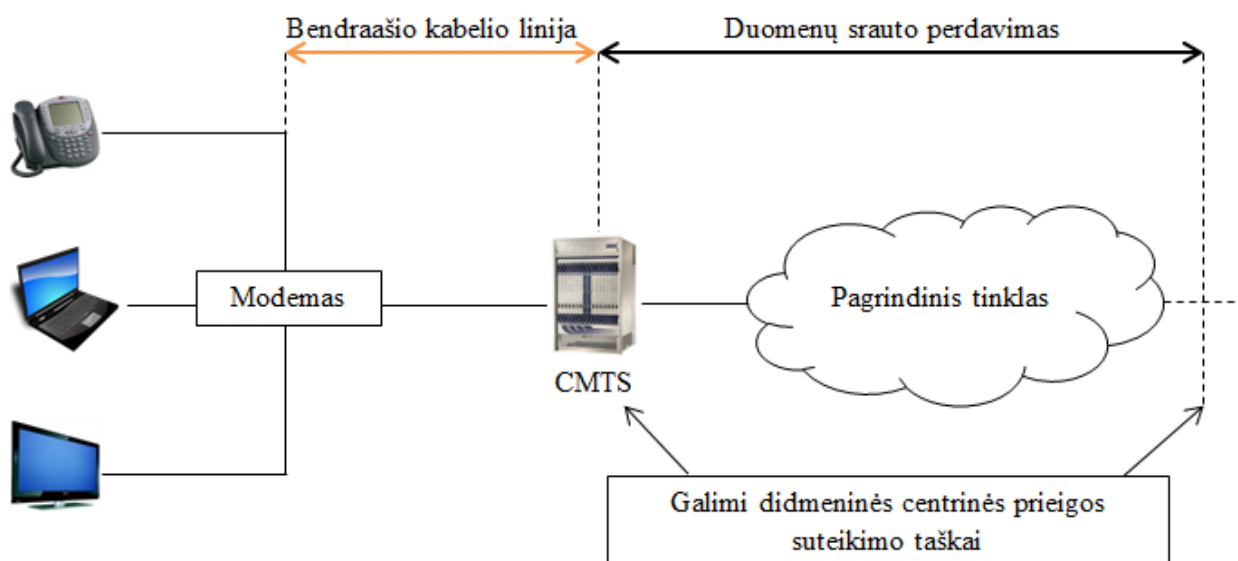
13 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines šviesolaidines ryšio linijas FTTH tinklų atveju, vietines UTP ir STP linijas FTTB tinklų atveju ir vietines UTP ir STP linijas LAN atveju, teikimo schema

Iš schemos matyti, kad didmeninė centrinė prieiga gali būti suteikiama arčiausiai vartotojo esančiame komutatoriuje, kur yra koncentruojamos linijos, arba pagrindinio tinklo elemente (pagrindinio tinklo lygmenyje).

Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos Respublikoje didmeninę centrinę prieigą, teikiamą naudojant vietines šviesolaidines ryšio linijas FTTH tinklų atveju, vietines UTP ir STP linijas FTTB tinklų atveju ir vietines UTP ir STP linijas LAN atveju, siūlė tik vienas operatorius, t. y. TEO, kuris 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo įpareigotas suteikti prieigą prie vietinių šviesolaidinių linijų FTTH tinklų atveju, vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju ir vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju. Taigi apibendrinant galima daryti išvadą, kad vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju ir vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju didmeninę centrinę prieigą technologiškai įmanoma realizuoti ir faktiškai ji yra teikiama.

Vietinės bendraašio kabelio linijos

Vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, esančiomis kabelinės televizijos tinkluose, duomenų perdavimas teikiamas Docsis (angl. *Data Over Cable Service Interface Specification*) technologija, kuri leidžia esančiais kabelinės televizijos tinklais šalia perduodamų televizijos signalų perduoti didelės spartos plačiąjuosčio ryšio duomenis, ir įprastais kabelinės televizijos tinklais teikti interneto prieigos paslaugas. Bendraašio kabelio linijos koncentruojamos CMTS (angl. *Cable Modem Termination System*). Šiuo būdu teikiamos didmeninės centrinės prieigos schema pavaizduota 14 paveiksle.

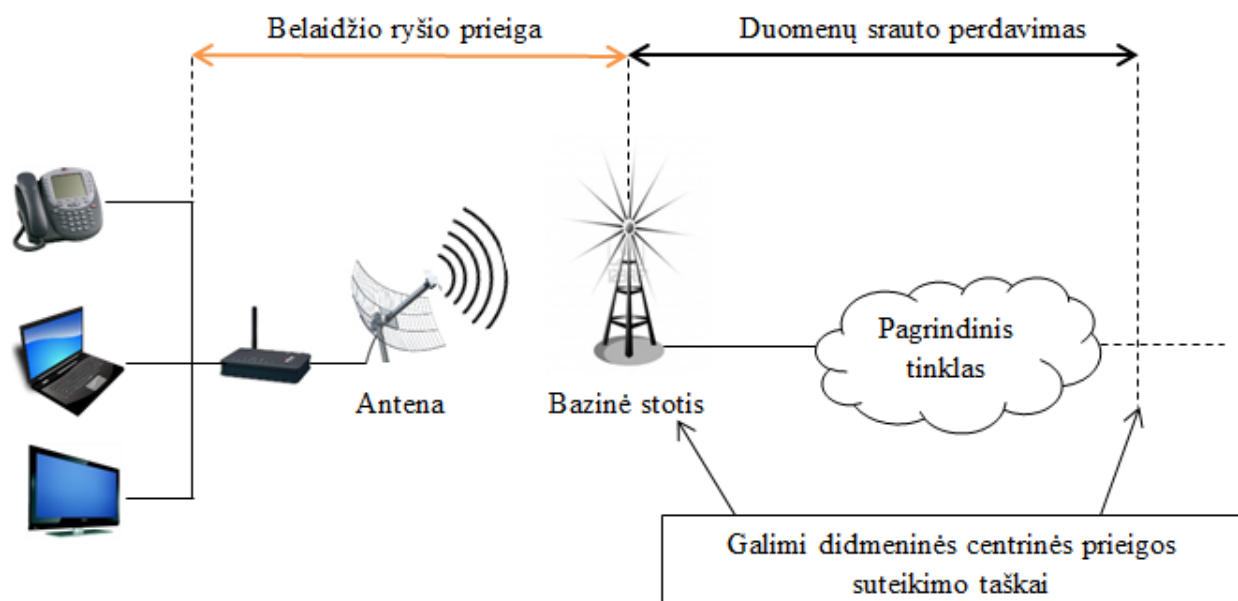

14 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines bendraašio kabelio linijas, teikimo schema

Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos Respublikoje nėra vienas operatorius didmeninės centrinės prieigos, realizuojamos vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, kitiems operatoriams nesiūlė, tačiau šias paslaugas teikė patys sau. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad vietinėmis bendraašio kabelio linijomis didmeninė centrinė prieiga technologiškai įmanoma realizuoti.

Vietinės belaidžio ryšio linijos

WiFi ir WiMAX belaidžio ryšio technologijos leidžia sukurti prieigos iki vartotojų tinklus, skirtus duomenims perduoti. Šiuose tinkluose signalai vietoj fizinių linijų perduodami radijo bangomis. WiFi ir WiMAX belaidžio ryšio standartai naudoja OFDMA (angl. *Orthogonal Frequency Division Multiplexing Access*) radijo signalų moduliacijos technologijas.

15 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines belaidžio ryšio linijas, teikimo schema

Iš 15 paveiksle pateiktos schemos matyti, kad technologiškai didmeninė centrinė prieiga gali būti suteikiama bazinės stoties lygmenyje arba pagrindinio tinklo elemente.

Tarnyba neturi duomenų, kad tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos Respublikoje bent vienas operatorius, teikiantis mažmenines paslaugas WiFi ir (ar) WiMAX technologija, būtų siūlęs ar teikęs didmeninę centrinę prieigą, realizuojamą vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, kitiems operatoriams. Tačiau apibendrinant galima daryti išvadą, kad technologiškai įmanoma realizuoti didmeninę centrinę prieigą, teikiamą WiFi ir WiMAX technologijomis.

Išvados:

1. Visomis išvardytomis technologijomis teikiama didmeninė centrinė prieiga atitinka ataskaitos 2.2.1 skyriuje apibrėžtą pradinę Didmeninės centrinės prieigos rinkos paslaugą.

2. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, toliau Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu nagrinėjamas šiais būdais teikiamų didmeninių centrinių prieigų pakeičiamumas paklausos ir pasiūlos atžvilgiu:

2.1. didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis;

2.2. didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju ir vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju;

2.3. didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis bendraašio kabelio linijomis;

2.4. didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis belaidžio ryšio linijomis.

2.3. Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas iki Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimo

Produkto (paslaugos) rinkos apibrėžimo tikslas yra nustatyti visus produktus ir (arba) paslaugas, kurie pirkėjų požiūriu yra tinkamas pakaitalas vienas kitam pagal jų savybes, naudojimą ir kainas. Ataskaitos 2.2.1 skyriuje buvo pateiktas pradinis didmeninės centrinės prieigos paslaugos apibrėžimas. Ataskaitos 2.2.2 skyriuje buvo nustatyta, kokiais būdais yra technologiškai įmanoma teikti didmeninę centrinę prieigą:

- vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis;
- vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju ir vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju;
- vietinėmis bendraašio kabelio linijomis;
- vietinėmis belaidžio ryšio linijomis.

Apibrėžiant atitinkamą produkto rinką yra analizuojamos konkrečios paslaugos pakeičiamumas paklausos ir pasiūlos atžvilgiu. Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 44 punkte rekomenduojama išanalizuoti ne tik, ar palyginamos teikiamų paslaugų charakteristikos, ar lyginamos paslaugos naudojamos tiems patiems paslaugų gavėjų tikslams realizuoti, ar teikiamų paslaugų kainos yra palyginamos, bet ir atkreipti dėmesį į šių paslaugų teikimo konkurencines sąlygas bei į pasiūlos ir paklausos struktūrą. Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 45 punkte nustatyta, kad skirtingi būdai (fizinė prasme), paslaugų gavėjo požiūriu naudojami tai pačiai paslaugai teikti ir atitinkantys vartotojo poreikius, gali būti įtraukti į nagrinėjamą atitinkamą rinką.

Vadovaujantis aukščiau pateikta informacija, toliau šiame skyriuje tiriama, ar ataskaitos 2.2.2 skyriuje nustatyti didmeninės centrinės prieigos teikimo būdai yra pakeičiami vieni kitais ir ar didmeninė centrinė prieiga gali būti pakeičiama kita paslauga.

2.3.1. Didmeninės centrinės prieigos pakeičiamumas paklausos atžvilgiu

Siekiant įvertinti paslaugų pakeičiamumą paklausos atžvilgiu analizuojama, ar tam tikros paslaugos yra tinkami pakaitalai šių paslaugų gavėjui pagal jų savybes, naudojimą ir kainas. Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 40 punkte nurodyta, kad pakeičiamumo paklausos atžvilgiu egzistavimas gali būti nustatomas atliekant hipotetinio monopolisto testą (angl. *hypothetical*

monopolist test), kuriuo tiriama galima paslaugos gavėjų reakcija į ilgalaikį kainų padidėjimą 5–10 proc., laikant, kad kitų paslaugų kainos išlieka nepakitusios. Šiame skyriuje bus siekiama išsiaiškinti, ar atitinkamos didmeninės centrinės prieigos kainos mažas ilgalaikis padidėjimas paskatintų atitinkamos didmeninės centrinės prieigos gavėjus rinktis kitas prieigos paslaugas, kuriomis naudojantis būtų galima toliau teikti (arba pradėti teikti) mažmenines paslaugas. Taip pat bus vertinami kiti veiksniai, galintys lemti pakeičiamumą.

Didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis Lietuvos Respublikoje potencialiai gali suteikti operatoriai, valdantys prieigos tinklą, kurį sudaro vietinės metalinės vytos poros linijos. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje tokių operatorių buvo 8 (tiriamojo laikotarpio pradžioje – 12). Plačiai geografiškai išvystytą vietinių metalinių vytos poros linijų tinklą, dengiantį visą Lietuvos Respublikos teritoriją, turi vienintelis operatorius – TEO, kuris Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 yra pripažintas ūkio subjektu, turinčiu didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje ir yra vienintelis ūkio subjektas Lietuvos Respublikoje, įpareigotas teikti ir teikiantis didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kitiems operatoriams. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje TEO teikė didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis 4 operatoriams, kuriems buvo suteikta 1 461 prieiga. Tarnyba 2012 m. rinkos tyrime nustatė, kad kiti operatoriai neturi didelės įtakos Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje, todėl jiems nėra nustatytas įpareigojimas teikti didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kitiems operatoriams. Šias paslaugas kiti operatoriai teikia tik patys sau, t. y. mažmeninių paslaugų teikimui, o kitiems operatoriams didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis neteikia ir nesiūlo.

Kaip ir didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijos atveju, ***didmeninę centrinę prieigą vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis*** gali suteikti operatoriai, valdantys prieigos tinklą, kurį atitinkamai sudaro vietinės šviesolaidinės ryšio linijos arba vietinės UTP ir STP linijos. Tarnybos turimais duomenimis, tiriamojo laikotarpio pabaigoje tik 3 operatoriai, teikiantys mažmenines paslaugas, naudojosi kito operatoriaus teikiama didmenine centrine prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis. Šio tipo prieigas Lietuvos Respublikoje siūlo ir teikia tik vienas ūkio subjektas – TEO, kuris Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 yra pripažintas ūkio subjektu, turinčiu didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje, ir įpareigotas teikti didmeninę centrinę prieigą vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis kitiems operatoriams. TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje minėtiesiems operatoriams suteikė 102 didmenines centrines prieigas vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis.

Kiti operatoriai, turintys vietines šviesolaidines ryšio linijas ir (arba) vietines UTP ir STP linijas, didmeninę centrinę prieigą šiomis vietinėmis linijomis teikė tik patys sau, teikdami mažmenines paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams. Lietuvos Respublikoje tiriamojo laikotarpio pabaigoje 19 operatorių valdė skirtingo dydžio vietinių šviesolaidinių ryšio linijų prieigos tinklus (tiriamojo laikotarpio pradžioje – 10), 57 operatoriai – vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju prieigos tinklus (tiriamojo laikotarpio pradžioje – 53) ir 34 operatoriai – vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju prieigos tinklus (tiriamojo laikotarpio pradžioje – 46).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, tiriamuoju laikotarpiu didmeninę centrinę prieigą vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir didmeninę centrinę prieigą vietinėmis UTP ir STP linijomis siūlė tik TEO. Vis dėlto operatoriai tik tiriamojo laikotarpio pabaigoje pradėjo pirkti didmeninę centrinę prieigą vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis, tačiau šių paslaugų paklausa buvo labai nežymi. Pastebima tendencija, kad operatoriai toliau vystė savo nuosavus vietinių šviesolaidinių ryšio linijų tinklus, kuriais yra teikiamos mažmeninės paslaugos galutiniams paslaugų gavėjams.

Atsižvelgiant į tai, kad tiriamuoju laikotarpiu didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis didžia dalimi buvo naudojama tik sau, o tiek didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, tiek didmeninės centrinės prieigos vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis paklausa buvo labai maža, pakeičiamumo paklausos atžvilgiu negalima objektyviai įvertinti naudojant tik hipotetinio monopolisto testą. Dėl to toliau atliekamas netiesioginis pakeičiamumo paklausos atžvilgiu vertinimas.

2012 m. lapkričio 21 d. užbaigtame Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos tyrime nustatyta, kad egzistuoja pakeičiamumas tarp didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines metalines vytos poros linijas ir didmeninės centrinės prieigos, teikiamos naudojant vietines šviesolaidines ryšio linijas, vietines UTP ir STP linijas, vietines bendraašio kabelio linijas ir vietines belaidžio ryšio linijas. Tai buvo nustatyta atlikus vertikaliai susijusių mažmeninių paslaugų rinkos analizę, kuri atskleidė, kad iš vartotojų perspektyvos mažmeninės paslaugos, teikiamos vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, vietinėmis UTP ir STP linijomis, vietinėmis bendraašio kabelio linijomis ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, yra pilnaverčiai pakaitalai mažmeninėms paslaugoms, teikiamoms vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis. Kaip buvo nurodyta ataskaitos 2.1 skyriuje, Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu paslaugų, teikiamų naudojant vietines metalines vytos poros linijas, vietines bendraašio kabelio linijas ir vietines UTP ir STP linijas LAN atveju, paklausa mažėjo, tačiau augo mažmeninių paslaugų, teikiamų naudojant vietines šviesolaidines ryšio linijas FTTH tinklų atveju, vietines UTP ir STP linijas FTTB tinklų atveju ir vietines belaidžio ryšio linijas, paklausa (žr. ataskaitos 2.1 skyriaus 2 paveikslą). Manytina, kad egzistuojantis pakeičiamumas iš galutinių paslaugų gavėjų perspektyvos daro įtaką ir pakeičiamumui atitinkamoje didmeninėje rinkoje. Atsižvelgiant į tai, kad vertikaliai susijusių mažmeninių paslaugų rinkoje auga mažmeninių paslaugų abonentų skaičius, didėja atitinkamais būdais teikiamų mažmeninių paslaugų paklausa, didėja alternatyvių operatorių užimama rinkos dalis, galima teigti, kad didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, vietinėmis UTP ir STP linijomis, vietinėmis bendraašio kabelio linijomis ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis yra pakaitalai didmeninei centrinei prieigai vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis.

Išnagrinėjus operatorių viešai skelbiamus mažmeninių paslaugų pasiūlymus nustatyta, kad mėnesiniai užmokesčiai už mažmenines paslaugas, teikiamas vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju, vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju, vietinėmis bendraašio kabelio linijomis ir vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, skiriasi neženkliai, kas rodo, kad atitinkamos paslaugos, teikiamos šiomis skirtingomis vietinėmis linijomis, galutinio paslaugų gavėjo atžvilgiu yra lygiaverčiai pakaitalai. Be to, kaip matyti 2 paveiksle (žr. ataskaitos 2.1 skyrių) vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju, vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju ir vietinių belaidžio ryšio linijų nuolat daugėja, o vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju bei vietinių belaidžio ryšio linijų skaičius nuolat mažėja. Šios tendencijos rodo, kad operatoriai vienas vietines linijas keičia kitomis ir šias vietines linijas laiko pakeičiamomis.

Vertinant užmokesčius už didmeninę vietinę prieigą prie vietinės metalinės vytos poros linijos (žr. 6 lentelę), galima nustatyti, kokią dalį mažmeninės paslaugos kainoje sudaro didmeninės paslaugos kaina. Tam yra pasitelkiamas ARPU rodiklis, apskaičiuotas 2.1 skyriuje. Iš lentelės matyti, kad tiriamuoju laikotarpiu užmokesčio už didmeninę vietinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis dalis ARPU kito nežymiai.

6 lentelė. Užmokesčių už didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis ir vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis (eurai/mėn., be PVM) ir atitinkamų TEO interneto prieigos paslaugų kainų (eurai/mėn., be PVM) santykis (proc.), 2015 m.

Galutinis paslaugų gavėjas – <u>fizinis asmuo</u>			
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>		<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	
Užmokestis už didmeninę centrinę prieigą:		Užmokestis už didmeninę centrinę prieigą:	
iki 4 Mb/s	5,5	iki 100 Mb/s	5
iki 8 Mb/s	6,37	iki 300 Mb/s	7
iki 12 Mb/s	7,82	iki 600 Mb/s	9
TEO interneto prieigos paslaugų kaina:		TEO interneto prieigos paslaugų kaina:	
iki 4 Mb/s	11,94	iki 100 Mb/s	9,55
iki 8 Mb/s	14,34	iki 300 Mb/s	15,62
iki 12 Mb/s	15,62	iki 600 Mb/s	19,12
Užmokesčio už didmeninę centrinę prieigą dalis TEO interneto prieigos paslaugų kainoje, proc.:		Užmokesčio už didmeninę centrinę prieigą dalis TEO interneto prieigos paslaugų kainoje, proc.:	
iki 4 Mb/s	46,06	iki 100 Mb/s	52,36
iki 8 Mb/s	44,42	iki 300 Mb/s	44,81
iki 12 Mb/s	50,06	iki 600 Mb/s	47,07
Galutinis paslaugų gavėjas – <u>juridinis asmuo</u>			
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>		<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	
Užmokestis už didmeninę centrinę prieigą:		Užmokestis už didmeninę centrinę prieigą:	
iki 4 Mb/s	19,11	iki 40 Mb/s	20,27
iki 8 Mb/s	28,96	iki 60 Mb/s	34,75
iki 10 Mb/s	38,81	iki 80 Mb/s	56,77
iki 12 Mb/s	48,08	iki 100 Mb/s	62,56
TEO interneto prieigos paslaugų kaina:		TEO interneto prieigos paslaugų kaina:	
iki 4 Mb/s	28,67	iki 40 Mb/s	28,67
iki 8 Mb/s	48,95	iki 60 Mb/s	48,95
iki 10 Mb/s	77,91	iki 80 Mb/s	77,91
iki 12 Mb/s	106,87	iki 100 Mb/s	106,87
Užmokesčio už didmeninę centrinę prieigą dalis TEO interneto prieigos paslaugų kainoje, proc.:		Užmokesčio už didmeninę centrinę prieigą dalis TEO interneto prieigos paslaugų kainoje, proc.:	
iki 4 Mb/s	66,66	iki 40 Mb/s	70,7
iki 8 Mb/s	59,16	iki 60 Mb/s	70,99
iki 10 Mb/s	49,81	iki 80 Mb/s	72,87
iki 12 Mb/s	44,99	iki 100 Mb/s	58,54

* akcinės kainos.

Apibendrinant pateiktą aukščiau, darytina išvada, kad atitinkamos didmeninės centrinės prieigos sąnaudos mažmeninėje paslaugoje, kai galutinis paslaugų gavėjas yra fizinis asmuo, sudaro apie 50 proc., o didmeninės centrinės prieigos sąnaudos mažmeninėje paslaugoje, kai galutinis paslaugų gavėjas yra juridinis asmuo, sudaro 45–73 proc., kas reiškia, kad ilgam laikui pakėlus didmeninės centrinės prieigos kainą 5–10 proc., didmeninės centrinės prieigos gavėjas, esant galimybei, turėtų rinktis kitą įmanomą didmeninę centrinę prieigą.

Atsižvelgiant į tai, kad didmeninė centrinė prieiga yra mažmeninių paslaugų dalis, ir operatoriai, teikdami šias mažmenines paslaugas savo abonentams, vieną vietinę liniją keičia (arba gali keisti) kita vietine linija, operatoriai šias sau teikiamas didmenines centrines prieigas atitinkamomis vietinėmis linijomis laiko pakeičiamomis paklausos atžvilgiu. Todėl manytina, kad

jei šių didmeninių centrinių prieigų teikėjai šias paslaugas teiktų kitiems operatoriams, kitas operatorius didmenines centrines prieigas, teikiamas skirtingomis vietinėmis linijomis, taip pat laikytų pakeičiamomis.

Išvada: Didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis UTP ir STP linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis bendraašio kabelio linijomis ir didmeninė centrinė prieiga vietinėmis belaidžio ryšio linijomis yra pakeičiamos paklausos atžvilgiu.

2.3.2. Didmeninės centrinės prieigos pakeičiamumas pasiūlos atžvilgiu

Siekiant įvertinti paslaugų pakeičiamumą pasiūlos atžvilgiu, analizuojama, ar reaguodami į nežymų ir ilgalaikį santykinį nagrinėjamų prekių (paslaugų) kainų padidėjimą, kiti paslaugų teikėjai gali per trumpą laikotarpį (trumpu laikotarpiu ūkio subjektas negali iš esmės pakeisti turimo materialaus ir nematerialaus turto) pradėti teikti atitinkamas paslaugas, nepatirdamas žymių papildomų išlaidų ar rizikos.

Tiriamuoju laikotarpiu tik TEO, kuris Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 yra pripažintas ūkio subjektu, turinčiu didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje, kitiems operatoriams siūlė didmeninę centrinę prieigą vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis. Vis dėlto realiai tiriamuoju laikotarpiu didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis paklausa buvo labai maža, o operatoriai savo tinklus steigė naudodami žemiausio lygmens fizinę infrastruktūrą – RKKS ir šviesolaidinių linijų skaidulas. Atsižvelgiant į tai, vertinti pakeičiamumą pasiūlos atžvilgiu taikant hipotetinio monopolisto testą yra neįmanoma. Dėl to pakeičiamumas pasiūlos atžvilgiu yra atliekamas naudojant kitus testus.

Didmeninės centrinės prieigos, teikiamos skirtingomis vietinėmis linijomis, pakeičiamumą pasiūlos atžvilgiu galima analizuoti vertinant savo abonentams (galutiniams paslaugų gavėjams) teikiamų mažmeninių paslaugų, naudojant skirtingas vietines linijas, rinkos dalių pokyčius praeityje, ateities planus, tendencijas ir kitas aplinkybes. Atsižvelgiant į tai, kad operatoriai, savo abonentams gali siūlyti teikti mažmenines paslaugas ne tik viena atitinkama vietine linija bet ir dviem vietinėmis linijomis ar daugiau, tai leidžia manyti, kad konkretaus operatoriaus abonentui, gaunančiam mažmenines paslaugas viena vietine linija, pateikus prašymą gauti šias paslaugas kita vietine linija, tas pats, ar kitas operatorius, teikiantis mažmenines paslaugas šia konkrečia abonto norima vietine linija, galėtų patenkinti šį prašymą per trumpą laikotarpį, nepatirdamas žymių sąnaudų. Tai, kad vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju ir vietinių bendraašio kabelio linijų, kuriomis teikiamos interneto prieigos paslaugos, skaičius nuolat mažėja, o vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju, vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju ir vietinių belaidžio ryšio linijų skaičius nuolat auga (žr. ataskaitos 2.1 skyrių), rodo, kad pastarosios vietinės linijos tampa vis svarbesnės, teikiant interneto prieigos paslaugas fiksuotoje vietoje. Vietinės metalinės vytos poros linijos, naudojant xDSL technologiją, ilgą laiką buvusios pagrindine interneto prieigos paslaugų teikimo fizine infrastruktūra, visu tiriamuoju laikotarpiu nusileido vietinėms šviesolaidinėms ryšio linijoms FTTH tinklų atveju ir vietinėms UTP ir STP linijoms FTTB tinklų atveju. Tiriamuoju laikotarpiu minėtasis atotrūkis tik didėjo: jei 2011 m. pradžioje vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, naudojant xDSL technologiją, naudojosi 28,3 proc. visų interneto prieigos abonentų, tai 2014 m. pabaigoje šis rodiklis sumažėjo iki 21,2 proc. Tuo tarpu vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH tinklų atveju ir vietinėmis UTP ir STP linijomis FTTB tinklų atveju teikiamomis interneto prieigos paslaugomis besinaudojančių abonentų dalis tuo pačiu laikotarpiu padidėjo nuo 51,6 proc. iki 59,6 proc., o vietinėmis belaidžio ryšio linijomis – nuo 10,4 proc. iki 13,1 proc. Interneto prieigos abonentų, interneto prieigą gaunančių vietinėmis UTP ir STP linijomis LAN atveju, dalis susitraukė nuo 3 proc. tiriamojo

laikotarpio pradžioje iki 1,4 proc. tiriamojo laikotarpio pabaigoje, o vietinėmis bendraašio kabelio linijomis – nuo 6,6 proc. iki 4,6 proc. Bendras vietinių metalinių vytos poros linijų, naudojant xDSL technologiją, skaičius tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo 18,8 proc. (arba nuo 209,1 tūkst. iki 169,9 tūkst.), vietinių bendraašio kabelio linijų – 22,1 proc. (arba nuo 47,5 tūkst. iki 37 tūkst.), vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju – 54,8 proc. (arba nuo 25 tūkst. iki 11,3 tūkst.). Vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju, vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju ir vietinių belaidžio ryšio linijų skaičius tiriamuoju laikotarpiu padidėjo: atitinkamai 91,5 proc. (arba nuo 100,4 tūkst. iki 192,3 tūkst.), 28,1 proc. (arba nuo 223 tūkst. iki 285,6 tūkst.) ir 70,1 proc. (arba nuo 61,9 tūkst. iki 105,3 tūkst.).

Sparčiausiai vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju tinklą vystė operatorius TEO, kuris palaipsniui interneto prieigos paslaugų teikimą, naudojant xDSL technologiją, keičia interneto prieigos paslaugomis, teikiamomis vietinėmis šviesolaidinio ryšio linijomis FTTH tinklų atveju. Tuo tarpu alternatyvūs operatoriai vystė vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju tinklus ir vietinių belaidžio ryšio linijų tinklus. Visa, kas nurodyta aukščiau, paaiškina mažėjantį vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju ir vietinių bendraašio kabelio linijų pasiūlos mažėjimą.

Vertinant tiek TEO vykdomą vietinių šviesolaidinių ryšio linijų FTTH tinklų atveju tinklų plėtrą, kas reikalauja didelių investicijų, ir sprendimą nebevystyti vietinių metalinių vytos poros linijų tinklo, tiek alternatyvių operatorių tinklų modernizavimą tiesiant vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju tinklus, galima daryti išvadą, kad operatoriai didžiausią dėmesį skiria šviesolaidinio ryšio tinklų plėtrai.

Ataskaitos 2.3.1 skyriuje nustatyta, kad paklausos atžvilgiu didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, yra pakaitalas didmeninei centrinei prieigai, teikiama kitomis vietinėmis linijomis. Nors Lietuvos Respublikos teritorija geografinė prasme tokiais tinklais padengta labai fragmentuotai, galutiniai paslaugų gavėjai visuose Lietuvos didesniuose ir vidutiniuose miestuose gali naudotis interneto prieigos paslaugomis pirkdami šias paslaugas iš KTV tinklų operatorių.

Tiriamąjo laikotarpio pabaigoje Lietuvoje interneto prieigos paslaugas, teikiamas vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, teikė 15 operatorių, iš kurių didžiausias – UAB „Inet“. Pastarasis operatorius tiriamojo laikotarpio pabaigoje valdė 62,8 proc. visų vietinių bendraašio kabelio linijų Lietuvoje. Antras pagal dydį operatorius, teikiantis interneto prieigos paslaugas vietinėmis bendraašio kabelio linijomis – UAB „Cgates“, kuriam tiriamojo laikotarpio pabaigoje priklausė 14,1 proc. visų vietinių bendraašio kabelio linijų. Kaip jau buvo minėta aukščiau, interneto prieigos paslaugų, teikiamų vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, paklausa aiškiai mažėja. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje abonentų, gaunančių interneto prieigos paslaugas vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, dalis nuo visų interneto prieigos paslaugų fiksuotoje vietoje abonentų skaičiaus sudarė tik 4,6 proc. Viena iš svarbiausių to priežasčių yra tai, kad KTV operatoriai palaipsniui migruoja į vietinių šviesolaidinių ryšio linijų tinklus, siekdami pritraukti naujų vartotojų.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad didelė dalis vietinėmis bendraašio kabelio linijomis teikiamų interneto prieigos paslaugų teikiamos žemesne greitaveika nei absoliuti dauguma interneto prieigos paslaugų. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje 60,7 proc. vietinėmis bendraašio kabelio linijomis teikiamų interneto prieigos paslaugų teikiamos iki 10 Mb/s greitaveika, kai bendra interneto prieigos abonentų, gaunančių iki 10 Mb/s greitaveikos interneto prieigos paslaugas, dalis siekė tik 27,6 proc., kas reiškia, jog 72,4 proc. interneto prieigos abonentų tiriamojo laikotarpio pabaigoje naudojosi interneto prieigos paslaugomis didesne nei 10 Mb/s greitaveika. Nors pagal funkcionalumą interneto prieigos paslaugos, teikiamos vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, yra pakeičiamos su kitomis linijomis teikiamomis interneto prieigos paslaugomis, tačiau galutiniai paslaugų gavėjai paprastai sunkiai atsisako geresnės kokybės paslaugų (didesnės greitaveikos

interneto) ir nėra linkę keisti jų žemesnės kokybės paslaugomis, ypač tuo atveju, kai mažmeninių paslaugų (interneto prieigos paslaugų) kainos yra panašios.

Nagrinėjant pasiūlos pakeičiamumą didmeninėje rinkoje taip pat atkreiptinas dėmesys, kad KTV tinklai Lietuvos teritorijoje išsidėstę labai fragmentuoti. Kiekvienas KTV tinklo operatorius turi nuosavą KTV tinklą, kurio geografinis teritorijos padengimas skiriasi priklausomai nuo operatoriaus finansinių, techninių ir kitų galimybių. KTV tinklai nėra pritaikyti teikti didmeninę centrinę prieigą kitiems asmenims nei technologine, nei pajėgumų prasme. Kiekvienas KTV operatorius, teikiantis interneto prieigos paslaugas vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, turi tik tam tikrą skaičių abonentų (kurių dalis, kaip aprašyta aukščiau, bendrame interneto prieigos paslaugų abonentų skaičiuje nuolat mažėja), ir tam skaičiui pritaikytą KTV tinklo pajėgumą, kas reiškia, kad KTV tinklo pritaikymas teikti didmeninę centrinę prieigą reikalautų žymių investicijų ir tinklo pertvarkymo. Taigi, nors techniniu požiūriu didmeninė centrinė prieiga, teikiama vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis bendraašio kabelio linijomis, technologine prasme laikytina pakeičiama ir teoriškai egzistuoja galimybė teikti didmeninę centrinę prieigą vietinių bendraašio kabelio linijų pagrindu, praktiškai negali būti sukurtos sąlygos kitiems asmenims ekonomiškai efektyviai teikti interneto prieigos paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams.

Atsižvelgiant į tai, kad KTV tinklų pritaikymas didmeninės centrinės prieigos teikimui reikštų žymias investicijas, taip pat atsižvelgiant į prognozuojamą vietinėmis bendraašio kabelio linijomis teikiamų interneto prieigos paslaugų segmento mažėjimą dėl vietinių šviesolaidinių ryšio linijų tinklų plėtros, darytina išvada, kad tiriamuoju laikotarpiu didmeninės centrinės prieigos prie vietinės bendraašio kabelio linijos pakeičiamumo iš pasiūlos pusės su didmenine centrine prieiga prie vietinės metalinės vytos poros linijos ir vietinės šviesolaidinės ryšio linijos nebuvo. Įvertinant šio segmento vystymosi tendencijas darytina išvada, kad ir ateityje pakeičiamumas iš pasiūlos pusės neatsiras.

Panaši situacija pasireiškia ir su vietinėmis belaidžio ryšio linijomis. Nepaisant to, kad tiriamuoju laikotarpiu interneto prieigos paslaugų, teikiamų vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, paklausa augo, jas populiarumu vis dar ženkliai lenkia interneto prieigos paslaugos, teikiamos vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis. Be to, pastebėtina, kad nei vienas operatorius tiriamuoju laikotarpiu neteikė didmeninės centrinės prieigos vietinėmis belaidžio ryšio linijomis. Taip pat nė vienas operatorius neįvardijo didmeninės centrinės prieigos prie vietinės belaidžio ryšio linijos, kaip potencialios alternatyvos kitoms didmeninėms centrinėms prieigoms.

Lietuvos Respublikos teritorijoje didmeninės centrinės prieigos vietinėmis belaidžio ryšio linijomis sukūrimas bei technologinės bazės sukūrimas, siekiant pasinaudoti tokiomis paslaugomis, reikalauja reikšmingų investicijų į ilgalaikį materialų turtą, kuris būtų skirtas belaidžio tinklo praplėtimui, susijusiam su naujų bazinių stočių diegimu, bei jo pritaikymui didmeninės centrinės prieigos teikimui. Nepatirdami žymių papildomų išlaidų, daugiausia susijusių su specialios įrangos pirkimais ir fiziniu belaidžio tinklo sukūrimu, esami ir potencialūs didmeninės centrinės prieigos gavėjai negalėtų pasinaudoti šiuo metu rinkoje esančiais potencialiais didmeninės centrinės prieigos prie vietinės belaidžio ryšio linijos taškais mažmeninėms paslaugoms (interneto prieigos paslaugoms) visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje teikti. Net jei fizinis belaidžio ryšio tinklas būtų sukurtas, teikti didmeninę centrinę prieigą šiais tinklais (tiek WiFi, tiek ir WiMAX technologijomis) būtų neefektyvu dėl bendro ribotų duomenų srauto perdavimo pajėgumų naudojimo: kiekvienas didmeninės centrinės prieigos gavėjas bazinėje stotyje naudotų tuos pačius duomenų srauto pralaidumo išteklius, dėl ko kiekvieno iš didmeninės centrinės prieigos gavėjų teikiamos mažmeninės paslaugos kokybė ženkliai kristų. Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad didmeninės centrinės prieigos, teikiamos vietinėmis belaidžio ryšio linijomis, pakeičiamumo pasiūlos atžvilgiu su didmenine centrine prieiga, teikiama vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėmis UTP ir STP linijomis, nėra.

Išvada:

1. Didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir didmeninė centrinė prieiga vietinėmis UTP ir STP linijomis yra pakeičiamos pasiūlos atžvilgiu.

2.3 skyriaus apibendrinimas: 2.3 skyriuje atlikus pakeičiamumo paklausos ir pakeičiamumo pasiūlos atžvilgiu analizę nustatyta, kad didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis UTP ir STP linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis bendraašio kabelio linijomis ir didmeninė centrinė prieiga vietinėmis belaidžio ryšio linijomis yra pakeičiamos paklausos atžvilgiu, tačiau tik didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, didmeninė centrinė prieiga vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir didmeninė centrinė prieiga vietinėmis UTP ir STP linijomis yra pakeičiamos ir pasiūlos atžvilgiu. Remiantis anksčiau pateiktomis išvadomis, laikoma, kad didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis ir (arba) vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis sudaro vieną atitinkamą rinką. Atsižvelgiant į anksčiau ataskaitos 2.3 skyriuje pateiktą paslaugų pakeičiamumo paklausos ir pasiūlos atžvilgiu analizę, Didmeninės centrinės prieigos rinka, iki jos geografinės aprėpties apibrėžimo, apibrėžiama kaip didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis ir (arba) vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) vietinėmis UTP ir STP linijomis rinka.

2.4. Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinės aprėpties vertinimas

Ataskaitos 2.3 skyriuje buvo apibrėžta Didmeninės centrinės prieigos rinka iki geografinės aprėpties vertinimo. Šiame ataskaitos skyriuje yra vertinama Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė aprėptis ir apibrėžiama Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija.

Apibrėžiant Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinę teritoriją, siekiama nustatyti, kokia yra konkrečios rinkos geografinė teritorija. Atitinkamos rinkos geografinė teritorija gali įtakoti nagrinėjamos rinkos apimtį, esamą ir potencialią konkurencinę aplinką nagrinėjamoje rinkoje. Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 59 punkte teigiama, kad elektroninių ryšių sektoriuje geografinė atitinkamos rinkos teritorija tradiciškai nustatoma vadovaujantis dviem kriterijais: tinklo aprėpiama teritorija ir teisiniais ar kitais reguliavimo instrumentais. Vadovaujantis šiais dviem kriterijais, geografinė rinkos teritorija gali būti vietinė, regioninė, nacionalinė ar apėmianti kelias valstybes.

Elektroninių ryšių paslaugų teikėjai turi teisę vykdyti elektroninių ryšių veiklą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, t. y. veiklos apribojimų atskirose Lietuvos Respublikos teritorijos dalyse nėra. Išnagrinėjus respondentų anketose pateiktą informaciją, nustatyta, kad didmeninę centrinę prieigą, teikiamą įvairiais būdais bei naudojant skirtingas technologijas, galima teikti visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Pastebėtina tai, kad mažmeninės paslaugos, teikiamos naudojant didmeninę centrinę prieigą, yra teikiamos tik Lietuvos Respublikos teritorijoje reziduojantiems asmenims (fiziniams arba juridiniams asmenims). Dėl to viešieji ryšių tinklai, reikalingi mažmeninėms paslaugoms teikti, o taip pat ir vietinės linijos, yra plėtojamos tik Lietuvos Respublikos teritorijoje. Atsižvelgiant į tai, Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija negali būti platesnė nei Lietuvos Respublikos teritorija. Toliau yra vertinama, kokia yra Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija Lietuvos Respublikos geografinėje teritorijoje: apimanti visą Lietuvos Respublikos teritoriją ar skaidytina į smulkesnes geografines teritorijas.

Atsižvelgiant į tai, kad didmeninė centrinė prieiga prie vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir vietinių UTP ir STP linijų yra pakeičiamos tarpusavyje paklausos ir pasiūlos atžvilgiu (žr. ataskaitos 2.3.1 ir 2.3.2 skyrius), Tarnyba nustato, kad Lietuvos Respublikoje Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija atitinka bendrą vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų, vietinių UTP ir STP linijų

apbrėpiamą teritoriją. Tarnybos duomenimis, TEO teikiamų vietinių metalinių vytos poros linijų tinklas apbrėpia visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir vietinių UTP ir STP linijų tinklas daugiausia buvo išvystytas Lietuvos miestuose, tačiau atsižvelgiant į TEO planus vystyti šviesolaidinių ryšio linijų tinklus ir tiek bendrą TEO, tiek kitų operatorių teikiamų vietinių šviesolaidinių ryšio linijų bei vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklo atveju skaičiaus augimą, darytina išvada, kad šie tinklai sparčiai plėsis toliau ir už miestų ribų. Nepaisant to, kad vietinės UTP ir STP linijos LAN atveju nėra plačiai paplitusios ir jų skaičius išlaiko mažėjimo tendenciją, vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju skaičius mažėjimas siejamas su vietinių UTP ir STP linijų FTTB tinklų atveju skaičiaus augimu. Atsižvelgiant į tai, Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė aprėptis nemažės, dėl vietinių UTP ir STP linijų LAN atveju skaičiaus mažėjimo. Remiantis anksčiau pateikta informacija, darytina prielaida, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija yra Lietuvos Respublika.

Siekiant įvertinti, ar Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija gali būti vietinė ar regioninė, Tarnyba papildomai įvertino mažmeninių paslaugų teikėjų, kurie mažmenines paslaugas teikia skirtingose Lietuvos Respublikos teritorijose, abonentams viešai teikiamus mažmeninių paslaugų pasiūlymus. TEO veiklą vykdo visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, tačiau, teikdama mažmenines paslaugas, kainų pagal vartotojo gyvenamąją vietovę nediferencijuoja. Tai taip pat pasakytina ir apie kitus alternatyvius operatorius, kurie kaip ir TEO mažmeninių paslaugų kainų nediferencijavo pagal vartotojo gyvenamąją vietovę. Apibendrinus šią informaciją, galima teigti, kad mažmeninių paslaugų teikėjai, teikdami mažmenines paslaugas, kainų pagal tai, kur vartotojas gyvena, nediferencijuoja. Todėl Didmeninės centrinės prieigos rinka negali būti vietinė ar regioninė. Be to, konkurencinės didmeninės centrinės prieigos teikimo sąlygos skirtingose geografinėse Lietuvos Respublikos teritorijos dalyse nesiskiria ir yra pakankamai homogeniškos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Tarnyba, atsižvelgdama į visą tai, kas pateikta anksčiau, daro išvadą, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija yra Lietuvos Respublikos teritorija.

Išvada: Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija yra Lietuvos Respublikos teritorija.

2.5. Didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimas

Ataskaitos 2.1 skyriuje buvo konstatuota, kad didmeninės centrinės prieigos paslaugos gali būti naudojamos teikiant mažmenines paslaugas: interneto prieigos, IPTV ir VoIP paslaugas. Minėtųjų mažmeninių paslaugų rinkose tam tikrų paslaugų (interneto prieigos, IPTV ir VoIP paslaugos) paklausa augo visu tiriamuoju laikotarpiu. Be to, pastebimas koncentracijos sumažėjimas dėl didėjančio alternatyvių operatorių kiekio bei užimamos rinkos dalies.

Ataskaitos 2.2 skyriuje nustatyta, kad pradinė Didmeninės centrinės prieigos rinkos paslauga – didmeninė paslauga, kai operatorius, teikiantis viešąjį fiksuotojo ryšio tinklą, ūkio subjektui suteikia nefizinę ar virtualią tinklo prieigą, įskaitant prieigą prie skaitmeninio duomenų srauto, mažmeninėms paslaugoms teikti, ir didmeninės centrinės prieigos teikimui yra būtinos susijusios priemonės.

Ataskaitos 2.3 skyriuje atlikus didmeninės centrinės prieigos pakeičiamumo paklausos ir pasiūlos atžvilgiu analizę, nustatyta, kad didmeninė centrinė prieiga vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis bei vietinėmis UTP ir STP linijomis, yra pakeičiamos tarpusavyje pasiūlos ir paklausos atžvilgiu. Ataskaitos 2.4 skyriuje išsiaiškinta, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija yra Lietuvos Respublikos teritorija.

Atsižvelgiant į anksčiau išdėstytą informaciją, Didmeninės centrinės prieigos rinka apibrėžiama kaip didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis ir (arba) didmeninės centrinės prieigos vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir (arba) didmeninės centrinės prieigos vietinėmis UTP ir STP linijomis rinka, kurios geografinė teritorija yra Lietuvos Respublikos teritorija.

3. Tyrimas, ar konkurencija Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra veiksminga, ir konkurencijos problemų nustatymas

Kaip nurodyta Ataskaitos 1.3 skyriuje, antras Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo procedūros etapas yra tyrimas, ar konkurencija atitinkamoje rinkoje yra veiksminga, ir jeigu konkurencija nėra veiksminga, didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turinčių ūkio subjektų įvardijimas. Įstatymo 3 straipsnio 70 punkte yra nurodyta, kad *veiksminga konkurencija* yra „<...> situacija atitinkamoje rinkoje, kai nėra didelę toje rinkoje turinčių ūkio subjektų.“ Taigi, šioje ataskaitos dalyje yra atliekamas tyrimas, ar konkurencija atitinkamoje ataskaitos 2.5 skyriuje apibrėžtoje Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra veiksminga. Atliekant šį tyrimą siekiama nustatyti, ar atitinkamoje apibrėžtoje Didmeninės centrinės prieigos rinkoje yra ūkio subjektas, kuris turi tokią ekonominės galios padėtį, kuri suteikia jam galią elgtis pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų ir galutinių paslaugų gavėjų. Atliekant konkurencijos veiksmingumo tyrimą, taip pat yra nustatomos konkurencijos problemos, kurios kyla arba gali kilti nagrinėjamoje Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

3.1. Tyrimas, ar konkurencija yra veiksminga, atsižvelgiant į nustatytus kriterijus

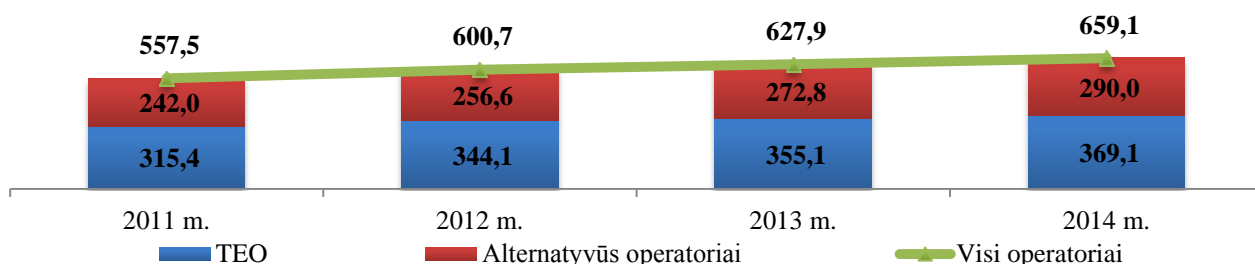
Tarnyba, atsižvelgdama į Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 70 punkte išvardintus kriterijus, kuriais vadovaujantis gali būti nustatyta, ar atitinkamoje rinkoje yra dominuojantis ūkio subjektas, ir vadovaudamasi Taisyklių 8.2 papunkčiu, išskyrė šiuos kriterijus, į kuriuos bus orientuojamasi tiriant konkurencijos veiksmingumą Didmeninės centrinės prieigos rinkoje:

1. rinkos struktūra;
2. vertikaliai susijusios paslaugos;
3. įėjimo į rinką barjerai;
4. pirkėjo derybinė galia;
5. potenciali konkurencija.

3.1.1. Rinkos struktūra

Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis matuojamas abonentų, gaunančių mažmenines interneto prieigos paslaugas, teikiamas vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis, vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis ir vietinėms UTP ir STP linijomis, skaičiumi. Kaip buvo minėta 2.1 skyriuje prie mažmeninių paslaugų, kurioms teikti yra naudojama didmeninė centrinė prieiga, yra priskiriamos IPTV ir VoIP paslaugos. Šios paslaugos ir interneto prieigos paslaugos yra teikiamos tais pačiais interneto prieigos tinklais. Todėl matuojant Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydį, IPTV ir VoIP abonentų skaičius nėra įtraukiamas.

Tiriamąjį laikotarpį pabaigoje Didmeninės centrinės prieigos rinką sudarė 659,1 tūkst. vietinių linijų, kurias teikė 81 operatorius. Palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, Didmeninės centrinės prieigos rinka išaugo, t. y. tiriamojo laikotarpio pradžioje 86 operatoriai teikė 557,5 tūkst. vietinių linijų, o 2014 m. šis skaičius siekė 659,1 tūkst. (žr. 16 pav. ir 2 priedą).

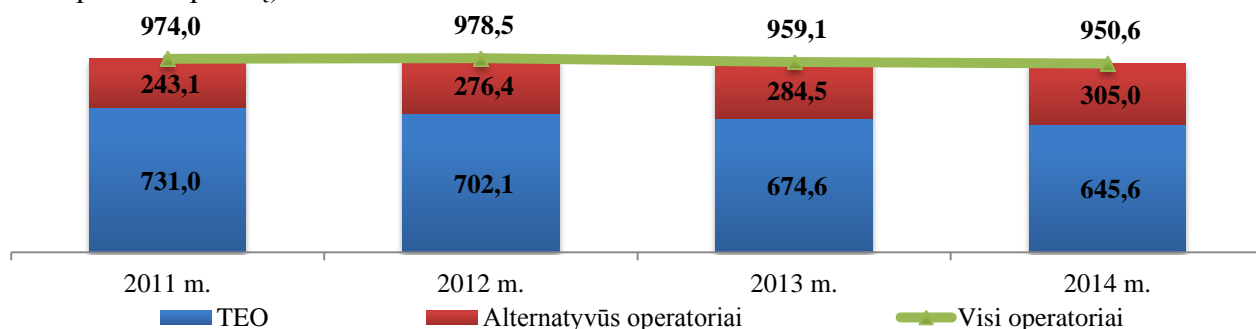

16 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis, matuojant faktiškai teikiamų vietinių linijų skaičiumi (tūkst.), 2011–2014 m.

2 priede pateikti duomenys atskleidžia, kad tiriamojo laikotarpio pabaigoje TEO teikė 369,1 tūkst. vietinių linijų (168,5 tūkst. vietinių metalinių vytos poros linijų, 186 tūkst. vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir 14,5 tūkst. vietinių UTP ir STP linijų), kuriomis teikė mažmenines interneto prieigos paslaugas. Iš viso tai sudarė 56 proc. visų teiktų vietinių linijų (99,2 proc. visų teiktų vietinių metalinių vytos poros linijų, 96,7 proc. visų vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir 4,9 proc. visų vietinių UTP ir STP linijų). Pastebėtina, kad TEO užimama Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis tiriamuoju laikotarpiu neženkiai mažėjo. Tiriamojo laikotarpio pradžioje, matuojant faktiškai teikiamų vietinių linijų skaičiumi, ji buvo 0,6 procentiniais punktais didesnė, t. y. ji siekė 56,6 proc. Mažėjimą galima įžvelgti vertinant visų tipų vietines linijas: vertinant pagal vietinių metalinių vytos poros linijų skaičių TEO užimama dalis sumenko 0,2 procentiniais punktais, pagal vietinių šviesolaidinių ryšio linijų – 2,3 procentiniais punktais, pagal vietinių UTP ir STP linijų – 0,4 procentiniais punktais.

Antras daugiausiai suteikęs vietinių linijų (63,9 tūkst. vietinių linijų) tiriamojo laikotarpio pabaigoje turėjęs operatorius, t. y. UAB „Cgates“, užėmė 9,7 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos. Taip pat tiriamojo laikotarpio pabaigoje dar 4 alternatyvūs operatoriai užėmė pakankamai žymias rinkos dalis, t. y. Splus, UAB, kuri tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 4,8 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos (teikė 31,8 tūkst. vietinių linijų), UAB „Dokeda“, kuri tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 4,6 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos (teikė 30,3 proc. tūkst. vietinių linijų), UAB „Balticum TV“ ir UAB „Penkių kontinentų komunikacijų centras“, kurios tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė po 4,5 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos (atitinkamai teikė 29,7 tūkst. ir 29,3 tūkst. vietinių linijų). Kitų 75 alternatyvių operatorių Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis siekė 15,9 proc. Palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, matyti, kad alternatyvūs operatoriai didina užimamas Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis.

Kaip jau buvo minėta 2.1 skyriuje, didmeninės centrinės prieiga gali būti naudojama teikti ir viešąsias fiksotojo telefono ryšio paslaugas. Atsižvelgiant į tai, tikslinga papildomai įvertinti Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydį ir struktūrą, įtraukiant vietines linijas, kuriomis buvo teiktos viešosios fiksotojo telefono ryšio paslaugos ir buvo galima teikti interneto prieigos paslaugas. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis matuojant valdytomis vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir vietinių UTP ir STP linijų skaičiumi, sudarė 950 tūkst. vietinių linijų, kurias teikė 81 operatorius. Tiriamuoju laikotarpiu Didmeninės centrinės prieigos rinka, matuojant valdomų vietinių linijų skaičiumi, sumažėjo, t. y. tiriamojo laikotarpio pradžioje 82 operatoriai teikė 974,0 tūkst. vietinių linijų, o 2014 m. šis skaičius siekė 950,6 tūkst. (žr. 17 pav. ir 3 priedą).

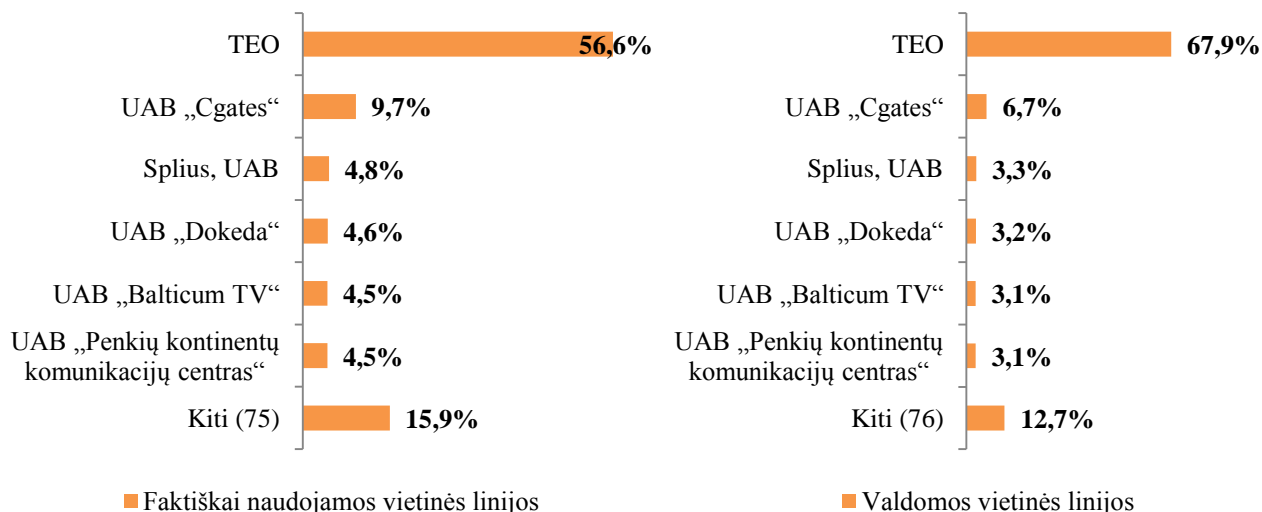

17 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis, matuojant valdomų vietinių linijų skaičiumi (tūkst.), 2011–2014 m.

3 priede pateikti duomenys parodo, kad tiriamojo laikotarpio pabaigoje, vienas operatorius, t. y. TEO valdė 645,6 tūkst. vietinių linijų (445,1 tūkst. vietinių metalinių vytos poros linijų, 186 tūkst. vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir 14,5 tūkst. vietinių UTP ir STP linijų), kuriomis teikė mažmenines interneto prieigos ir viešojo fiksotojo telefono ryšio paslaugas. Iš viso tai sudarė 67,9 proc. visų Didmeninės centrinės prieigos rinkoje valdomų vietinių linijų (96,4 proc. visų vietinių metalinių vytos poros linijų, 96,7 proc. visų vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir 4,9 proc. visų vietinių UTP ir STP linijų). Pažymėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu TEO užimama Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis matuojant pagal valdomų vietinių linijų skaičių tendencingai mažėjo. Tiriamojo laikotarpio pradžioje ji buvo 7,1 proc. didesnė, t. y. siekė 75 proc. Tokią pat tendenciją galima išvelgti vertinant visų tipų vietines linijas: vertinant pagal vietinių metalinių vytos poros linijų skaičių TEO užimama dalis sumenko 1,7 procentiniais punktais, pagal vietinių šviesolaidinių ryšio linijų – 2,1 procentiniu punktu, pagal vietinių UTP ir STP linijų – 0,4 procentiniais punktais.

Antras daugiausiai valdomų vietinių linijų (63,9 tūkst. vietinių šviesolaidinių ryšio linijų) tiriamojo laikotarpio pabaigoje turėjęs operatorius (UAB „Cgates“) užėmė 6,7 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos. Kiti keturi alternatyvūs operatoriai dalinosi panašias Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis: Splus, UAB tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 3,3 proc. (valdydama 31,8 tūkst. vietinių linijų), UAB „Dokeda“ – 3,2 proc. (valdydama 30,3 tūkst. vietinių linijų), UAB „Balticum TV“ – 3,1 proc. (valdydama 29,7 tūkst. vietinių linijų) ir UAB „Penkių kontinentų komunikacijų centras“ – 3,1 proc. (valdydama 29,3 tūkst. vietinių linijų). Kitų 76 alternatyvių operatorių Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalys nesiekė 2 proc. ir kartu sudarė 12,7 proc. rinkos. Palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, matyti, kad alternatyvūs operatoriai išsikovoja vis didesnes Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis.

2012 m. rinkos tyrime buvo padaryta išvada, kad TEO užimama Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos dalis turi tendenciją augti. Nepaistant to, iš anksčiau pateiktos informacijos, matyti, kad alternatyvių operatorių augimas nulėmė tai, kad visu tiriamuoju laikotarpiu TEO Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis traukėsi nepriklausomai nuo to ar rinkos dalys matuojamos faktiškai naudojamomis ar valdomomis vietinėmis linijomis (žr. 18 pav.).

18 paveikslas. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydžiai, matuojant faktiškai naudojamų ir valdomų vietinių linijų skaičiumi, 2014 m.

Pažymėtina, kad TEO pateikė Tarnybai informaciją, kad turi 1,175 mln. nenaudojamų vietinių linijų, iš kurių 798,4 tūkst. nenaudojamos vietinės metalinės vytos poros linijos (68 proc.), 359,3 tūkst. nenaudojamos vietinės šviesolaidinės ryšio linijos (30,6 proc.) ir 16,8 tūkst. nenaudojamos vietinės UTP ir STP linijos (1,4 proc.), prie kurių gali būti suteikta didmeninė centrinė prieiga. Tačiau Tarnyba neturi informacijos apie visų alternatyvių operatorių turimą

nenaudojamų vietinių linijų skaičių. Dėl šios priežasties nenaudojamų vietinių linijų skaičius nėra įtraukiamas nustatant Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydį, nors ir Didmeninė centrinė prieiga prie šių vietinių linijų gali būti suteikta lygiai taip, kaip ir prie atitinkamų faktiškai naudojamų ar valdomų vietinių linijų.

Didelės įtakos nustatymo rinkoje gairių 75 punkte nurodoma, kad itin didelės rinkos dalys, t. y. viršijančios 50 proc., gali būti tiesioginis dominuojančios padėties rinkoje įrodymas. Aukščiau Tarnyba nustatė, kad visu tiriamuoju laikotarpiu TEO Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis buvo didesnė nei 50 proc., o tiriamojo laikotarpio pabaigoje, nors ir sumažėjo, palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, vis tiek siekė 56,6 proc. (matuojant faktiškai naudojamomis vietinėmis linijomis) ir 67,9 proc. (matuojant valdomomis vietinėmis linijomis). Likusią Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalį dalinosi 81 operatorius, iš kurių didžiausias buvo UAB „Cgates“, tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmęs 9,7 proc. (matuojant faktiškai naudojamomis vietinėmis linijomis) ir 6,7 proc. (matuojant valdomomis vietinėmis linijomis) Didmeninės centrinės prieigos rinkos.

Išvada: TEO užimama Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalis tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo ir siekė 56,6 proc. (matuojant faktiškai naudojamomis vietinėmis linijomis) ir 67,9 proc. (matuojant valdomomis vietinėmis linijomis). Tokios TEO Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalys gali būti laikomos tiesioginiu dominuojančios padėties atitinkamoje rinkoje įrodymu.

3.1.2. Vertikaliai susijusios paslaugos

Didmeninės centrinės prieigos rinkos formavimasis ir vystymasis lemia rinkoje veikiančių operatorių komercinė motyvacija atitinkamose mažmeninių paslaugų teikimo rinkose, o taip pat šių operatorių komercinė motyvacija, apsprendžianti, kurias paslaugas, t. y. didmeninę centrinę prieigą ar fizinę infrastruktūrą, t. y. didmeninę vietinę prieigą fiksuotoje vietoje (toliau – didmeninė vietinė prieiga) ir (arba) prieigą prie RKKS ir prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos (toliau abi kartu – prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros), pasirinkti formuojant prieigos tinklą teikti mažmenines paslaugas. Šiame ataskaitos skyriuje nagrinėjama, kaip didmeninė centrinė prieiga yra susijusi su prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros ir mažmeninėmis paslaugomis.

Vertikaliai susijusios didmeninės centrinės prieigos paslaugos ir mažmeninės paslaugos.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, didmeninės centrinės prieigos pagrindu, jas teikdami sau arba pirkdami iš TEO, paslaugų teikėjai teikia mažmenines paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams. Be didmeninės centrinės prieigos teikiamos tiek sau, tiek kitiems operatoriams, nebūtų įmanoma teikti mažmenines paslaugas, todėl didmeninės centrinės prieigos paslaugos ir mažmeninės paslaugos yra vertikaliai susijusios.

Kaip nurodyta ataskaitos 2.1 skyriuje tiriamojo laikotarpio pabaigoje TEO užėmė 46 proc. visos interneto prieigos paslaugų teikimo rinkos, 90,2 proc. visos IPTV paslaugų teikimo rinkos ir 50,5 proc. visos VoIP paslaugų teikimo rinkos. Palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, minėtosios TEO atitinkamų mažmeninių paslaugų teikimo rinkų dalys sumažėjo, t. y. buvo pastebėta, kad alternatyvūs operatoriai palaipsniui didina savo įtaką mažmeninių paslaugų teikimo rinkose. Nuo tiriamojo laikotarpio pradžios bendros jų užimamos rinkų dalys padidėjo atitinkamai 2,1 procentiniais punktais iki 54 proc. (internetu prieigos paslaugų teikimo rinka), 6,3 procentiniu punktu iki 9,8 proc. (IPTV paslaugų teikimo rinka) ir 5,5 procentiniais punktais iki 49,5 proc. (VoIP paslaugų teikimo rinka).

Didmeninės centrinės prieigos ir mažmeninių paslaugų vertikalioji sąsaja ir TEO užimama ženkli dalis šiose vertikaliai susijusių mažmeninių paslaugų rinkose, suteikia TEO pranašumą kitų operatorių, teikiančių ar ketinančių teikti mažmenines paslaugas, atžvilgiu ir sudaro nevienodas konkurencines sąlygas veikti tiek Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, tiek mažmeninių paslaugų teikimo rinkose. TEO, būdama didžiausia mažmeninių paslaugų teikėja Lietuvos Respublikoje, turi motyvą išlaikyti ir (arba) padidinti savo rinkos dalis atitinkamose mažmeninių paslaugų rinkose, o tam ji gali daryti įtaką, nesant reguliavimo, kontroliuodama didmeninės centrinės prieigos teikimo sąlygas. Taip pat TEO turi motyvą ir, nesant reguliavimo, galimybes nesuteikdama didmeninės

centrinės prieigos ir atitinkama kainų politika siekti konkurencijos ribojimo Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

Vertikaliai susijusios didmeninės centrinės prieigos paslaugos, prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros paslaugos ir mažmeninės paslaugos. Operatoriai, tiesdami vietinių linijų prieigos tinklus gali pasinaudoti prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros, t. y. prieiga prie RKKS ir prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos, taip sumažindami prieigos tinklo vystymo sąnaudas. Pavyzdžiui, tiesiant bet kurios fizinės infrastruktūros prieigos tinklus, kuriuos pastaruoju metu dažniausiai sudaro vietinės šviesolaidinės ryšio linijos, dalies brangiai kainuojančių inžinerinių (pagalbinių) darbų galima išvengti, panaudojant esamą RKKS ar vietoje naujų vietinių šviesolaidinių ryšio linijų klojimo, naudojant jau paklotas šviesolaidinių linijų skaidulas. Galimybė naudotis prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros sudaro sąlygas sumažinti NKP tinklų vystymui reikalingus kaštus. Pažymėtina, kad prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos, priešingai nei prieiga prie RKKS, yra vertikaliai susijusi tik su viena didmenine centrine prieiga, t. y. prieiga prie vietinės šviesolaidinės ryšio linijos, o prieiga prie RKKS yra vertikaliai susijusi su visomis didmeninėmis centrinėmis prieigomis. Vis dėlto, atsižvelgiant į vietinių linijų infrastruktūros plėtros tendencijas, tikėtina, kad prieiga prie RKKS dažniausiai yra naudojama vietinių šviesolaidinių linijų tiesimui.

Europos Komisija NKP rekomendacijoje taip pat akcentuoja prieigos prie RKKS svarbą, nes tai leidžia ženkliai sumažinti NKP tinklo tiesimo kaštus ir skatina infrastruktūra grįstą konkurenciją. Europos Komisija taip pat pažymi, kad RKKS valdantis operatorius gali ne tik lengviau ir mažesniais kaštais išvystyti šviesolaidinio ryšio prieigos tinklą, bet ir, pasinaudodamas prieiga prie RKKS, teikti prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos kitiems operatoriams. Darytina išvada, kad operatoriai, valdantys kitą fizinę infrastruktūrą, t. y. RKKS ir šviesolaidinių linijų skaidulas, turi palankesnes sąlygas vystyti NKP tinklus, o valdant ženkliai minėtosios infrastruktūros dalį – visas sąlygas, reikalingas daryti įtaką kitų operatorių sprendimams dėl NKP tinklų vystymo.

Operatoriai, norėdami teikti mažmenines paslaugas prieigos prie vietinių metalinių vytytos poros linijų arba vietinių šviesolaidinių ryšio linijų pagrindu, gali tiesti šias linijas, įsirengiant nuosavą RKKS, arba prieigą prie RKKS perkant iš kito operatoriaus. Operatorius, norintis teikti mažmenines paslaugas vietinių šviesolaidinių ryšio linijų pagrindu gali pasinaudoti savo ar kito operatoriaus teikiama prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos. Šiame kontekste yra svarbu pažymėti tai, kad, Aiškinamajame memorandume, tyrėjų mokslinėse studijose ir Europos Sąjungos šalių narių nacionalinių reguliavimo institucijų konsultacijų metu ne kartą buvo pabrėžta, kad sąnaudos, reikalingos RKKS įrengimui (t. y. nutiesti ryšių kabelių kanalus (toliau – RKK), įrengti šulinius ir pan.) yra neproporcingai didelės, palyginti su sąnaudomis, kurios būtų patiriamos, naudojant esamą RKKS bendrai. Sąnaudos, patiriamos RKKS rengimui, sudaro nuo 50 iki 80 proc. visų NKP tinklo tiesimo sąnaudų. Istoriskai yra susiklostę, kad RKKS paprastai valdo buvę monopoliniai viešųjų ryšių tinklų teikėjai, kurie ją išvystė monopolinės rinkos sąlygomis ir taip įgijo didelį konkurencinį pranašumą prieš kitus ūkio subjektus, t. y. galimybę sparčiai vystyti savo NKP tinklus, pasinaudodami jau turima RKKS infrastruktūra. Todėl Europos Komisija, skatindama tiek infrastruktūra grįstą konkurenciją, tiek efektyvias investicijas į NKP tinklų plėtrą, skatina bendrai naudoti jau sukurtą infrastruktūrą bei užkirsti kelią neefektyviam RKKS dubliavimui. Tokios nuomonės laikosi ir anketos respondentai, kurių vertinimu, vystyti nuosavą RKKS yra finansiškai nenaudinga, nes RKKS įrengimas reikalauja labai didelių investicijų.

Atlikus analizę, kokią įtaką RKKS ir šviesolaidinių linijų skaidulų teikėjai turi kitų vertikaliai susijusių didmeninės centrinės prieigos paslaugų ir mažmeninių elektroninių ryšių paslaugų teikėjų atžvilgiu, nustatyta, kad:

1. TEO turi labiausiai išvystytą RKKS ir daugiausiai šviesolaidinių linijų skaidulų Lietuvos Respublikos teritorijoje. Respondentai pateiktose anketose nurodė, kad, išskyrus TEO, nėra kitų alternatyvių prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros paslaugų teikėjų, galinčių suteikti prieigą prie RKKS tokia apimtimi kaip TEO. TEO nuosavybės teise priklausančių RKK bendras ilgis tiriamojo laikotarpio pabaigoje siekė 7 210 km, kas sudaro 96,2 proc. visų RKK, esančių

Lietuvos Respublikos teritorijoje, ilgio. Kiti ūkio subjektai, teikiantys prieigą prie RKKS, negali sudaryti lygiavertės konkurencijos TEO prieigos prie RKKS teikimo segmente, nes jų nuosavybės teise disponuojamų RKK ilgis tiriamojo laikotarpio pabaigoje sudarė tik 3,8 proc. visų RKK, esančių Lietuvos Respublikos teritorijoje. Pažymėtina, kad TEO užimama prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulų teikimo rinkos dalis, vertinant pagal šviesolaidinių linijų skaidulų skaičių, tiriamojo laikotarpio pabaigoje buvo 33,6 proc. TEO, būdama didžiausia kitos fizinės infrastruktūros valdytoja Lietuvos Respublikoje, turi esminį pranašumą tiesiant NKP tinklą ir turi galimybes išlaikyti ir (arba) didinti savo rinkos dalis Didmeninės centrinės prieigos rinkoje bei mažmeninių paslaugų teikimo rinkose.

2. TEO turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybes nesuteikti prieigos prie RKKS ir (arba) šviesolaidinių linijų skaidulos arba vilkinti šių prieigų suteikimo terminus. Galima išskirti keletą problemų, su kuriomis susiduria operatoriai, siekdami gauti prieigą prie RKKS ir prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos iš TEO. Respondentai anketose kaip pagrindinę priežastį nurodė tai, kad TEO teikiamos prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros kainos yra per aukštos, o jos suteikimo terminai yra nepagrįstai ilgi. Be to, buvo pažymėta, kad minėtosios fizinės infrastruktūros dubliavimas, kuris leistų konkuruoti su TEO, yra neįmanomas, investiciniu požiūriu nepatrauklus ir itin rizikingas. Taip pat respondentai paminėjo, kad itin ilgi techninių galimybių tyrimų terminai gali būti siejami su TEO piktnaudžiavimu dėl viešai neprieinamos informacijos apie egzistuojantį RKKS tinklą bei jo užimtumą. Taigi, TEO, nesant reguliavimo turėtų motyvą ir galimybes nesuteikdama prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros, kuri yra vertikaliai susijusi su didmenine centrine prieiga, daryti įtaką ne tik kitų operatorių konkurencingumui atitinkamų mažmeninių paslaugų teikimo rinkose, bet ir Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, o tai stabdytų NKP tinklą, kuriuos galėtų įrengti alternatyvūs operatoriai, plėtrą Lietuvos Respublikoje.

3. TEO turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybes, sudaryti sau palankesnes konkurencines sąlygas mažmeninių paslaugų teikimo rinkose, ir diskriminuoti kitus operatorius. Surinkta informacija rodo, kad TEO, gavęs užsakymą atlikti techninių galimybių tyrimą, turi galimybę susipažinti ir įvertinti konkurentų prieigos tinklų plėtros planus ir gauti informaciją apie teritoriją, kurioje konkretus operatorius planuoja pradėti teikti mažmenines paslaugas. Tuo tarpu, konkurentai analogiškos galimybės neturi. TEO taip pat turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybę nuspręsti, ar sudaryti sąlygas (suteikti ar nesuteikti prieigą prie RKKS) kitam operatoriui tiesti savo prieigos tinklą ir teikti mažmenines paslaugas konkrečioje teritorijoje, ir taip daryti įtaką konkurencijai mažmeninių paslaugų teikimo rinkose. Atsižvelgiant į visą tai, darytina išvada, kad TEO pasinaudodamas savo turima padėtimi ir galimai nesuteikdamas kitiems operatoriams prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros riboja alternatyvių operatorių galimybes vystyti NKP tinklus ir konkuruoti mažmeninių paslaugų teikimo rinkose, tuo pat metu stiprindamas savo konkurencinę poziciją Didmeninės centrinės prieigos rinkoje ir mažmeninių paslaugų teikimo rinkose.

Vertikaliai susijusios didmeninės centrinės prieigos paslaugos, didmeninės vietinės prieigos paslaugos, prieigos prie RKKS paslaugos, prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos paslaugos ir mažmeninės paslaugos. Didmeninė centrinė prieiga glaudžiai siejasi ir su didmenine vietine prieiga. Kaip žinia, didmeninės centrinės prieigos teikimas be fizinės infrastruktūros priemonių nėra įmanomas. Tai reiškia, kad Didmeninės centrinės prieigos rinka yra vertikaliai susijusi (angl. *downstream*) su Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinka (toliau – Didmeninės vietinės prieigos rinka). Atlikdama pastarosios rinkos tyrimą, Tarnyba nustatytė, kad TEO 2014 m. pabaigoje užėmė 67,9 proc. Didmeninės vietinės prieigos rinkos, o konkurencija Didmeninės vietinės prieigos rinkoje nėra veiksminga, nes įėjimo į Didmeninės vietinės prieigos rinką barjerai yra aukšti, Didmeninės vietinės prieigos rinkoje nėra pirkėjo derybinės galios ir potencialios konkurencijos. Be to, buvo pripažinta, kad didmeninė vietinė prieiga yra vertikaliai susijusi su prieiga prie RKKS ir prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos. Atsižvelgiant į tai buvo išskirtos šios konkurencijos problemos: TEO neturi motyvų siūlyti didmeninės vietinės prieigos, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos, turi motyvą ir, nesant

reguliavimo, turi galimybes nesuteikti didmeninės vietinės prieigos, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos arba nutraukti šių paslaugų teikimą; TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes riboti informacijos teikimą apie didmeninę vietinę prieigą, prieigą prie RKKS ir prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos; TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti skirtingas didmeninės vietinės prieigos, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos kainas bei kitas šių paslaugų teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui; TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti per aukštas didmeninės vietinės prieigos, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos kainas ir kontroliuoti kitas šių paslaugų teikimo sąlygas. Visa tai nulėmė, kad TEO Tarnybos siūlo pripažinti didelę įtaką Didmeninės vietinės prieigos rinkoje turinčiu ūkio subjektu ir jam nustatyti įpareigojimą suteikti prieigą, nediskriminavimo įpareigojimą, skaidrumo įpareigojimą, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimą ir apskaitos atskyrimo įpareigojimą.

Didelė įtaka Didmeninės vietinės prieigos rinkoje suteikia TEO vienareikšmišką pranašumą ir Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, kadangi didmeninė centrinė prieiga negali būti suteikta kitaip, kaip tik esant galimybei suteikti prieigą prie fizinės infrastruktūros. Operatoriai, norėdami teikti mažmenines paslaugas vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis arba vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, gali tiesti šias linijas, įsirengiant nuosavą RKKS, arba prieigą prie RKKS pirkdami iš kito operatoriaus. Operatorius, norintis teikti mažmenines paslaugas vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis gali pasinaudoti prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos ir atitinkamai kurti savo arba gauti iš kito operatoriaus didmeninę centrinę prieigą prie vietinės šviesolaidinės ryšio linijos. Istoriškai yra susiklostę, kad RKKS paprastai valdo buvę monopoliniai viešųjų ryšių tinklų teikėjai, kurie ją išvystė monopolinės rinkos sąlygomis ir taip įgijo didelį konkurencinį pranašumą prieš kitus asmenis, t. y. galimybę sparčiai vystyti savo NKP tinklus, pasinaudodami jau turima RKKS infrastruktūra. Todėl Europos Komisija, atsižvelgdama į tai, kad sąnaudos, reikalingos RKKS įrengimui (t. y. nutiesti RKK, įrengti šulinius ir pan.) yra neproporcingai didelės, lyginant jas su sąnaudomis, kurios būtų patiriamos, naudojant esamą RKKS bendrai, ir skatindama tiek fizinę infrastruktūrą grįstą konkurenciją, tiek efektyvias investicijas į NKP tinklų plėtrą, skatina bendrai naudoti jau sukurtą fizinę infrastruktūrą bei užkirsti kelią neefektyviam RKKS dubliavimui.

Didmeninės centrinės prieigos, prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros ir mažmeninių paslaugų vertikali sąsaja ir TEO turimos didelės rinkos dalys šiose vertikalčiai susijusių paslaugų rinkose, suteikia TEO pranašumą alternatyvių operatorių atžvilgiu ir sudaro nevienodas konkurencines sąlygas veikti tiek Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, tiek mažmeninių paslaugų teikimo rinkose. TEO pirmauja pagal valdomų vietinių linijų skaičių (žr. ataskaitos 2.1 skyrių), yra pagrindinė prieigų prie RKKS ir šviesolaidinių linijų skaidulos teikėja, o taip pat ir didžiausia mažmeninių paslaugų teikėja Lietuvos Respublikoje. Egzistuojanti TEO teikiamos didmeninės centrinės prieigos, prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros ir mažmeninių paslaugų vertikali sąsaja, nesant reguliavimo, gali sudaryti paskatas TEO didmeninės centrinės prieigos ir prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros kainodaroje taikyti nepagrįstai per aukštas kainas (angl. *excessive prices*) dėl ko gali atsirasti ir galimybė kitų paslaugų kryžminiam subsidijavimui, kainų diskriminavimui bei kainų spaudimui (angl. *price squeeze*). Be to, TEO kontroliuodama prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos teikimą gali neigiamai įtakoti NKP tinklų plėtrą ir konkurenciją Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, o tuo pačiu ir konkurenciją mažmeninių paslaugų teikimo rinkose.

Išvada: Didmeninė centrinė prieiga yra vertikalčiai susijusi su mažmeninėmis paslaugomis, didmenine vietine prieiga ir prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros, t. y. prieiga prie RKKS ir prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos. TEO turi motyvų, o nesant reguliavimo, ir galimybes nesuteikti didmeninės vietinės prieigos ir prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros, o taip pat kontroliuoti šių paslaugų kainas bei kitas teikimo sąlygas ir tuo riboti galimybes patekti į Didmeninės centrinės prieigos rinką, daryti neigiamą įtaką mažmeninių paslaugų teikimo rinkose ir NKP tinklų plėtrai.

3.1.3. Įėjimo į rinką barjerai

Naujas rinkos dalyvis įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką ir teikti didmeninę centrinę prieigą sau arba kitiems asmenims gali tik tokiu atveju, jei turi (ar per trumpą laiką gali įsigyti) pakankamai išvystytą teritorinio padengimo prasme vietinių metalinių vytytų poros linijų ir (arba) vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir (arba) vietinių UTP ir STP linijų prieigos tinklą. Pastebėtina, kad prieigos tinklų steigimas yra susijęs su fizinės infrastruktūros (vietinių linijų, RKKS, technologinių patalpų ir kitų įrenginių) statyba arba nuoma. Dėl to įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerų egzistavimą (arba nebuvimą) galima nagrinėti tokiais pjūviais: galimybės dubliuoti prieigos tinklą statant tinklą iš naujo, galimybės dubliuoti prieigos tinklą naudojantis kitų asmenų valdoma fizine infrastruktūra. Atlikta analizė rodo, kad išskirtinos kelios aplinkybės, kurios sukuria aukštus barjerus įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką:

1. TEO yra didžiausią patirtį elektroninių ryšių rinkoje turintis operatorius, kuris turi didžiausią bei visą Lietuvos Respublikos teritoriją dengiantį prieigos tinklą, yra didžiausio RKKS valdytojas ir didžiausias šviesolaidinių linijų skaidulų tiekėjas. TEO teikiama prieigos tinklą sudaro vietinės metalinės vytytų poros linijos, vietinės šviesolaidinės ryšio linijos ir vietinės UTP ir STP linijos. TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 67,9 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalį, kurią sudarė 645,6 tūkst. valdomų vietinių linijų, arba 56,6 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalį, kurią sudarė 369,1 tūkst. faktiškai naudojamų vietinių linijų. Kiti operatoriai (81) atitinkamai užėmė 32,1 proc. arba 43,4 proc. Didmeninės centrinės prieigos rinkos (žr. 2 ir 3 priedus). Be to, tiriamojo laikotarpio pabaigoje TEO turėjo 1,175 mln. nenaudojamų vietinių linijų, iš kurių 798,4 tūkst. nenaudojamos vietinės metalinės vytytų poros linijos, 359,3 tūkst. nenaudojamos vietinės šviesolaidinės ryšio linijos ir 16,8 tūkst. nenaudojamos vietinės UTP ir STP linijos. TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje valdė 96,2 proc. visų RKK, esančių Lietuvos Respublikos teritorijoje (matuojant pagal ilgį, km), ir, palyginti su tiriamojo laikotarpio pradžia, ši dalis išaugo maždaug 6 procentiniais punktais, kas reiškia, kad TEO RKKS siekia 7 210 km. Pažymėtina, kad TEO išlieka didžiausias šviesolaidinių linijų skaidulų tiekėjas Lietuvos Respublikoje, nors jo užimama pozicija šioje srityje silpnėja dėl išaugusios alternatyvių operatorių pasiūlos. Pagal suteiktų prieigų prie šviesolaidinių linijų skaidos skaičių TEO užimama rinkos dalis pagal šviesolaidinių linijų skaidulų skaičių tiriamojo laikotarpio pabaigoje siekė 33,6 proc. rinkos (tiriamojo laikotarpio pradžioje – 47,1 proc.). Likusi minėtosios rinkos dalis priklausė 11 operatorių, iš kurių didžiausi UAB „Skaidula“ ir VšĮ „Plačiąjuostis internetas“. Minėtieji operatoriai atitinkamai valdė 26,1 proc. ir 21,2 proc. visų šviesolaidinių linijų skaidulų. Atsižvelgiant į anksčiau pateiktą informaciją, daroma išvada, kad TEO turimų vietinių linijų ir kitos fizinės infrastruktūros šiuo metu dubliuoti vis dar nėra įmanoma, o tai ženkliai riboja veiksmingos konkurencijos atsiradimo galimybes Didmeninės centrinės prieigos rinkoje. Be to, didmeninės centrinės prieigos teikimo kontrolė TEO suteikia esminį pranašumą prieš konkurentus mažmeninių paslaugų teikimo rinkose.

2. Istorinis elektroninių ryšių operatorius TEO turi geresnes finansavimo galimybes nei bet kuris kitas potencialus didmeninės centrinės prieigos tiekėjas ar operatorius, norintis įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką. TEO priklauso vienai didžiausių Europoje elektroninių ryšių veiklą vykdančiai įmonei „TeliaSonera AB“, kuri valdo 88,15 proc. TEO akcijų (žr. 4 priedą). Taigi, manytina, kad mažesniems alternatyviems operatoriams, veikiantiems Lietuvos Respublikoje, nėra galimybių lygiaverčiai konkuruoti su TEO valdymo, rinkodaros, technologijų, finansinių išteklių ir kitose srityse, ypač įvertinus TEO vietinių linijų tinklo dydį ir geografinį paplitimą Lietuvos Respublikoje. Įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką ir sukurti joje TEO lygiavertę konkurenciją reikia didelių investicijų. Remiantis istoriniais duomenimis, nuo pat 2007 m. TEO demonstruoja didesnes finansines galimybes investuoti. Tai patvirtina augančios TEO investicijos į šviesolaidinio ryšio prieigos tinklus.

3. TEO, nesant reguliavimo, turės galimybes ir motyvus vengti suteikti didmeninę vietinę prieigą ir prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros, t. y. prieigą prie RKKS ir prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos. Prieigos tinklo vystymo procese lemiamas vaidmuo tenka didmeninei vietinei prieigai ir prieigai prie kitos fizinės infrastruktūros. Operatoriai, gaudami prieigą prie RKKS, laisvuose RKK pakloja vietines linijas. Taip sumažinamos tinklų plėtrai reikalingos investicijos, nes nuosavos RKKS įrengimas reikalauja didelių investicijų, tačiau įgyjamas didelis lankstumas kurti mažmenines elektorinių ryšių paslaugas. RKKS paklojimo darbai prilygsta statybos darbams, todėl didžiąją dalį išlaidų sudaro projektavimo, leidimų gavimo, statybos ir gerbūvio (kraštovaizdžio) atstatymo darbų sąnaudos (priklausomai nuo šaligatvio ar gatvės dangos atstatymo kainos). Be to, patiesti RKK norimoje vietoje ne visada įmanoma dėl gyvenvietės struktūros ir (arba) tankaus kitų komunikacijų išsidėstymo (pavyzdžiui, senuose gyvenamuosiuose rajonuose ar miestų senamiesčiuose). Todėl didžiąjai daliai operatorių vystyti nuosavą RKKS yra praktiškai neįmanoma ir (arba) ekonomiškai nenaudinga, nes investicijos į šią infrastruktūrą sąlygotų ilgą investicijų atsipirkimo laiką ir mažmeninių paslaugų kainų galutiniams paslaugų gavėjams padidėjimą. Minėtasis ilgas investicijų atsiperkamumas ir (arba) mažas ekonominis naudingumas yra būdingas ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos vystymui. Taip yra dėl reikalingų didelių investicijų ir kitų minėtų priežasčių. Taigi, realiausias būdas operatoriui įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką – tai gauti prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros iš TEO. Atsižvelgiant į tai, kad TEO turi plačiausią Lietuvos Respublikoje išvystytą RKKS, nesant reguliavimo, TEO turi galimybes sudaryti kliūtis kitiems operatoriams patiesti nuosavas vietines linijas, pasinaudojant laisva vieta RKK, ir taip trukdyti NKP tinklų konkurencingam vystymuisi Lietuvos Respublikoje. TEO turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybes ne tik nesuteikti prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros, bet ir nutraukti jau suteiktą prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros. Nutraukus jau suteiktą prieigą prie RKKS, operatorius, kuriam buvo suteikta prieiga prie RKKS, netenka galimybės teikti mažmenines paslaugas, t. y. nutraukiamas šių paslaugų teikimas galutiniams paslaugų gavėjams. TEO pateiktoje anketoje nurodė, kad per tiriamąjį laikotarpį nebuvo nei vienos sutarties dėl didmeninės vietinės prieigos ir (arba) prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros, kuri būtų nutraukta, tačiau bendrovė neveda statistikos (t. y. nekaupia įrašų) apie gautus bei patenkintus kitų operatorių prašymus suteikti didmeninę vietinę prieigą ir (arba) prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros. Vis dėlto kaip pagrindinę priežastį, dėl kurios nėra suteikiama didmeninė vietinė prieiga ir (arba) prieiga prie kitos fizinės infrastruktūros, TEO nurodė techninių galimybių nebuvimą, dėl kurio nėra įmanoma suteikti didmeninę vietinę prieigą ir (arba) prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros. Iš minėtųjų faktų galima daryti išvadą, kad tiriamuoju laikotarpiu TEO nerinko statistinių duomenų apie tuos atvejus, kai nebuvo įmanoma suteikti didmeninės vietinės prieigos ir (arba) prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros dėl jos užimtumo ar esant nenaudojamiems šios infrastruktūros elementams. Praktika, kai TEO atsisako atlikti techninių galimybių tyrimą nuotoliniu būdu arba galimai sukauptais kitų tyrimų duomenimis, leidžia daryti išvadą, kad šiai veiklai skiriami resursai, įskaitant ir žmogiškuosius resursus, gali būti panaudojami neefektyviai. Tokiu atveju didmeninės vietinės prieigos ir (arba) prieigos prie kitos fizinės infrastruktūros gavėjai turi dengti neefektyvias veiklos sąnaudas. Tačiau pastebėtina, kad nuo 2015 m. balandžio 1 d. TEO taiko techninių galimybių tyrimo būdą kuomet nėra vykstama į pageidaujamą nuomoti atkarpą (maršrutą), o atsakymas dėl techninių galimybių pateikiamas remiantis turimais sistemų duomenimis. Vis dėlto, nepaisant galimybės atlikti techninių galimybių tyrimą nuotoliniu būdu, TEO kontroliuojama elektorinių ryšių infrastruktūra, bendrovės vertikalioji integracija, nesant reguliavimo, sudarys galimybes, o siekis apsaugoti mažmeninių elektroninių ryšių paslaugų rinkos dalis ir maksimizuoti savo pelną bus pakankamas motyvas, TEO riboti didmeninę vietinę prieigą ir (arba) prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros ir riboti įėjimą į Didmeninės centrinės prieigos rinką bei mažmeninių paslaugų teikimo rinkas per vertikalioji susijusią didmeninę vietinę prieigą ir (arba) prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros.

Išvada: TEO, turėdamas geriausias finansavimo galimybes, reikalingas NKP tinklų vystymui, valdydamas didžiausią visą Lietuvos Respublikos teritoriją dengiantį vietinių linijų tinklą, turėdamas didžiausią RKKS ir daugiausia šviesolaidinių linijų skaidulų, nesat reguliavimo, turės galimybes ir motyvus vengti suteikti didmeninę centrinę prieigą, didmeninę vietinę prieigą ir prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros, kas sukurs barjerus kitiems operatoriams įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti.

3.1.4. Pirkėjo derybinė galia

Pirkėjo derybinė galia nusako didmeninės centrinės prieigos gavėjų galimybes daryti vienpusę lemiamą įtaką didmeninės centrinės prieigos teikėjams. Vienpusė lemiamą įtaką šiame Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrime suprantama kaip operatoriaus galimybė veikti Didmeninės centrinės prieigos rinkoje pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų, klientų ir galiausiai vartotojų, darant poveikį didmeninės centrinės prieigos kainoms, įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką galimybėms ar kitoms veiklos sąlygoms, dėl ko veiksmingai ribojama konkurencija Didmeninės centrinės prieigos rinkoje. Tuo tarpu paslaugos, šio Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo atveju – didmeninės centrinės prieigos, gavėjas turi derybinę galią, kai didmeninės centrinės prieigos teikėjui padidinus paslaugos kainas ar pabloginus paslaugos savybes, paslaugos gavėjas turi galimybę pasinaudoti Didmeninės centrinės prieigos rinkoje ar kitoje atitinkamoje rinkoje siūlomų paslaugų alternatyvomis, įskaitant alternatyvaus teikėjo pasirinkimą.

Ataskaitos 3.1.1 skyriuje nurodyta, kad didžiausią Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalį tiriamuoju laikotarpiu užėmė TEO. Atsižvelgiant į tai, pirkėjo derybinės galios kriterijų tikslinga vertinti tik TEO atžvilgiu. Atlikus pirkėjo derybinės galios Didmeninės centrinės prieigos rinkoje analizę, išskiriamos šios pagrindinės aplinkybės:

1. TEO, nesant reguliavimo, neturi motyvų teikti didmeninę centrinę prieigą, skelbti viešojo pasiūlymo teikti didmeninę centrinę prieigą ir (arba) gerinti siūlomos didmeninės centrinės prieigos suteikimo ir teikimo sąlygų. TEO vykdydamas Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 nustatytus įpareigojimus, viešai skelbia standartinį pasiūlymą suteikti prieigą prie vietinės metalinės vytytos poros linijos (ir susijusių priemonių), suteikti prieigą prie vietinės šviesolaidinės ryšio linijos (ir susijusių priemonių), suteikti prieigą prie UTP ir STP linijos (ir susijusių priemonių). Pažymėtina, kad TEO vykdydamas Tarnybos direktoriaus 2011 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 1V-629 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB, turinčio didelę įtaką Didmeninės (fizinės) tinklo infrastruktūros prieigos (įskaitant iš dalies arba visiškai atsietą prieigą) fiksuotoje vietoje rinkoje“ paliktus galioti ir nustatytus naujus įpareigojimus, taip pat viešai skelbia standartinį pasiūlymą suteikti prieigą prie RKKS (ir susijusių priemonių) ir suteikti prieigą prie šviesolaidinių linijų skaidulos (ir susijusių priemonių). TEO turi didžiausią geografinio padengimo vietinių linijų prieigos tinklą, dengiantį visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Joks kitas operatorius Lietuvos Respublikos teritorijoje neteikia panašaus dydžio vietinių linijų prieigos tinklo, todėl esami ir potencialūs didmeninės centrinės prieigos gavėjai neturi galimybės pasirinkti kito didmeninės centrinės prieigos teikėjo, net jei kito didmeninės centrinės prieigos teikėjo nustatytos didmeninės centrinės prieigos suteikimo ir teikimo sąlygos būtų palankesnės už TEO siūlomas sąlygas. Dėl didmeninės centrinės prieigos ir mažmeninių paslaugų vertikalios sąsajos, TEO, nesant reguliavimo, nebūtų naudinga teikti didmeninę centrinę prieigą, nes tokios prieigos gavėjų skaičiaus augimas sąlygotų didesnę konkurenciją mažmeninių paslaugų teikimo rinkose. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad nei vienas esamas ar potencialus didmeninės centrinės prieigos gavėjas iš esmės negali daryti vienpusės lemiamos įtakos TEO dėl didmeninės centrinės prieigos suteikimo ir teikimo sąlygų.

2. TEO turi motyvų, o nesant reguliavimo, ir galimybes kitam operatoriui neteikti susijusių priemonių tinkamomis ir priimtinais sąlygomis. Kaip nurodyta ataskaitos 2.2 skyriuje, be susijusių priemonių būtų neįmanoma gauti didmeninės centrinės prieigos. Atliekant

konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje veiksmingumo tyrimą, nustatyta, kad TEO turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybes neteikti didmeninės centrinės prieigos kitam operatoriui arba neteikti jos tinkamomis ir priimtinomis sąlygomis (įskaitant nediskriminacines kainas ir kitas paslaugų teikimo sąlygas). Todėl daroma išvada, kad TEO turi motyvą, o nesant reguliavimo, ir galimybes potencialiam didmeninės centrinės prieigos gavėjui nesuteikti su šiomis paslaugomis susijusių priemonių arba teikti jas nepalankiomis sąlygomis (įskaitant nediskriminacines kainas ir kitas paslaugų teikimo sąlygas) ir tokiu būdu sudarytų kliūtis gauti didmeninę centrinę prieigą. Atsižvelgiant į šiame ataskaitos skyriuje išdėstytą, darytina išvada, kad kiti operatoriai neturi derybinės galios daryti vienpusės lemiamos įtakos TEO atžvilgiu ne tik dėl didmeninės centrinės prieigos teikimo ir šių paslaugų teikimo sąlygų (įskaitant nediskriminacines kainas ir kitas paslaugų teikimo sąlygas), bet analogiškai ir dėl su šiomis paslaugomis susijusių priemonių suteikimo bei šių paslaugų teikimo tinkamomis ir priimtinomis sąlygomis (įskaitant nediskriminacines kainas ir kitas paslaugų teikimo sąlygas).

Išvada. Esami arba potencialūs TEO teikiamos didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) gavėjai TEO atžvilgiu derybinės galios neturi. Aplinkybių, leidžiančių manyti, kad pirkėjo derybinė galia Didmeninės centrinės prieigos rinkoje egzistuoja, nėra.

3.1.5. Potenciali konkurencija

Potencialią konkurenciją Didmeninės centrinės prieigos rinkoje gali sudaryti alternatyvūs didmeninės centrinės prieigos teikėjai, kurie konkuruos tarpusavyje, siekdami teikti didmeninę centrinę prieigą. Tiriamojo laikotarpio pabaigoje nė vienas mažmeninių paslaugų teikėjas, galintis teikti didmeninę centrinę prieigą, neturėjo tokios aprėpties prieigos tinklo, kaip TEO. Kaip nurodyta ataskaitos 3.1.1 skyriuje didžiausias Didmeninės centrinės prieigos rinkos dalyvis yra TEO, kuris tiriamojo laikotarpio pabaigoje valdė 67,9 proc. (matuojant pagal valdomas vietines linijas) arba 56,6 proc. (matuojant pagal faktiškai naudojamas vietines linijas) visų vietinių metalinių vytytų poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų ir vietinių UTP ir STP linijų. Likusiems rinkos dalyviams (81) atitinkamai priklauso 31,1 proc. arba 43,4 proc. minėtųjų linijų.

Tam, kad potencialūs didmeninės centrinės prieigos teikėjai lygiaverčiai konkuruotų su TEO Didmeninės centrinės prieigos rinkoje, jie privalo vystyti nuosavą atitinkamų vietinių linijų prieigos tinklą Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tačiau galima teigti, kad kol kas Lietuvos Respublikoje nė vienas operatorius neturi reikiamų finansinių išteklių išvystyti nuosavą vietinių linijų prieigos tinklą tokiu mastu, koku savo valdomą prieigos tinklą yra išplėtojęs TEO.

Išvada. Įvertinus TEO teikiamą prieigą prie vietinės metalinės vytytų poros linijos, vietinės šviesolaidinės ryšio linijos, vietinės UTP ir STP linijos bei su šiomis paslaugomis vertikaliai susijusių prieigą prie kitos fizinės infrastruktūros bei mažmeninių paslaugų kontrolę (žr. ataskaitos 3.1.1 ir 3.1.2 skyrius) ir tai, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti (žr. ataskaitos 3.1.3 skyrių), darytina išvada, kad potencialios konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nėra.

3.2. Didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintis ūkio subjektas

Atlikusi konkurencijos veiksmingumo tyrimą, Tarnyba konstatavo, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkoje tiriamuoju laikotarpiu vyraavo tokia situacija:

1. TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 67,9 proc. (matuojant pagal valdomas vietines linijas) arba 56,6 proc. (matuojant pagal faktiškai naudojamas vietines linijas) Didmeninės centrinės prieigos rinkos.

2. Didmeninė centrinė prieiga yra vertikaliai susijusi su mažmeninėmis paslaugomis, didmenine vietine prieiga ir su prieiga prie RKKS bei prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos. TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje valdė 96,2 proc. RKKS, matuojant pagal RKKS ilgį, ir buvo

viena didžiausių šviesolaidinių linijų skaidulų teikėja (pagal suteiktą šviesolaidinių linijų skaidulų skaičių užėmė 33,6 proc.) Lietuvos Respublikos teritorijoje.

3. TEO turi geriausias finansavimo galimybes, kurios yra būtinos vystant NKP tinklą, valdo didžiausią visą Lietuvos Respublikos teritoriją dengiantį vietinių linijų prieigos tinklą, valdo didžiausią RKKS ir turi daugiausia šviesolaidinių linijų skaidulų, vengia suteikti prieigą tiek prie vietinių linijų, tiek prie RKKS bei šviesolaidinių linijų skaidulų, kas sukuria barjerus kitiems operatoriams įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką. Dėl to darytina išvada, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti.

4. Esami arba potencialūs TEO teikiamos didmeninės centrinės prieigos gavėjai TEO atžvilgiu derybinės galios neturi. Aplinkybių, leidžiančių manyti, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkoje egzistuoja pirkėjo derybinė galia, nėra.

5. Įvertinus TEO turimą vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų, vietinių UTP ir STP linijų, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos kontrolę ir turimas rinkos dalis teikiant mažmenines paslaugas, bei tai, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti, darytina išvada, kad potencialios konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nėra.

Dėl anksčiau išvardytų aplinkybių TEO, nesant reguliavimo, Didmeninės centrinės prieigos rinkoje gali elgtis nepriklausomai nuo potencialių konkurentų didmeninėse rinkose, konkurentų mažmeninių paslaugų teikimo rinkose, potencialių didmeninės centrinės prieigos gavėjų ir galutinių paslaugų gavėjų.

Atlikus konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje tyrimą, Tarnyba konstatuoja, kad konkurencija Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nėra veiksminga ir nustato šias konkurencijos problemas:

1. TEO neturi motyvų siūlyti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių), turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes nesuteikti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) arba nutraukti šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimą;

2. TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes riboti informacijos teikimą apie didmeninę centrinę prieigą (ir susijusias priemones);

3. TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti skirtingas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) kainas bei kitas šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui;

4. TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti per aukštas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) kainas ir kontroliuoti kitas šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas.

TEO yra elektroninių ryšių paslaugų ir elektroninių ryšių tinklų, audiovizualines paslaugas teikiantis juridinis asmuo. TEO kontroliuoja ir kitus juridinius asmenis, kurie teikia ne telekomunikacijų paslaugas. Ataskaitos 5 priede yra pateikti ūkio subjekto nustatymo principai. Ataskaitos 4 priede yra pateikta informacija apie TEO ir su juo susijusius asmenis. Atsižvelgiant į ataskaitos 4 priede pateiktą informaciją, ūkio subjektą TEO sudaro TEO, UAB „Omnitel“, UAB „Lintel“, UAB „Baltic Data Center“, UAB „Kompetencijos ugdymo centras“, UAB „Verslo Investicijos“, VšĮ „Ryšių istorijos muziejus“, UAB „Hostex“ ir UAB „Hosting“ (toliau – ūkio subjektas TEO).

Atsižvelgiant į anksčiau nurodytas aplinkybes ir nustatytas konkurencijos problemas, darytina išvada, kad ūkio subjektas TEO turi didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

Išvados:

1. Tarnyba konstatuoja, kad ūkio subjektas TEO turi didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

2. Ūkio subjektą TEO sudaro TEO, UAB „Omnitel“, UAB „Lintel“, UAB „Baltic Data Center“, UAB „Kompetencijos ugdymo centras“, UAB „Verslo Investicijos“, VšĮ „Ryšių istorijos muziejus“, UAB „Hostex“ ir UAB „Hosting“.

4. Įpareigojimų didelę įtaką rinkoje turinčiam ūkio subjektui nustatymas

Įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta, kad trečiasis atitinkamo rinkos tyrimo procedūros etapas yra Įstatymo 17 straipsnyje nurodytų įpareigojimų nustatymas, pakeitimas ir (arba) panaikinimas didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems ūkio subjektams. Šis atitinkamo rinkos tyrimo etapas atitinka Europos Sąjungos reguliavimo sistemos nuostatas. Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių reguliavimo harmonizavimą taip pat patvirtina ir Taisyklių 5 punktas.

Prieigos direktyvos preambulės 5 konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad atviroje ir konkurencingoje rinkoje neturi būti apribojimų, kurie trukdytų įmonėms tarpusavyje derėtis dėl prieigos ir susijungimo susitarimų, ypač dėl susitarimų su kitų valstybių įmonėmis. Be to, Prieigos direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad nebūtų jokių apribojimų, kurie ūkio subjektams toje pačioje ar kitoje valstybėje narėje neleistų tarpusavyje derėtis dėl susitarimų techniniais ar komerciniais prieigos ir (arba) sujungimo klausimais. Pažymėtina, kad pagal Įstatymo 1 straipsnio 5 dalį Įstatymu siekiama Europos Sąjungos elektroninių ryšių reguliavimo sistemos tikslų, tarp jų plėsti vidaus rinką. Tai daryti nacionalinės reguliavimo institucijas įpareigoja ir Pagrindų direktyvos 8 straipsnio 3 dalis. Taigi, vadovaudamasi Įstatymo 1 straipsnio 5 dalies ir Pagrindų direktyvos 8 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatomis, Tarnyba turi imtis visų reikiamų priemonių, siekdama skatinti konkurenciją elektroninių ryšių srityje.

Prieigos direktyvos 8 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad nustatyti įpareigojimai turi būti pagrįsti nustatytos problemos pobūdžiu, turi būti proporcingi ir pateisinami atsižvelgiant į Pagrindų direktyvos 8 straipsnyje nustatytus tikslus (konkurencijos skatinimas, vidaus rinkos plėtra ir Europos Sąjungos piliečių interesų užtikrinimas). Prieigos direktyvos preambulės 15 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad skiriant įmonei, turinčiai didelę įtaką rinkoje, įpareigojimus papildomos rinkos analizės atlikti nereikia, tačiau būtina pagrįsti, kad būtent toks įpareigojimas yra tikslingas ir pagal nustatytos problemos pobūdį proporcingas. Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 117 punkte taip pat akcentuojama, kad nacionalinės reguliavimo institucijos turi užtikrinti, kad didelę įtaką turintiems ūkio subjektams nustatomi įpareigojimai turi atitikti tikslus, nurodytus Pagrindų direktyvos 8 straipsnyje, ir būti proporcingi sprendžiamoms problemoms.

Įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Tarnyba turi teisę ūkio subjektams, turintiems didelę įtaką atitinkamoje rinkoje, nustatyti Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1–7 punktuose nurodytus įpareigojimus, atsižvelgdama į tai, kurie iš jų yra tinkami konkrečiu atveju, ir nustatydamą tokių įpareigojimų vykdymo pradžios momentą.

Taisyklių 20 punkte nurodyta, jog nustačius, kad konkurencija atitinkamoje rinkoje nėra veiksminga, įpareigojimai didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems ūkio subjektams nustatomi vadovaujantis Įstatymo 17 straipsniu, taip pat vadovaujantis ir atsižvelgiant į Taisyklių 5 punkte nurodytus teisės aktus. Taisyklių 21 punkte nurodyta, kad jei didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems ūkio subjektams, kuriems įpareigojimai, susiję su atitinkama rinka, jau buvo nustatyti anksčiau, Tarnyba palieka galioti jau nustatytus įpareigojimus arba juos pakeičia (įskaitant ir naujų įpareigojimų nustatymą ir (ar) nustatytų įpareigojimų panaikinimą). Nustatydamą įpareigojimus ar juos pakeisdama, Tarnyba nurodo naujų arba pakeistų įpareigojimų vykdymo pradžios momentą.

Taisyklių 23 punkte nurodyta, kad įpareigojimai panaikinami Įstatymo 17 straipsnio 7 dalyje nustatytais atvejais, sąlygomis ir tvarka. Įstatymo 17 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad jei atlikus atitinkamos rinkos tyrimą nustatoma, kad jos charakteristikos negali pateisinti įpareigojimų, nurodytų Įstatymo 17 straipsnyje, taikymo ir (arba) joje nėra didelę įtaką turinčių ūkio subjektų, Tarnyba nenustato įpareigojimų ūkio subjektams ir (ar) panaikina didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turėjusiems ūkio subjektams nustatytus įpareigojimus, jei tokie buvo nustatyti.

Atsižvelgiant į anksčiau išdėstytą, teigtina, kad didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems ūkio subjektams įpareigojimai gali būti nustatomi, keičiami, o nustačius, kad atitinkamos rinkos

charakteristikos negali pateisinti *ex ante* reguliavimo ir (arba) atitinkamoje rinkoje nėra didelę įtaką turinčių ūkio subjektų, ūkio subjektams nustatyti įpareigojimai yra naikinami.

Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu buvo atskleistos tam tikros konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje problemos (žr. ataskaitos 3.2 skyrių) ir nustatytas didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turintis ūkio subjektas (žr. ataskaitos 3.2 skyrių). 17 straipsnyje numatytų įpareigojimų taikymą. Atsižvelgiant į tai, kad tiriamuoju laikotarpiu Didmeninės centrinės prieigos rinkoje buvo taikomas *ex ante* reguliavimas ir didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje turinčiam ūkio subjektui TEO buvo nustatyti atitinkami įpareigojimai, toliau šiame skyriuje yra vertinama, kurie įpareigojimai turi būti nustatyti, pakeisti, panaikinti arba palikti galioti toliau.

4.1. Ūkio subjektui TEO LT, AB esami nustatyti įpareigojimai

2012 m. rinkos tyrimo metu ūkio subjektas TEO buvo pripažintas turinčiu didelę įtaką Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje. Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo pakeisti Rinkų, kuriose didelę įtaką turintiems ūkio subjektams taikomas įpareigojimas suteikti prieigą, sąraše, patvirtintame Tarnybos direktoriaus 2002 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 158, nustatytas Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (toliau – Telekomunikacijų įstatymas) 16 straipsnyje nurodytas įpareigojimas, Tarnybos direktoriaus 2002 m. gruodžio 5 d. įsakymu Nr. 170 „Dėl didelę įtaką viešojo fiksuoto telefono ryšio tinklų ir paslaugų rinkoje turinčių ūkio subjektų“ nustatytus Telekomunikacijų įstatymo 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 24 straipsniuose nurodyti įpareigojimai bei Rinkų, kuriose didelę įtaką turintiems ūkio subjektams taikomas skaidrumo įpareigojimas, sąrašo ir reikalaujamos skelbti informacijos masto, detalumo ir paskelbimo būdo apraše, patvirtintame Tarnybos direktoriaus 2002 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. 177, nustatytas Telekomunikacijų įstatymo 12 straipsnyje nurodytas įpareigojimas tokia apimtimi, kiek jie yra susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu, į Įstatymo 18, 19, 20, 21 ir 23 straipsniuose numatytus įpareigojimus: įpareigojimą suteikti prieigą, nediskriminavimo įpareigojimą, skaidrumo įpareigojimą, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimus, apskaitos atskyrimo įpareigojimą.

Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo nustatytas Įstatymo 21 straipsnyje numatytas įpareigojimas suteikti prieigą tiek, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu:

1. *„Privalo patenkinti pagrįstus kitų ūkio subjektų prašymus suteikti Didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą, teikiamą metalinėmis vytos poros linijomis, Prieigos tinklo ir (arba) Pagrindinio tinklo lygmenyse, užtikrinant skaitmeninio duomenų srauto siuntimą abiem kryptimis, t.y. parsiantį ir (ar) išsiuntimą Prieigos tinklu ir Pagrindiniu tinklu.*

2. *Privalo patenkinti pagrįstus kitų ūkio subjektų prašymus suteikti Didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą, teikiamą šviesolaidinėmis ryšio linijomis FTTH atveju ir (arba) UTP ir STP linijomis FTTB atveju (toliau abi kartu – FTTx linijos), ir (arba) UTP ir STP linijomis LAN atveju (toliau – LAN linijos), Prieigos tinklo ir (arba) Pagrindinio tinklo lygmenyse, užtikrinant skaitmeninio duomenų srauto siuntimą abiem kryptimis, t.y. parsiantį ir (ar) išsiuntimą Prieigos tinklu ir Pagrindiniu tinklu.*

3. *Privalo sąžiningai derėtis su kitais ūkio subjektais, prašančiais suteikti Didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą.*

4. *Privalo nenutraukti prieigos prie jau suteiktų Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos elementų ir (arba) priemonių.*

5. *Privalo suteikti atvirą prieigą prie techninių sąsajų, protokolų ar kitų technologijų, kurios yra būtinos Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų suderinamumui.*

6. *Privalo suteikti prieigą prie patalpų ar kitus elektroninių ryšių infrastruktūros bendro naudojimo būdus kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos suteikimu.*

7. *Privalo suteikti konkrečias paslaugas, būtinas užtikrinti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų teikimą paslaugų gavėjams.*

8. *Privalo suteikti prieigą prie veiklos palaikymo sistemų ar kitų panašių programinių sistemų, būtinų sąžiningai Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų teikimo konkurencijai užtikrinti.*

9. *Gali atsisakyti suteikti Didmeninę plačiajuosčio ryšio prieigą, vienašališkai sustabdyti jos teikimą ar ją nutraukti tik tais atvejais, kai tai yra pagrįsta objektyviais kriterijais, įskaitant techninių galimybių nebuvimą arba būtinybę užtikrinti tinklo vientisumą, jei teisės aktai nenumato kitaip.“*

Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo nustatytas Įstatymo 19 straipsnyje numatytas nediskriminavimo įpareigojimas tiek, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu. 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.2 papunktyje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu, „*nediskriminuoti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų gavėjų, įskaitant analogiškų sąlygų analogiškėmis aplinkybėmis taikymą ir tos pačios kokybės bei tokiomis pačiomis sąlygomis, kokias turi pats arba teikia savo padaliniais, dukterinėms įmonėms ar bet kuriems kitiems ūkio subjektams, paslaugų bei informacijos teikimą.*“

Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo nustatytas Įstatymo 17 straipsnyje numatytas skaidrumo įpareigojimas tiek, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu. 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.3 papunktyje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu, privalo:

1. *„Standartiniame pasiūlyme suteikti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigą, teikiamą metalinėmis vytos poros linijomis, Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigą, teikiamą FTTx linijomis ir LAN linijomis viešai skelbti detalią informaciją Prieigos, įskaitant tinklų sujungimą, suteikimo ir teikimo taisyklių, patvirtintų Tarnybos direktoriaus 2011 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. 1V-960 (toliau – Prieigos taisyklės), nustatyta tvarka ir sąlygomis, įskaitant apskaitos informaciją, technines specifikacijas, tinklo charakteristikas, atitinkamos prieigos teikimo bei naudojimo sąlygas, prieigos ir susijusių paslaugų kainas, jei teisės aktai nenustato kitaip.*

2. *Teikti ūkio subjektams, siekiantiems gauti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugas, Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN linijomis paslaugas, visą informaciją, būtiną šioms didmeninėms paslaugoms gauti.*

3. *Skelbti informaciją apie pateikiamas naujas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugas ne vėliau kaip prieš šešis mėnesius iki to laiko, kai ūkio subjektas TEO LT, AB pats pradės teikti atitinkamas mažmenines elektroninių ryšių paslaugas, sukurtas naujų Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų pagrindu.*

4. *Skelbti informaciją apie Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugas, Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN linijomis, paslaugas Prieigos taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis.“*

Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo nustatytas Įstatymo 23 straipsnyje numatyti kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimai tiek, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu. 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.4 papunktyje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu, privalo:

1. *„Tvarkyti sąnaudų apskaitą Sąnaudų, apskaičiuotų pagal pilnai paskirstytų sąnaudų metodą taisyklių, patvirtintų Tarnybos direktoriaus 2005 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1V-1164 (toliau – Sąnaudų apskaitos taisyklės), nustatyta tvarka ir sąlygomis.*

2. *Teikti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugas ir Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN*

linijomis, paslaugas tokiomis kainomis, kurios būtų ne didesnės nei sąnaudos, apskaičiuotos Sąnaudų apskaitos taisyklių nustatyta tvarka ir sąlygomis.

3. Per 2 mėnesius nuo šio įsakymo įsigaliojimo dienos pateikti Tarnybai detalų Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, ir Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN linijomis, paslaugų kainų pagrindimą sąnaudomis.

4. Objektiviai įvertinęs investicijų į šviesolaidinių ryšio linijų prieigos tinklo infrastruktūrą riziką ir pagrįstai nustačiusi, kad ši rizika yra ženkliai didesnė nei rizika, patiriama investuojant į kitų linijų prieigos tinklų infrastruktūrą, privalo apskaičiuoti atskirą kapitalo kainos dydį naudojamam kapitalui, investuotam į šviesolaidinių ryšio linijų prieigos tinklo infrastruktūrą bei pateikti Tarnybai visus skaičiavimus bei paaiškinimus, pagrindžiančius atskirą kapitalo kainos (t. y. papildomos rizikos premijos) dydį. Iki Tarnyba įvertins šių skaičiavimų pagrįstumą, ūkio subjektas TEO LT, AB privalo Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN linijomis, paslaugų savikainą nustatyti taikydamas tokį patį kapitalo kainos dydį kaip taiko Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugoms.

5. Taikyti ne aukštesnes Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugų kainas nei tos, kurias jis taikė 2012 m. kovo 1 d. tol, kol Tarnyba Sąnaudų apskaitos taisyklių nustatyta tvarka ir sąlygomis įvertins Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugų kainų pagrįstumą sąnaudomis.

6. Netaikyti užmokesčių už paslaugas ir (ar) priemones, nebūtinai suteikti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos metalinėmis vytos poros linijomis, paslaugoms ir Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos, teikiamos FTTx linijomis ir LAN linijomis, paslaugoms.“

Ūkio subjektui TEO 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1718 buvo nustatytas Įstatymo 20 straipsnyje numatytas apskaitos atskyrimo įpareigojimas tiek, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu. 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.5 papunktyje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO, kiek tai susiję su Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos teikimu, privalo „vykdyti Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje numatytą apskaitos atskyrimo įpareigojimą Apskaitos atskyrimo taisyklių ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų, patvirtintų Tarnybos direktoriaus 2006 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. 1V-738, nustatyta tvarka ir sąlygomis.“

Anksčiau nurodyti įpareigojimai buvo nustatyti siekiant spręsti šias problemas:

1. „TEO LT, AB turi motyvų ir galimybes nesiūlyti ir nesuteikti Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų, arba nutraukti šių paslaugų teikimą.

2. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes riboti informacijos teikimą apie Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugas.

3. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti skirtingas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas bei kitas šių paslaugų teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui.

4. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti nepagrįstai aukštas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas ir kryžminį subsidijavimą. TEO LT, AB turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes taikyti grobuoniškas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas ir kainų spaudimą.“

4.2. Ūkio subjektui TEO LT, AB anksčiau nustatytų įpareigojimų nustatymas, keitimas ir (ar) naikinimas

Ataskaitos 3.2 skyriuje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO turi didelę įtaką Didmeninės centrinės prieigos rinkoje. Dėl šios priežasties Tarnyba, vadovaudamasi Įstatymo 17 straipsniu, turi teisę ūkio subjektui TEO nustatyti atitinkamus įpareigojimus, kurie spręstų Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nustatytas konkurencijos problemas.

Ataskaitos 3.2 skyriuje nustatyta, kad ūkio subjektas TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje užėmė 67,9 proc. (matuojant pagal valdomas vietines linijas) arba 56,6 proc. (matuojant pagal faktiškai naudojamas vietines linijas) Didmeninės centrinės prieigos rinkos. Didmeninė centrinė prieiga yra vertikalčiai susijusi su mažmeninėmis paslaugomis, su didmenine vietine prieiga ir su prieiga prie RKKS bei prieiga prie šviesolaidinių linijų skaidulos. Ūkio subjektas TEO tiriamojo laikotarpio pabaigoje valdė 96,2 proc. RKKS, matuojant pagal RKKS ilgį, ir buvo viena didžiausių šviesolaidinių linijų skaidulų teikėja (pagal suteiktą šviesolaidinių linijų skaidulų skaičių užėmė 33,6 proc.) Lietuvos Respublikos teritorijoje. Ūkio subjektas TEO turi geriausias finansavimo galimybes, kurios yra būtinos vystant NKP tinklą, valdo didžiausią visą Lietuvos Respublikos teritoriją dengiantį vietinių linijų prieigos tinklą, valdo didžiausią RKKS ir turi daugiausia šviesolaidinių linijų skaidulų, vengia suteikti prieigą tiek prie vietinių linijų, tiek prie RKKS bei šviesolaidinių linijų skaidulų, kas sukuria barjerus kitiems operatoriams įeiti į Didmeninės centrinės prieigos rinką. Dėl to darytina išvada, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti. Esami arba potencialūs ūkio subjekto TEO teikiamos didmeninės centrinės prieigos gavėjai ūkio subjekto TEO atžvilgiu derybinės galios neturi. Aplinkybių, leidžiančių manyti, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkoje egzistuoja pirkėjo derybinė galia, nėra. Įvertinus ūkio subjekto TEO turimą vietinių metalinių vytos poros linijų, vietinių šviesolaidinių ryšio linijų, vietinių UTP ir STP linijų, prieigos prie RKKS ir prieigos prie šviesolaidinių linijų skaidulos kontrolę ir turimas rinkos dalis teikiant mažmenines paslaugas, bei tai, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti, darytina išvada, kad potencialios konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nėra.

Tarnyba ataskaitos 3.2 skyriuje nustatė šias Didmeninės centrinės prieigos rinkoje vyraujančias konkurencijos problemas:

1. Ūkio subjektas TEO neturi motyvų siūlyti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių), turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes nesuteikti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) arba nutraukti šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimą;
2. Ūkio subjektas TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes riboti informacijos teikimą apie didmeninę centrinę prieigą (ir susijusias priemones);
3. Ūkio subjektas TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti skirtingas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) kainas bei kitas šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui;
4. Ūkio subjektas TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes taikyti per aukštas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) kainas ir kontroliuoti kitas šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas.

Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu Tarnybos nustatytos konkurencijos problemos iš esmės sutampa su 2012 m. rinkos tyrimo metu nustatytomis problemomis, kurios yra nurodytos ataskaitos 4.1 skyriuje. 2012 m. rinkos tyrimo metu nustatytos konkurencijos problemos buvo sprendžiamos ūkio subjektui TEO nustatant įpareigojimą suteikti prieigą, nediskriminavimo įpareigojimą, skaidrumo įpareigojimą, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimus bei apskaitos atskyrimo įpareigojimą. Atsižvelgiant į tai, kad šio Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu nustatytos konkurencijos problemos iš esmės sutampa su 2012 m. rinkos tyrimo metu nustatytomis problemomis ir anksčiau nustatytos problemos buvo sprendžiamos ūkio subjektui TEO nustatant atitinkamus įpareigojimus, o nagrinėjamoje Didmeninės centrinės prieigos rinkoje vyraujančios aplinkybės neužtikrins savaiminio Didmeninės centrinės prieigos rinkoje egzistuojančių problemų sprendimo, Tarnyba daro išvadą, kad ūkio subjektui TEO, teikiant didmeninę centrinę prieigą, yra tikslinga toliau taikyti Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.1, 3.2, 3.3, 3.4 ir 3.5 papunkčiuose nustatytus įpareigojimą suteikti prieigą, nediskriminavimo įpareigojimą, skaidrumo įpareigojimą, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimus ir apskaitos atskyrimo įpareigojimą, kurie nurodyti Įstatymo 18, 19, 20, 21 ir 23 straipsniuose.

Toliau yra vertinama, ar ūkio subjektui TEO toliau palikti galioti šiuo metu galiojančius įpareigojimus, ar ūkio subjektui TEO reikia koreguoti šiuo metu galiojančius įpareigojimus.

Įpareigojimas suteikti prieigą

Šio Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo atveju ūkio subjektui TEO paliekamas galioti įpareigojimas suteikti prieigą taip, kaip jis yra apibrėžtas Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.1 papunktyje. Įpareigojimas suteikti prieigą ribos ūkio subjekto TEO galimybes vienašališkai nesuteikti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) arba nutraukti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) teikimą. Įpareigojimas suteikti prieigą taip pat sumažins elektroninių ryšių paslaugų teikėjų įėjimo į atitinkamų mažmeninių paslaugų teikimo rinkas barjerus ir tokiu būdu galutiniams paslaugų gavėjams sukurs platesnes mažmeninių paslaugų pasirinkimo galimybes. Įpareigojimas suteikti prieigą yra proporcingas ir pateisinamas elektroninių ryšių veiklos reguliavimo principais, nurodytais Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje, nes ūkio subjektas TEO, nesant reguliavimo, neturi motyvų siūlyti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių), turi motyvų ir, nesant reguliavimo, turi galimybes nesuteikti didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) arba nutraukti šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimą.

Įpareigojimas suteikti prieigą yra pateisinamas Įstatymo 1 straipsnio 5 dalyje nurodytais tikslais, nes, nenustačius įpareigojimo suteikti prieigą, ūkio subjektas TEO turės galimybes ir motyvus ne tik nesuteikti didmeninės centrinės prieigos ir su šiomis paslaugomis susijusių priemonių, bet ir vienašališkai nustatyti (keisti) didmeninės centrinės prieigos teikimo sąlygas, tokiu būdu ribodamas konkurenciją teikiant mažmenines paslaugas vertikalčiai susijusiose atitinkamų mažmeninių paslaugų teikimo rinkose.

Apibendrinant anksčiau pateiktą informaciją, Tarnyba palieka galioti ūkio subjektui TEO Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.1 papunktyje nustatytą įpareigojimą suteikti prieigą, numatytą Įstatymo 21 straipsnyje.

Nediskriminavimo įpareigojimas

Nediskriminavimo įpareigojimo tikslas yra apriboti vertikalčiai integruoto paslaugų teikėjo galimybes skirtingiems paslaugų gavėjams taikyti skirtingas sąlygas elektroninių ryšių paslaugoms, kurias naudoja pats vertikalčiai integruotas operatorius ir kiti elektroninių ryšių paslaugų teikėjai konkuruodami vieni su kitais. Šiuo metu nustatytu nediskriminavimo įpareigojimu yra ribojamos ūkio subjekto TEO galimybės sau ir kitiems didmeninės centrinės prieigos gavėjams taikyti skirtingas paslaugų suteikimo sąlygas. Praktikoje nediskriminavimo įpareigojimo vykdymas ir priežiūra susideda iš kelių veiksmų.

Pirmiausia TEO, vykdydamas jam nustatytą skaidrumo įpareigojimą, Prieigos taisyklių nustatyta tvarka, privalo pateikti Tarnybai ir paskelbti viešai standartinį pasiūlymą suteikti didmeninę centrinę prieigą. Standartinis pasiūlymas suteikti prieigą turi būti pateiktas Tarnybai ir paskelbtas viešai 2 mėn. iki jo įsigaliojimo. Vadovaujantis Prieigos taisyklių 51 punktu, ūkio subjektas TEO kas 6 mėn. turi pateikti Tarnybai ir paskelbti viešai paslaugų teikimo kokybės parametrus, susijusius su:

1. „užsakymu:
  - 1.1. užpildytų Prašymų skaičius;
  - 1.2. teisingai užpildytų bet atmestų Prašymų dalis procentais nuo bendro teisingai užpildytų Prašymų skaičiaus;
2. suteikimu:
  - 2.1. vidutinis faktinis paslaugos suteikimo terminas dienomis;
  - 2.2. prašymų, įvykdytų per atitinkamą Standartiniame pasiūlyme nurodytą ar trumpesnę paslaugos suteikimo terminą, procentais nuo bendro įvykdytų Prašymų skaičiaus;

3. *gedimų šalinimu:*

3.1. *vidutinis gedimų dėl teikėjo kaltės skaičius užregistruotas vienai vietinei linijai per vienerius kalendorinius metus;*

3.2. *vidutinis gedimų šalinimo termino uždelsimas valandomis;*

3.3. *gedimų, pašalintų per atitinkamą Standartiniame pasiūlyme nurodytą ar trumpesnę gedimų šalinimo terminą, skaičius.“*

Antra, Tarnyba, siekdama užtikrinti, kad ūkio subjektas TEO nediskriminuotų kitų didmeninės centrinės prieigos gavėjų, per 2 mėn. iki ūkio subjekto TEO paskelbto naujo arba atnaujinto standartinio pasiūlymo įsigaliojimo atlieka pasiūlymo sąlygų analizę ir analizės metu vertina, ar ūkio subjektas TEO, teikdamas didmeninę centrinę prieigą, standartiniame pasiūlyme nurodytomis sąlygomis, nediskriminuoja kitų rinkos dalyvių ir (arba) gaudami atitinkamas didmenines paslaugas ūkio subjekto TEO standartiniame pasiūlyme nurodytomis sąlygomis, įskaitant ir kainas, didmeninės centrinės prieigos gavėjai galės suteikti analogiškų parametru mažmenines paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams konkurencingomis sąlygomis.

Tarnybos Prieigos taisyklių nustatyta tvarka ir šiuo metu nustatytų įpareigojimų pagalba renkama informacija leidžia, siekiant įsitikinti ar nėra diskriminacinio elgesio atvejų, Tarnybai vertini visą paslaugos suteikimo ciklą: reagavimo į prašymą, techninių galimybių tyrimo, paslaugų suteikimo terminų laikymąsi, paslaugos kokybinius parametrus, įskaitant gedimus ir gedimų šalinimo laiką, taip pat migravimo nuo vieno reguliuojamo didmeninio produkto prie kito procesus.

Trečia, nustačius, kad TEO netinkamai vykdo jam nustatytą nediskriminavimo įpareigojimą, imamasi tinkamų ir proporcingų priemonių pažeidimams pašalinti.

Tarnyba atlikdama Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimą ir vertindama tolesnį nediskriminavimo įpareigojimo taikymo tikslingumą, taip pat vertino ir faktines aplinkybes dėl ūkio subjekto TEO galimo diskriminacinio elgesio. Tarnyba nustatė, kad tiriamuoju laikotarpiu konkrečių diskriminacinio ūkio subjekto TEO elgesio atvejų nebuvo. Tiriamuoju laikotarpiu iškilus klausimams dėl paslaugų teikimo jie buvo sprendžiami geranoriškai ir nesiekiant diskriminuoti kitų rinkos dalyvių.

Tarnyba, siekdama užtikrinti, kad didelę įtaką turintis ūkio subjektas TEO laikytųsi jam nustatyto nediskriminavimo įpareigojimo, vadovaudamasi Prieigos taisyklėse nustatytais reikalavimais ir šiuo metu galiojančiais įpareigojimais, gali atlikti, atlieka ir toliau atliks nediskriminavimo įpareigojimo laikymosi stebėseną ir vykdymą.

Atsižvelgiant į ankščiau išdėstytas aplinkybes, Tarnyba nemato poreikio griežtinti ir (arba) išplėsti esamo reguliavimo, kiek tai susiję su nediskriminavimo įpareigojimo taikymu ūkio subjektui TEO Didmeninės centrinės prieigos rinkoje.

Tolesnis nediskriminavimo įpareigojimo taikymas užtikrins, kad skirtingiems didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) gavėjams, ūkio subjektas TEO taikys vienodas paslaugų teikimo sąlygas, o taip pat paslaugų teikimo sąlygos bus ne blogesnės nei ūkio subjektas TEO taiko sau. Šis įpareigojimas atitinka Įstatymo 1 straipsnio 5 dalyje nurodytus tikslus, nes ribojant ūkio subjekto TEO galimybes taikyti skirtingas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) kainas bei kitas šių paslaugų (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas sau ir kitam operatoriui, t. y. kitų mažmeninių paslaugų teikėjų galimybės konkuruoti su ūkio subjektu TEO nebus ribojamos ūkio subjekto TEO galimais diskriminaciniais veiksmais, nustatant skirtingas didmeninės centrinės prieigos (ir susijusių priemonių) teikimo sąlygas skirtingiems paslaugų gavėjams (įskaitant ir save). Nediskriminavimo įpareigojimas atitinka Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nurodytus elektroninių ryšių veiklos reguliavimo principus, nes, kaip nurodyta ankščiau, nediskriminavimo įpareigojimas užtikrins sąlygas vystytis konkurencijai, taip pat dėl tęsiamo reguliavimo bus užtikrintas teisinis tikrumas, ir apsaugoti didmeninės centrinės prieigos gavėjų ir šių gavėjų abonentų (galutinių paslaugų gavėjų) interesai. Ūkio subjektui TEO paliekamas galioti nediskriminavimo įpareigojimas, apibrėžtas Įstatymo 19 straipsnyje.

Apibendrinant anksčiau pateiktą informaciją, Tarnyba palieka galioti ūkio subjektui TEO Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.2 papunktyje nustatytą nediskriminavimo įpareigojimą suteikiant didmeninę centrinę prieigą, numatytą Įstatymo 19 straipsnyje.

Skaidrumo įpareigojimas

Ūkio subjektui TEO tikslinga toliau taikyti skaidrumo įpareigojimą, nurodytą Įstatymo 18 straipsnyje. Skaidrumo įpareigojimas užtikrins galimybę stebėti nediskriminavimo, kainų kontrolės bei prieigos suteikimo įpareigojimų laikymąsi. Taip pat skaidrumo įpareigojimas palengvins Didmeninės centrinės prieigos rinkos konkurencinei situacijai kenksmingo elgesio stebėjimą, bei kitiems mažmeninių paslaugų teikėjams padidins tikrumą, kad didmeninė centrinė prieiga (ir susijusios priemonės) teikiama jų nediskriminuojant. Tokiu būdu bus užtikrinamos geresnės galimybės mažmeninių paslaugų teikėjams prognozuoti savo veiklą. Įpareigojimas yra proporcingas ir pateisinamas elektroninių ryšių veiklos reguliavimo tikslais ir principais, nurodytais Įstatymo 1 straipsnio 5 dalyje ir 2 straipsnio 1 dalyje, nes ūkio subjektas TEO turi motyvų ir, nesant reguliavimo, galimybes riboti informacijos teikimą apie didmeninę centrinę prieigą (ir susijusias priemones). Be to, skaidrumo įpareigojimas apima tik būtinos įsitikinti, kad nėra konkurenciją ribojančių veiksnių, informacijos pateikimą bei skelbimą.

Tarnyba, siekdama užtikrinti, kad didelę įtaką turintis ūkio subjektas TEO laikytųsi jam nustatyto skaidrumo įpareigojimo vadovausis Prieigos taisyklėse nustatytais reikalavimais ir atliks šių reikalavimų laikymosi stebėseną. Siekiant, kad didelę įtaką turintis ūkio subjektas TEO kuo skaidriau teiktų didmeninę centrinę prieigą ir su ja susijusias paslaugas, Tarnyba nuolat vertins ūkio subjekto TEO skelbiamą standartinį pasiūlymą ir jame nurodytas sąlygas.

Apibendrinant anksčiau pateiktą informaciją, Tarnyba palieka galioti ūkio subjektui TEO Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.3 papunktyje nustatytą skaidrumo įpareigojimą suteikiant didmeninę centrinę prieigą, numatytą Įstatymo 18 straipsnyje.

Kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimai

Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.4 papunktyje yra nustatyti kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimai ūkio subjektui TEO, teikiant paslaugas Didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos rinkoje.

Pažymėtina, kad Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacija, nustatant didmeninės centrinės prieigos kainas, šalims narėms rekomenduoja taikyti „iš apačios į viršų“ ilgo laikotarpio padidėjimo sąnaudų (angl. *Bottom-Up Long Run Incremental Costs*, toliau – BU-LRIC) modelį didmeninių NKP kainų apskaičiavimui. Kaip nurodyta Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacijoje, šalys narės turi taikyti tokią sąnaudų apskaičiavimo metodiką, kuri turėtų būti grindžiama moderniu našiu tinklu, joje turėtų būti atsižvelgiama į poreikį užtikrinti stabilias ir nuspėjamas didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kainas, kad būtų galima išvengti didelių kainų svyravimų ir užtikrinti aiškią sistemą investicijoms, ją taikant turėtų būti įmanoma nustatyti sąnaudomis grindžiamų didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kainas, kuriomis remiamasi nustatant NKP tinklais teikiamų paslaugų kainas, ir joje turėtų būti tinkamai ir nuosekliai atsižvelgiama į kiekio mažėjimą pereinant nuo vietinių metalinių vytos poros linijų prie NKP tinklų, t. y. išvengta dirbtinio didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kainų didinimo, kuris, priešingu atveju, pasireikštų vartotojams pereinant prie didelę įtaką turinčio operatoriaus NKP tinklo. Ši rekomendacija taip pat numato, jog šalys narės neturėtų nustatyti kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimų NKP produktams, jei šios didelę įtaką turinčiam operatoriui nustato su pasyviaisiais ir aktyviaisiais NKP didmeniniais produktais susijusius nediskriminavimo įpareigojimus pagal Prieigos direktyvos 10 straipsnį, kurie yra suderinami su indėlio

lygiavertiškumo principu (angl. *Equivalence of Inputs*, EoI) pagal Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacijos 51 punkte nustatytą procedūrą, techninio atkartojamumo (angl. *replicability*) įpareigojimais numatytais Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacijos 11–18 punktuose, bei 56 punkte numatytais ekonominio atkartojamumo testo įpareigojimais su sąlyga, kad dėl faktinės didmeninės veiklos pasyviųjų didmeninių produktų arba lygiaverčių funkcijų nefizinių arba virtualiųjų didmeninių produktų skverbties arba dėl to, kad alternatyviųjų infrastruktūrų, ribojamos mažmeninės kainos ir tą ribojimą galima įrodyti. Pažymėtina, kad Tarnyba šių Nediskriminavimo ir sąnaudų apskaitos rekomendacijoje numatytų priemonių dar nėra įgyvendinusi. Tačiau Tarnybos duomenimis didmeninės centrinės prieigos vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis kainos tiriamuoju laikotarpiu išlaikė stabilumą, t. y. nebuvo didinamos, vietinėmis metalinėmis vytos poros linijomis paremtų paslaugų kiekis minėtu laikotarpiu padidėjo 16,7 proc. NKP grįsta didmeninė centrinė prieiga nebuvo populiari, tiriamojo laikotarpio pabaigoje TEO teikė 102 didmenines centrines prieigas vietinėmis šviesolaidinėmis ryšio linijomis, kas sudarė tik 6,5 proc. visų TEO teikiamų didmeninių centrinių prieigų (2014 m. gruodžio 31 d. duomenimis).

Atsižvelgiant į informaciją pateiktą ataskaitos 4.2 skyriuje, kuriame nurodyta, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti, esami arba potencialūs ūkio subjekto TEO teikiamos didmeninės centrinės prieigos gavėjai ūkio subjekto TEO atžvilgiu derybinės galios neturi, aplinkybių, leidžiančių manyti, kad Didmeninės centrinės prieigos rinkoje egzistuoja pirkėjo derybinė galia, nėra, taip pat įvertinus ūkio subjekto TEO turimas rinkos dalis teikiant mažmenines paslaugas, bei tai, kad įėjimo į Didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai yra aukšti ir potencialios konkurencijos Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nėra, bei atsižvelgiant į ataskaitos 6 priede pateiktą kainų kontrolės metodų analizę, Tarnyba laiko, kad kainų kontrolės metodas kainas grįsti sąnaudomis, apskaičiuotomis pagal Sąnaudų apskaitos taisyklių reikalavimus, taikant pilnai paskirstytų sąnaudų (angl. *Fully Distributed Costs*, FDC) modelį ir istorinių sąnaudų apskaitos principą (angl. *Historical Cost Accounting*, HCA), šiuo metu geriausiai sprendžia šioje ataskaitoje nustatytas konkurencijos problemas ir sukuria reguliavimo stabilumą, bei yra tinkamas ir proporcingas kainų reguliavimo įrankis.

Tarnyba palieka galioti visa apimtimi ūkio subjektui TEO Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.4 papunktyje nustatytą kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimą suteikiant didmeninę centrinę prieigą, numatytą Įstatymo 23 straipsnyje.

Apskaitos atskyrimo įpareigojimas

Ūkio subjektui TEO paliekamas galioti apskaitos atskyrimo įpareigojimas, apibrėžtas Įstatymo 20 straipsnyje. Apskaitos atskyrimo įpareigojimas papildys nediskriminavimo bei kainų kontrolės ir skaidrumo įpareigojimus, bei atskleis finansinę informaciją apie vidiniams ūkio subjekto TEO padaliniais ir išoriniams mažmeninių paslaugų teikėjams teikiamų paslaugų sąnaudas, pajamas, kainodarą. NKP rekomendacijos I priedo 1 skyriuje rekomenduojama taikyti apskaitos atskyrimo įpareigojimą, kuriuo priežiūros institucijos galės stebėti, ar didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintys ūkio subjektai nediskriminuoja kainomis, paslaugas teikiant sau ir kitiems paslaugų pirkėjams. Taigi, apskaitos atskyrimo įpareigojimas leis Tarnybai įvertinti su didmenine centrine prieiga (ir susijusiomis priemonėmis) susijusias sąnaudas ir pajamas, bei stebėti, ar ūkio subjektas TEO kitiems ūkio subjektams suteikia didmeninę centrinę prieigą (ir susijusias priemones) tokiomis pačiomis sąlygomis ir kainomis kaip suteikia sau. Apskaitos atskyrimo įpareigojimas yra proporcingas ir pateisinamas elektroninių ryšių veiklos reguliavimo tikslais ir principais, nurodytais Įstatymo 1 straipsnio 5 dalyje ir 2 straipsnio 1 dalyje, nes šiuo įpareigojimu užtikrinamas ūkio subjektui TEO nustatytų skaidrumo ir nediskriminavimo įpareigojimų vykdymas ir sudaromos sąlygos spręsti Didmeninės centrinės prieigos rinkoje nustatytas konkurencijos problemas. Ūkio subjektas TEO jau turi įdiegęs apskaitos atskyrimo sistemą pagal Tarnybos nustatytus reikalavimus, todėl šio Didmeninės centrinės prieigos rinkos tyrimo metu nustatomo apskaitos atskyrimo įpareigojimo įgyvendinimas papildomos naštos nesudarys.

Apibendrinant anksčiau pateiktą informaciją, Tarnyba TEO visa apimtimi palieka galioti Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.5 papunktyje nustatytą apskaitos atskyrimo įpareigojimą suteikiant didmeninę centrinę prieigą, numatytą Įstatymo 20 straipsnyje.

Išvados:

Ūkio subjektui TEO, teikiant didmeninę centrinę prieigą (ir susijusias priemones), yra paliekami galioti visa apimtimi Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.1, 3.2, 3.3, 3.4 ir 3.5 papunkčiuose nustatyti įpareigojimai:

1. Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.1 papunktyje nustatytas įpareigojimas suteikti prieigą, numatytas Įstatymo 21 straipsnyje;
2. Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.2 papunktyje nustatytas nediskriminavimo įpareigojimas, numatytas Įstatymo 19 straipsnyje;
3. Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.3 papunktyje nustatytas skaidrumo įpareigojimas, numatytas Įstatymo 18 straipsnyje;
4. Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.4 papunktyje nustatyti kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimai, numatyti Įstatymo 23 straipsnyje;
5. Tarnybos direktoriaus 2012 m. lapkričio 21 d. įsakymo Nr. 1V-1718 3.5 papunktyje nustatytas apskaitos atskyrimo įpareigojimas, numatytas Įstatymo 20 straipsnyje.

Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje
masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitos 1 priedas

Anketos respondentų sąrašas

Eil. Nr.	Pavadinimas
1	Teo LT, AB
2	UAB „Bitė Lietuva“
3	AB Lietuvos radijo ir televizijos centras
4	UAB „Balticum TV“
5	UAB „Baltnetos komunikacijos“
6	UAB „Cgates“
7	UAB „CSC Telecom“
8	UAB „Digitela“
9	UAB „Dokeda“
10	UAB „Gisnetas“
11	VĮ „Infostuktūra“
12	UAB „Init“
13	A. Judicko individuali įmonė
14	Kavamedia UAB
15	KLI LT, UAB
16	UAB „Marsatas“
17	UAB „Nacionalinis telekomunikacijų tinklas“
18	AB „Ogmios centras“
19	UAB „Penkių kontinentų komunikacijų centras“
20	UAB „Radijo elektroninės sistemos“
21	UAB „Roventa“
22	Splius, UAB
23	UAB Telekomunikacijų grupė
24	UAB „Telekomunikaciniai projektai“
25	UAB „Teletinklas“
26	UAB „Zirzilė“
27	UAB „Transteleservis“
28	Lattelekom SIA filialas
29	UAB Duomenų logistikos centras
30	UAB „Linx telecommunications“
31	UAB „Skaidula“
32	UAB „Acta iuventus“
33	UAB „AirnetTV“
34	UAB „Alantos kompiuterių servisas“
35	Astos Dvaranauskienės IĮ (Alneta)
36	UAB „Auridija“

37	UAB „AVVA“
38	UAB „Bitosis“
39	UAB „Consilium Optimum“
40	UAB Data Business
41	Dainiaus Kamarausko įmonė „Davgita“
42	UAB „DKD“
43	UAB „Duomenų greitkelis“
44	UAB „Dzūkijos internetas“
45	UAB „Elekta“
46	L. Bulovo firma „Elektromedija“
47	UAB „Eltida“
48	UAB „Etanetas“
49	UAB „Eteris“
50	Viešojoji įstaiga Teleradijo kompanija „Hansa“
51	Henriko Abramavičiaus įmonė
52	UAB „Ignalinos televizija“
53	UAB „Ilora“
54	UAB „Informacijos labirintas“
55	UAB „Infoseka“
56	IĮ INLO
57	UAB „Kalvanet“
58	UAB „Kateka“
59	UAB „Kauno interneto sistemos“
60	UAB „Kednetas“
61	UAB „Kodas“
62	UAB „Krėna“
63	KTU Informacinių technologijų departamentas
64	UAB „Kvartalo tinklas“
65	UAB „Lansneta“
66	UAB „Lema“
67	UAB „Linaspas“
68	UAB „Magnetukas“
69	UAB „Miesto tinklas“
70	UAB „Molėtų radijas ir televizija“
71	UAB „Neltė“
72	UAB „Neogrupė“
73	UAB „Netas“
74	UAB „Netsis“
75	UAB „NNT“
76	UAB „N plus“
77	Viešojoji įstaiga „Ozo tinklas“

78	UAB „Pakeleivis“
79	UAB „Parabolė“
80	G. Pečiulio įmonė
81	UAB „Progmera“
82	UAB Ramnet
83	UAB „Remo televizija“
84	ĮĮ „Satinet“
85	UAB „SauleNet“
86	UAB „Silnet“
87	UAB „Socius“
88	UAB „Sugardas“
89	UAB „Taurų dvaras“
90	UAB „Televizijos komunikacijos“
91	UAB Topnet
92	UAB „Verslo tiltas“
93	UAB „Vilniaus Avilda“
94	UAB „Viltuva“
95	UAB „Vinetika“
96	Ivančiko ĮĮ „Žaibas“
97	UAB „Horda“

Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje
masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitos 2 priedas

**Didmeninės centrinės prieigos rinkos struktūra pagal faktiškai teikiamų vietinių
linijų skaičių**

2011 m.	Visi operatoriai (86)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	557.457	100%	315.423	56,6%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	212.952	38,2%	211.666	99,4%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	91.037	16,3%	90.117	99,0%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	241.468	43,3%	13.640	5,6%
2012 m.	Visi operatoriai (80)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	600.700	100%	344.145	57,3%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	183.383	30,5%	182.139	99,3%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	149.952	25,0%	147.396	98,3%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	267.365	44,5%	14.610	5,5%
2013 m.	Visi operatoriai (81)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	627.855	100%	355.074	56,6%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	176.263	28,1%	174.938	99,2%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	169.615	27,0%	165.488	97,6%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	281.977	44,9%	14.648	5,2%
2014 m.	Visi operatoriai (81)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	659.036	100%	369.051	56,0%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	169.892	25,8%	168.521	99,2%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	192.265	29,2%	186.009	96,7%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	296.879	45,0%	14.521	4,9%

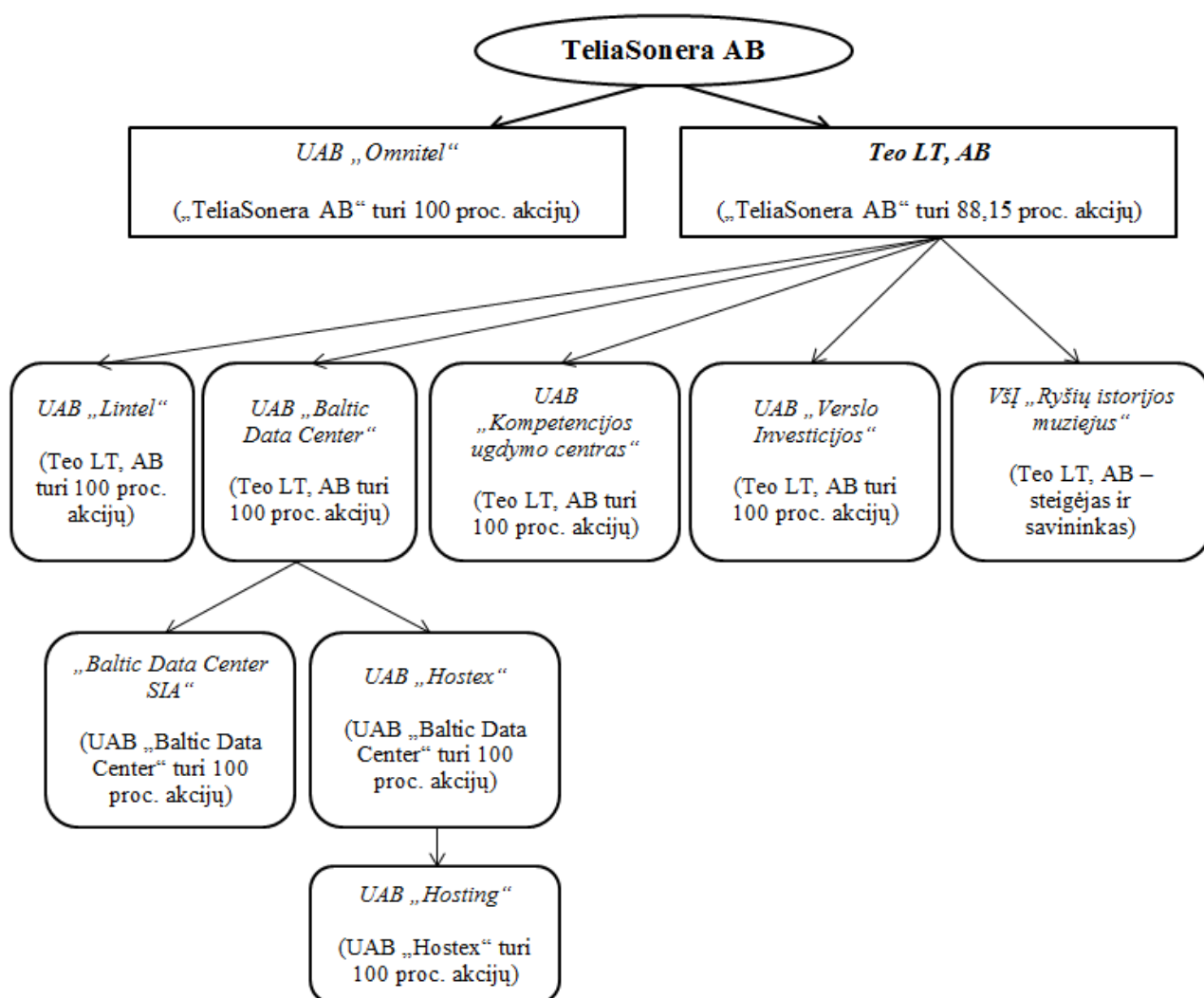
Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje
masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitos 3 priedas

**Didmeninės centrinės prieigos rinkos struktūra pagal valdomų vietinių linijų
skaičių**

2011 m.	Visi operatoriai (82)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	974.044	100%	730.959	75,0%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	641.539	65,9%	627.202	97,8%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	91.037	9,3%	90.117	99,0%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	241.468	24,8%	13.640	5,6%
2012 m.	Visi operatoriai (80)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	978.519	100%	702.059	71,7%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	561.202	57,4%	540.053	96,2%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	149.952	15,3%	147.396	98,3%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	267.365	27,3%	14.610	5,5%
2013 m.	Visi operatoriai (81)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	959.050	100%	674.614	70,3%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	507.458	52,9%	494.478	97,4%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	169.615	17,7%	165.488	97,6%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	281.977	29,4%	14.648	5,2%
2014 m.	Visi operatoriai (81)		TEO	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Didmeninės centrinės prieigos rinkos dydis	950.630	100%	645.584	67,9%
<i>Vietinės metalinės vytos poros linijos</i>	461.486	48,6%	445.054	96,4%
<i>Vietinės šviesolaidinės ryšio linijos</i>	192.265	20,2%	186.009	96,7%
<i>Vietinės UTP ir STP linijos</i>	296.879	31,2%	14.521	4,9%

Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje
masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitos 4 priedas

TEO LT, AB ir susiję asmenys

Ūkio subjekto ir susijusių ūkio subjektų grupės sąvokos

Istatymo 3 straipsnio 67 dalyje nurodyta, jog *ūkio subjektas* – tai „asmuo ar asmenų, susijusių kontrolės ar priklausomybės santykiais, grupė, kurie verčiasi elektroninių ryšių veikla Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu jie būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje.“

Pagal Rinkos tyrimo taisyklių 18¹ punktą, asmenys prižįstami susiję su nagrinėjamu ūkio subjektu:

1. „kuriuose, kaip ir nagrinėjamame juridiniame asmenyje, tas pats fizinis asmuo arba tie patys fiziniai asmenys turi akcijų dalį, kuri sudaro 1/3 ar daugiau įstatinio kapitalo, arba turi teises į 1/3 ar daugiau visų balsų;

2. kurie su nagrinėjamu juridiniu asmeniu yra bendrai valdomi ar turi bendrą administracinį padalinį, arba kurių stebėtojų taryboje, valdyboje ar kitame valdymo ar priežiūros organe yra pusė ar daugiau tų pačių narių, kaip ir nagrinėjamo juridinio asmens valdymo ar priežiūros organuose;

3. kuriuose nagrinėjamas juridinis asmuo turi akcijų dalį, sudarančią 1/3 ar daugiau įstatinio kapitalo, arba turi teises į 1/3 ar daugiau visų balsų, arba kurie yra įsipareigoję derinti savo ūkinės veiklos sprendimus su nagrinėjamu juridiniu asmeniu, arba už kurių prievolių tretiesiems asmenims įvykdymą yra įsipareigojęs atsakyti nagrinėjamas juridinis asmuo, arba kurie yra įsipareigoję perduoti visą arba dalį pelno ar suteikę teisę naudoti 1/3 ar daugiau savo turto nagrinėjamam juridiniam asmeniui;

4. kurie nagrinėjamame juridiniame asmenyje turi akcijų dalį, sudarančią 1/3 ar daugiau įstatinio kapitalo, arba turi teises į 1/3 ar daugiau visų balsų, arba su kuriais nagrinėjamas juridinis asmuo yra įsipareigojęs derinti savo ūkinės veiklos sprendimus, arba kurie yra įsipareigoję atsakyti už nagrinėjamo juridinio asmens prievolių tretiesiems asmenims įvykdymą, arba kuriems nagrinėjamas juridinis asmuo yra įsipareigojęs perduoti visą arba dalį pelno ar suteikę teisę naudoti 1/3 ar daugiau savo turto;

5. kurie veikia Lietuvos Respublikoje ir yra tiesiogiai ar netiesiogiai, per kitus juridinius asmenis, įskaitant ir veikiančius kitose valstybėse, susiję su šių Taisyklių 18^{1.1}, 18^{1.2}, 18^{1.3} ir 18^{1.4} punktuose nurodytais asmenimis bet kuriuo iš šių Taisyklių 18^{1.1}, 18^{1.2}, 18^{1.3} ir 18^{1.4} punktuose nurodytų būdų;

6. nagrinėjamo juridinio asmens Lietuvos Respublikoje veikiančias dukterines ar patronuojančias bendroves, susijusias su nagrinėjamu juridiniu asmeniu per kitose valstybėse veikiančias bendroves, arba nagrinėjamo juridinio asmens patronuojančių bendrovių Lietuvos Respublikoje veikiančias dukterines bendroves Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo prasme;

7. kitus kontrolės ar priklausomybės santykiais su nagrinėjamu juridiniu asmeniu susijusius fizinius ar juridinius asmenis, kurie verčiasi elektroninių ryšių veikla Lietuvos Respublikoje ar kurių veiksmai daro įtaką arba ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje.“

Kainų apskaičiavimo modelių alternatyvų apžvalga

Atsižvelgiant į Įstatymo 23 straipsnio 1 dalies nuostatas, Tarnyba turi teisę operatoriui, turinčiam didelę įtaką atitinkamoje rinkoje, nustatyti kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimus, kai atitinkamos rinkos tyrimo metu nustatyta, jog veiksmingos konkurencijos trūkumas (ūkio subjektų, turinčių didelę įtaką atitinkamoje rinkoje, buvimas) reiškia, kad atitinkamas operatorius galėtų palaikyti pernelyg dideles kainas arba naudoti kainų spaudimą, tuo darydamas žalą galutiniams paslaugų gavėjams.

Siekiant apsaugoti rinką nuo konkurencijos problemų, Tarnyba atsižvelgdama į kitų Europos Sąjungos valstybių praktiką, Europos komisijos rekomendacijas ir kitą mokslinę literatūrą, atliko kainų kontrolės metodų apžvalgą.

Kainų nustatymas atsižvelgiant į kitų valstybių praktiką (angl. benchmarking)

Kainos gali būti nustatomos, atsižvelgiant į kitų Europos Sąjungai priklausančių ir panašaus ekonominio išsivystymo lygio šalių praktiką. Kainos, nustatytos remiantis kitų valstybių praktika gali būti tinkamos, jei yra tam tikras skaičius homogeniškumą patvirtinančių faktorių ir šie faktoriai gali būti išanalizuoti, remiantis statistiniais duomenimis. Tokią statistinių duomenų palyginimo praktiką galima skirstyti į:

- kainos panašumą;
- kainų nustatymo metodų panašumą;
- įvesties kintamųjų nustatant kainų skaičiavimo modelių kintamuosius panašumą.

Šiuo atveju nustatant kainas, atsižvelgiant į kitų valstybių praktiką, svarbu atsižvelgti į skirtingus faktus, kurie gali daryti įtaką kainų dydžiams:

1. Gyventojų populiacijos dydis, paslaugų gavėjų tankis, geografinės erdvės dydis.
2. Topografija. Priklausomai nuo šalies geografinių savybių (kalvotumo) gali būti patiriamos skirtingos sąnaudos. Teikiant aprėpties ir srauto pajėgumo reikalaujančias paslaugas kainos gali smarkiai svyruoti kalvotose vietovėse, palyginti su plynomis teritorijomis.
3. Natūralių sąnaudų sudedamųjų dalių skirtumas. Skirtumai tarp šalių dėl skirtingų nekilnojamojo turto nuomos ar įsigijimo kainų, darbo išteklių, mokesčių ir pan., kainų skirtumas gali prisidėti prie kainų nuokrypio.
4. Paslaugų srautas. Paslaugų srautas ir vartojimo įpročiai daro įtaką tinklo struktūros, tinklo priežiūros ir nustatymo paslaugų išlaidoms.
5. Sąnaudos, susijusios su dažnių naudojimu, ir galimybės jais naudotis. Skirtingos dažnių sąnaudos tarp šalių operatorių, įskaitant skirtingas sąlygas suteikti dažnius ir skirtingus galimo suteikti dažnio spektro kiekius, gali įtakoti operatorių patiriamų sąnaudų skirtumus.

Metodika, kai kainos yra nustatomos remiantis kitų valstybių praktika, yra rekomenduojama tais atvejais, kai nėra arba yra labai mažai sąnaudų duomenų ir kainų nustatymo sprendimas turi būti priimtas per labai trumpą laiką, kadangi metodika yra palyginti lengva ir reikalauja riboto duomenų kiekio. Šį metodą reikėtų naudoti atsargiai, kadangi yra rizika, kad vienos valstybės nustatyta kaina, gali būti nustatyta naudojantis taip pat kitos valstybės praktika, o pirmojoje šalyje atsiradusios ir neišaiškintos klaidos būtų kartojamos kitose šalyse. Kainų nustatymas, remiantis kitų valstybių praktika yra naudinga priemonė siekiant palyginti įvairių sąnaudų apskaitos modelių sudedamąsias dalis ir jų apskaičiavimo metodologiją. Metodas yra rekomenduotinas, kai remiamasi šalių, kurios yra tame pačiame geografiniame regione duomenimis, ir šios turi panašių aplinkybių, kad užtikrinti naudojamos metodikos atitikimą panašioms aplinkybėms. Kai kainos nustatomos, remiantis kitų valstybių praktika sąnaudų

skaičiavimo įvesties duomenims atrinkti, rekomenduojama, kad įvesties duomenys sąnaudų apskaitos modeliuose atitiktų geriausią tarptautinę praktiką. Todėl gali būti naudojami keli vieši duomenų vertinimo šaltiniai. Naudojant šiuos šaltinius yra svarbu atsižvelgti į gyventojų populiaciją.

Kainų, pagrįstų sąnaudomis, nustatymo principai

Išskiriami du dažniausiai naudojami kainų pagrįstų sąnaudomis nustatymo metodai – LRIC ir FDC metodai. Pastarasis metodas paremtas paslaugos teikėjo visų patiriamų sąnaudų paskirstymu teikiamoms paslaugoms ir taip nustatant kiekvienos paslaugos savikainą. Sąnaudų paskirstymas turi būti atliekamas remiantis priežastingumo kriterijumi, t.y. paslaugai turi būti priskiriamos tik tos sąnaudos, kurias (ar kurių dalį) sąlygojo konkrečios paslaugos suteikimas. Paslaugai priskiriamos sąnaudos skirstomos į šias tris grupes: tiesiogiai paslaugai priskiriamas sąnaudas, netiesiogiai paslaugai priskiriamas sąnaudas bei bendrųjų sąnaudų dalį. Lietuvoje galima išskirti šias pagrindines FDC metodo savybes, palyginti su LRIC metodu:

1. FDC metodas pasižymi detalesniu faktiškai paslaugų teikėjo patiriamų sąnaudų įvertinimu, kadangi fiksuojamos sąnaudos, kurios yra faktiškai patirtos bei suderinamumu su finansinių ataskaitų duomenimis (dėl ko palengvinamas FDC modelio rezultatų auditas).
2. Ūkio subjektas TEO yra įdiegęs FDC sistemą, kurią naudoja mažmeninių paslaugų sąnaudoms apskaičiuoti, FDC apskaitos metodas mažmeninių paslaugų kainoms nustatyti galėtų būti pritaikytas greičiau ir mažesnėmis išlaidomis nei LRIC metodas.
3. FDC remiasi jau veikiančio ūkio subjekto TEO veiklos apimtimi ir efektyvumu. Paslaugos kaina, nustatyta remiantis FDC principu, užtikrins tokius pat masto ir įvairovės privalumus, kokius patiria didelę įtaką turintis ūkio subjektas TEO. Atsižvelgiant į tai, kad mažai tikėtina, kad koks nors kitas teikėjas artimiausiu metu ar vidutiniu laikotarpiu galėtų pasiūlyti panašios aprėpties mažmeninių paslaugų teikimo infrastruktūrą (pažymėtina, kad pagrindinis šios paslaugos kriterijus – padengiamumo užtikrinimas), darytina išvada, kad ūkio subjektas TEO gauna (gali gauti) didžiausią masto ir ekonomijos teikiamą naudą. FDC metodas kritikuojamas tuomet, kai istoriškai operatoriaus investicijos nebuvo daromos efektyviai, tačiau atsižvelgiant į tai, kad jos jau yra padarytos, ūkio subjektas TEO teikdamas šią paslaugą, neturi paskatų daryti šį tinklą efektyvesniu ir papildomai investuoti į infrastruktūrą.

Ramsey kainų nustatymo (angl. Ramsey pricing) metodas

Ramsey kainų nustatymo metodas yra naudojamas siekiant rasti optimalų kainos variantą žvelgiant iš makroekonominio aspekto. Tai yra pasiekama analizuojant standartines investicijų grąžos normas ir paklausos priklausomybę nuo kainų. Šiuo atžvilgiu siekiama tiek galutinio paslaugų gavėjo, tiek paslaugų teikėjo didžiausios naudos.

Šiuo metodu kainos yra nustatomos arčiausiai ribinių kaštų, atsižvelgiant į kainų elastingumą paklausai. Produktų su elastingomis kainomis ar vartotojų grupėms antkainis yra nežymus. Produktų su neelastingomis kainomis antkainis prie ribinių kaštų yra didesnis. Tokiu būdu fiksuotos įmonės sąnaudos yra paskirstomos paslaugoms ar vartotojų grupėms atvirkščiai proporcingai kainų elastingumui paklausai.

Labai didelis elastingumas gali reikšti labai dideles kainas. Vartotojai šias kainas mato kaip neteisingas ir dėl to nepageidaujamas. Tai taip pat teisinga tam tikroms vartotojų grupėms, kur kainų elastingumas priklauso nuo vartotojų segmento. Kaip bebūtų turėtume atsakyti į klausimą, kiek kainos diferencijavimas skirtingiems vartotojams ar vartotojų grupėms yra priimtinas, pageidaujamas ir pagrįstas.

Ramsey kainų nustatymo metodas gali būti naudojamas kaip alternatyva sąnaudomis grįstų kainų nustatymo metodui jei tokį metodą galima pritaikyti, tačiau jo taikymas nėra privalomas. Ramsey kainų nustatymo metodas reikalauja tikslių žinių apie kainas ir kainos kitimo

priklausomybę nuo paklausos. Šiems duomenims gauti reikalingi brangūs ir plataus masto empiriniai tyrimai. Tai yra sunkiai įgyvendinama telekomunikacijų rinkoje, kadangi ši rinka yra labai dinamiška ir vartotojų kiekis yra sunkiai apskaičiuojamas. Šis požiūris yra labiau tinkamas nei kainų remiantis kitų šalių praktika nustatymas, kad išsiaiškinti ar proporcijos tarp nustatytų skirtingų kainų yra adekvačios. Pagrindinis iššūkis naudojant Ramsey kainų nustatymo metodą yra tai, kad kainų elastingumo priklausomybei nuo paklausos ištirti yra labai sudėtinga surinkti išsamius ir patikimus duomenis.

Efektvios komponento kainos nustatymo (angl. Efficient Component Pricing Rule, toliau – ECPR) metodas

Remiantis ECPR metodu, šalis, reikalaujanti didmeninės paslaugos, padengia alternatyviasias sąnaudas⁴, atsiradusias dėl didmeninės paslaugos teikimo, šias paslaugas teikiančiam operatoriui. Taip padengiamos sąnaudos, kurias ūkio subjektas, turintis didelę įtaką atitinkamoje rinkoje patiria teikdamas prisijungimą. Į šias išlaidas taip pat įeina išlaidos, kurias operatorius patiria dėl sumažėjusios operatoriaus įtakos atitinkamoje rinkoje. Taigi ECPR metodas yra paremtas prieigos prašančios šalies mokesčiu dominuojančiam operatoriui.

Tokiu būdu didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turinčių ūkio subjektų pajamos išlieka nepakitusios, nesvarbu kokių tikslu yra naudojamas tinklas, t. y. prisijungimo tikslais ar vidinių abonentų poreikiams. Šis metodas užtikrina, kad didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintys ūkio subjektai neturi paskatų leisti įeiti į rinką naujiems rinkos dalyviams ir jų nediskriminuoti. Tai yra todėl, kad operatorius patiria vienodas netiesiogines išlaidas, nepriklausomai nuo to ar prieiga prie tinklo yra ar ne. Kainų lygis apskaičiuotas šiuo būdu priklauso nuo prisijungimo tarifų įtakos ir žemesnių sąnaudų, pavyzdžiui, prisijungimo palyginimas su paslaugomis, teikiamomis vartotojams. Kuo didesni vartotojų tarifai, tuo didesni prisijungimo tarifai, kadangi didesnė pajamų netektis dėl nukritusių vartotojų skambinimo minučių, kurios yra kompensuojamos minėtais užmokesčiais (tarifais). Pagrindinė šio požiūrio prielaida yra ta, kad prieigos siekiančios šalies užmokesčio dydis didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turinčiam operatoriui yra bazė sąnaudų, kurios apskaičiuojamos, kaip tos, kurias patirtų efektyviai veikiantis operatorius. Kaip bebūtų tai nėra dažnas atvejis, kuris yra realiai pritaikomas. Be to šis metodas daro prielaidą, kad nauji operatoriai nepatiria fiksuotų išlaidų.

Efektvios komponento kainos nustatymo metodas gali būti naudojamas kaip alternatyva sąnaudomis grįstų kainų nustatymo metodui jei tokį metodą galima pritaikyti, tačiau jo taikymas nėra privalomas. Dėl ribotų šio modelio prielaidų, šio modelio nerekomenduojama naudoti nustatant didmeninių paslaugų kainas, kadangi jos turėtų būti paremtos skaidriais ir objektyviais faktais. Modelis gali būti naudojamas kaip metodas bendrųjų išlaidų nustatymui.

Retail minus metodas

Retail minus metodas nustato didmeninių paslaugų kainas atsižvelgiant į mažmeninių paslaugų kainas, o ne į didmeninių paslaugų sąnaudas, atsiradusias dėl šių paslaugų teikimo. Dėl to nacionalinės reguliavimo institucijos, įgyvendinančios *retail minus* metodą, nebūtinai darys įtaką sąnaudomis grįstų didmeninių paslaugų kainų dydžiui. Kai nacionalinė reguliavimo institucija nusprendžia taikyti *retail minus* kainų nustatymo metodą, ji turi nuspręsti kaip apskaičiuoti vertę sumos, kuri bus atimama iš mažmeninių paslaugų kainos. Pavyzdžiui, kai nustatoma mažmeninė kaina, į tam tikras aplinkybes gali būti įtraukiama prielaida, kaip įvertinti tam tikras mažmeninių paslaugų nuolaidas, kurios gali būti teikiamos paslaugas parduodant kaip susijusių paslaugų paketus (angl. *bundles*). Be to, gali kilti klausimų tiksliai parenkant išlaidų, kurios turi būti įtraukiamos į

⁴ Išlaidos atsiradusios dėl prarastų galimybių (gauti didesnę pelną).

sumą, kuri sudarys atimamos sumos dalį, nustatymo modelį. Mažmeninės paslaugos kaina gali būti sudaryta iš skirtingų sudedamųjų dalių, kurios gali būti apibūdinamos kaip:

1. Išlaidos, susijusios su didmeninio elemento teikimu.
2. Išlaidos, susijusios su didmeninės paslaugos perdarymu į mažmeninę paslaugą.
3. Graža, kuri gali būti suteikta.

Retail minus metodologija prasideda nuo mažmeninės paslaugos kainos ir apima tos mažmeninės paslaugos kainos dalies apskaičiavimą, kuri bus atimama iš mažmeninės paslaugos kainos ir kuri sudarys didmeninės paslaugos kainą. *Retail minus* metodas gali būti naudojamas kaip alternatyva sąnaudomis grįstų kainų nustatymo metodui, jei tokį metodą galima pritaikyti, tačiau jo taikymas nėra privalomas.

Kai kainos yra nustatomos *retail minus* metodo pagrindu, didmeninių paslaugų kainų lygis priklauso nuo mažmeninės dominuojančio operatoriaus paslaugos kainos. *Retail minus* kainos nustatymo metodas gali būti taikomas nacionalinių reguliavimo institucijų siekiant užkirsti kelią nekonkurencingiems dominuojančio operatoriaus veiksams.

Retail minus metodas gali būti naudojamas *ex ante* reguliavime, prieš teikiant paslaugą ir (arba) *ex post* reguliavime, kaip rinkos spaudimo patikrinimas, kurį dažniausia vykdo nacionalinė reguliavimo institucija. Taip pat šis metodas gali būti naudojamas kaip apytikslės konkurencingos kainos nustatymo būdas. Šiam būdui būtina turėti minimalią informaciją apie mažmeniniu lygiu patiriamas sąnaudas (pavyzdžiui, reklamos sąnaudos).

Išvada: Tarnybos nuomone Didmeninės centrinės prieigos rinkoje efektyviausia būtų taikyti FDC kainų kontrolės metodą.